

UNIVERSITETET I TROMSØ
Det humanistiske fakultet

Lennart Lönngrén

RUSSISK SYNTAKS

(storfag)

Høsten 2002

INNHold

1. Forord	7
2. Introduksjon	7
3. Syntaktiske relasjoner	8
3.1. Sideordning	9
3.1.1. På frasenivå	9
3.1.2. På setningsnivå	10
3.2. Underordning	10
3.2.1. På frasenivå	10
3.2.2. På setningsnivå	10
3.3. Syntaktiske "bindemiddel"	11
3.3.1. Kongruens	11
3.3.2. Reksjon (styring)	13
3.3.2.1. Sterk styring	13
3.3.2.2. Svak styring	14
4. Ordklasser	15
4.1. Substantiv	15
4.2. Adjektiv	16
4.2.1. Generelt	16
4.2.2. Kortform	17
4.2.3. Komparering	18
4.3. Pronomen	19
4.3.1. Substantiviske pronomen	20
4.3.2. Adjektiviske pronomen	21
4.4. Tallord	24
4.5. Verb	26
4.6. Predikative adverb	28
4.7. Andre adverb	28
4.8. Preposisjoner	30
4.9. Konjunksjoner	33
4.9.1. Sideordnende konjunksjoner	33

4.9.2. Underordnende konjunksjoner	34
4.10. Partikler	34
4.11. Interjeksjoner	35
5. Morfologiske kategorier	36
5.1. Genus	36
5.2. Numerus	38
5.3. Kasus	40
5.4 Tempus og hovedform	42
6. Avhengige ledd	45
6.1. Nominativ	46
6.1.1. Sterkt styrt ledd	46
6.1.2. Svakt styrt ledd	46
6.2. Ackusativ	47
6.2.1. Sterkt styrt ledd	47
6.2.2. Svakt styrt ledd	48
6.3. Genitiv	48
6.3.1. Sterkt styrt ledd	48
6.3.2. Svakt styrt ledd	51
6.4. Dativ	52
6.4.1. Sterkt styrt ledd	52
6.5.2. Svakt styrt ledd	55
6.5. Instrumentalis	55
6.5.1. Sterkt styrt ledd	55
6.5.2. Svakt styrt ledd	58
6.6. Kongruerende ord	59
6.6.1. Sterkt styrt ledd	59
6.6.2. Svakt styrt ledd	60
6.7. Preposisjonsfrase	61
6.7.1. Sterkt styrt ledd	61
6.7.2. Svakt styrt ledd	62
6.8. Konjunksjonsfrase	62
6.8.1. Sterkt styrt ledd	62
6.8.2. Svakt styrt ledd	62
6.9. Adverb m.m.	62
6.9.1. Sterkt styrt ledd	63
6.9.2. Svakt styrt ledd	63
6.10. Infinitiv	63

6.10.1. Sterkt styrt ledd	63
6.10.2. Svakt styrt ledd	63
6.11. Gerundium	64
6.11.1. Sterkt styrt ledd	64
6.11.2. Svakt styrt ledd	64
6.12. Bisetning	64
6.12.1. Sterkt styrt ledd	64
6.12.2. Svakt styrt ledd	64
7. Frasetyper	65
7.1. Substantivfraser	65
7.2. Pronomenfraser	66
7.3. Tallordsfraser	66
7.4. Adjektivfraser	67
7.5. Verbfraser	68
7.6. Fraser med predikative adverb	69
7.7. Fraser med andre adverb	69
7.8. Preposisjonsfraser	70
7.8.1. "Subjektserstatter"	70
7.8.2. Predikativ/adverbial ved kopula	71
7.8.3. Adverbial ved verb med lokativ betydning	71
7.8.4. Possessivt komplement ved kopula	72
7.8.5. Preposisjonsobjekt	72
7.8.6. Vei- og retningsadverbial	74
7.8.7. Svakt styrde komplement	75
7.8.8. Svakt styrde adverbial	75
7.8.8.1. Tidsadverbial	75
7.8.8.2. Romadverbial	76
7.8.8.3. Måtesadverbial	77
7.8.8.4. Årsaksadverbial	77
7.8.8.5. Adverbial som angir mål	77
7.8.8.6. Andre setningsadverbial	77
7.8.9. Preposisjonsattributt	78
7.8.10. Avhengige ledd til preposisjonsfraser	79
7.9. Konjunksjonsfraser	79
8. Setningsledd	80
8.1. Predikat	80
8.2. Predikativ	81

8.3. Subjekt	83
8.4. Objekt/Komplement	83
8.5. Adverbial	85
8.6. Attributt	86
8.8. Parentheticum	88
9. Setningstyper	88
9.1. Inndeling etter predikatets utforming	88
9.1.1. Verbale aktive setninger	88
9.1.2. Verbale passive setninger	89
9.1.3. Kopulative aktive setninger	89
9.1.4. Kopulative passive setninger	89
9.1.5. Infinitivsetninger	89
9.1.6. Predikatløse setninger	90
9.2. Inndeling etter nærvar/fravær av grammatisk subjekt \$	90
9.2.1. Personlige setninger	90
9.2.2. Upersonlige setninger	90
9.2.3. Nominativsetning	90
9.3. Funksjonell inndeling	91
9.3.1. Utsagnssetninger	91
9.3.2. Spørresetninger	91
9.3.3. Oppfordringssetninger	91
9.3.4. Ønskesetninger	91
10. Setningssammenføyning	91
10.1 Sideordning	92
10.2 Underordning	92
10.2.1. Sterkt styrte bisetninger	92
10.2.1.1. Eksplikativ bisetning med konjunksjon	92
10.2.1.2. Eksplikativ bisetning med konjunksjonellt ord	93
10.2.1.3. Komparative bisetninger	94
10.2.2. Svakt styrte bisetninger	94
10.2.2.1. Determinativa bisetninger	94
10.2.2.2. Adverbielle bisetninger innledet med konjunksjonellt ord	95
10.2.2.3. Adverbielle bisetninger innledet med konjunksjon	96
10.2.3. Asyndes	98

1. Forord

Dette kompendiet forutsetter elementære, framfor alt morfologiske, kunnskaper om det russiske språket. Det er inndelt i et antall avsnitt, i flere tilfeller med underavdelinger, som gjenspeiler ulike aspekter av syntaktisk struktur.

Innen hvert avsnitt finnes beskrivende og illustrerende partier. De sistnevnte utgjør eksempelsamlinger, bestående av nummererte russiske konstruksjoner. I de beskrivende partiene angis med siffer henvisninger til eksemplene.

Man kan vanskelig beskrive et språks syntaks uten å ha en viss språkmodell som bakgrunn. Det minst kontroversielle, men kanskje også det minst tilfredsstillende, ville være å gå ut fra en såkalt tradisjonell grammatikk (et i og for seg diffust begrep). Jeg har valgt å i stedet basere framstillingen på en variant av såkalt dependensgrammatikk, der representasjonen (avbildningen av strukturen) har en viktig plass. Den kanskje mest iøynefallende forskjellen vis-à-vis tradisjonell grammatikk er at subjektet betraktes som et avhengig ledd til predikatet (den finitte verbformen).

Ikke vedtatte termer, f.eks. "ubestemt kasus", "tallordsfrase", vil selvfølgelig bli forklart nedenfor, og i den grad de blir brukt før det, vil henvisning bli gitt.

Kompendiet er i utgangspunktet skrevet på svensk. Oversettelsen til norsk er gjort av Ellen Solvik.

2. Introduksjon

Fra gammelt av analyseres språket bl.a. på den måten at man skiller ut forskjellige slags lineære enheter, fra de mer komplekse strukturene (tekster, meninger, setninger) til de enkle, elementære byggestenene (morfem, fonem). De mest komplekse enhetene danner uendelige mengder, mens de enkleste utgjør endelige klasser. Den kanskje mest sentrale enheten, ordet, inntar i dette henseendet en mellomstilling. Noen klasser av ord er meget store (substantiv, adjektiv, verb), mens andre er begrensede og lett kan listes opp (pronomen, preposisjoner, konjunksjoner). Man bruker i denne sammenheng å snakke om hhv. åpne og lukkede ordklasser.

Noe liknende gjelder også morfemene, der vi kan skille mellom en ganske åpen klasse, rotmorfemene, og en lukket klasse, affiksale morfem – hovedsaklig prefiks og suffiks. Suffiksene, i sin tur, kan vi dele opp i en mer åpen klasse, som brukes ved avledning, og en mer lukket, som brukes ved bøyning.

Grammatikken beskjeftiger seg i stor utstrekning med å inventere lukkede ordklasser og affiksale morfem, særlig bøyningsmorfem. Det er gjennom de sistnevnte at de såkalte fleksjonelle (morfologiske) kategoriene uttrykkes, bl.a. numerus, genus, kasus og tempus.

Som underavdelinger til grammatikken kan man betrakte morfologien, som studerer hvordan ordformer er oppbygde, og syntaksen, som studerer hvordan fraser og setninger er oppbygde (samt hvordan enkle setninger settes sammen til sammensatte). Utenfor grammatikken havner orddannelse – studiet av strukturen hos avledede ord – samt tekstlingvistik, som behandler enheter ovenfor setningsnivået.

3. Syntaktiske relasjoner

Syntaktisk struktur kan avbildes ved hjelp av dependenspiler, som går fra ett ord til et annet. En slik avbildning får form av et tre, der toppunktet normalt tilsvare setningens finitte verbform.

Prinsippet er at hvert ord i setningen, unntatt toppnodeordet, har bare én "herre", ett hovedord. Det eller de ord som er direkte underordnet hovedordet kalles dets avhengige ledd. I setningen *Hunden spiser et ben* er *hunden* og *ben* avhengige ledd til *spiser*, og *et* avhengig ledd til *ben*.

Vi bør skille mellom dependens, som kjennetegner all syntaktisk struktur, og underordning (= hypotakse), som normalt realiseres ved hjelp av visse konjunksjoner. I eksemplet *Jeg vet at han lyver*, er *at han lyver* en underordnet setning, en bisetning. Her er bindeordet *at* avhengig ledd til det finitte verbet *vet* i hovedsetningen, og dominerer ("styrer") i sin tur bisetningens toppunkt *lyver* (konjunksjonen befinner seg altså utenfor bisetningens syntaktiske struktur). Motsatsen til underordning er sideordning (koordinasjon, paratakse), som realiseres med en annen type konjunksjoner, f.eks. *Han sitter og hun står*. Her kan *og* anses å være hovedordet til ordene *sitter* og *står*.

Et mer komplisert tilfelle av dependens foreligger i setningen *Jeg vet hvor han bor*, der det relative adverbet *hvor* så og si inntar to syntaktiske posisjoner: som bindeord dominerer det predikatet *bor*, som adverbial er det avhengig ledd til samme ord.

Sideordning / underordning kan også realiseres uten konjunksjoner (asyn-dese), men iallfall når det gjelder underordning oppfattes slike tilfeller som markerte, "konjunksjonsløse".

Innen orddannelsen finner vi forøvrig en parallell til nevnte distinksjon, dog ikke realisert ved konjunksjoner; man skiller her mellom, på den ene siden, kopulative sammensetninger (братья-моряки), der leddene er sideordnede (bortsett fra at det siste leddet er rematisk), og, på andre siden, vanlige sammensatte ord (железобетон), der førsteleddet er underordnet sisteleddet.

Selv om begrepene paratakse og hypotakse primært omfatter setninger (såsom deler av komplekse setninger), finnes fenomenet også på nærmeste lavere nivå, på frasenivået (dvs. mellom deler av den enkle setningen). Nedenfor begynner vi med dette lavere nivået.

3.1. Sideordning

3.1.1. På frasenivå

Forbindelsen uttrykkes normalt med bindeord (konjunksjon) og kan være konjunktiv (1-11):

1. ты *и* я; 2. Терпение *и* труд всё перетрут. 3. Нас трое всего: я, дочка *да* внучка. (Васильев) 4. Он вошёл в комнату *и* увидел меня. 5. Мы взвесили все за *и* против. 6. Неизвестно, где *и* когда это случится. 7. Мы были *и* в магазине, *и* на почте. 8. Я знаю *не только* её, *но и* её сестру. 9. Как по рождению, так *и* по паспорту числился он стопроцентным евреем. (Незнáнский) 10. Он не купил *ни* хлеба, *ни* масла. 11. Два *плюс* три равно́ пяти.

disjunktiv (12-14):

12. Мы не знали, придёт он *или* нет. 13. Я это сделаю с твоей помощью *или* без неё. 14. Иногда, мне кажется, я ловлю её взгляды — *то ли* вопросительные, *то ли* насмешливые. (Незнáнский)

eller adversativ (15-17):

15. Она́ приедет завтра, *а* не послезавтра. 16. Он строг, *но* справедлив. 17. Уж кому́-кому́, *а* Влади́миру Алекса́ндровичу во́все не приста́ло ме́длить с банди́тами. (Ви́рта)

Sideordnede fraser kan også være asyndetiske, dvs. mangle bindeord, og er da vanligvis konjunktive; oftest (18-20), men ikke alltid (21) markeres forbindelsen med komma:

18. Над нашими головами летали *сороки, галки, чайки*. 19. «Люди, го́ды, жизнь» (Эренбу́рг) 20. Люди на гúмнах *забегали, засуетились*. (Ви́рта) 21. Ве́рный сам знал, *когда́ к како́му до́му ну́жно свора́чивать*. (Бело́в)

Nærstående er visse tilfeller der det er vanskelig å legge til noen konjunksjon og som derfor knapt oppfattes som konjunksjonsløse (22-26):

22. Они разошли́сь *кто куда́*. 23. *Кому́ как*, а мне вёсело. 24. За э́ту вещь мо́жно заплатить *шесть-семь* рублёй. 25. Я взял кни́гу с *ве́рхней пра́вой* по́лки. 26. *Ива́н Серге́евич Тургéнев*

3.1.2. På setningsnivå

Her benyttes hovedsaklig det konjunktive и (1), samt de adversative но (2), а (3) og а то (4). Også disjunktiv (5) og asyndetisk (6) konstruksjon forekommer:

1. Была́ плоха́я пого́да, *и* мы оста́лись до́ма. 2. Бы́ло уже́ по́здно, *но* я реши́л позвони́ть отцу́. 3. Моя́ подру́га по́ехала в Крым, *а* я оста́лась в Москвё. 4. Оде́нься потепле́е, *а то* проме́рзнешь. 5. Я смотре́л на девчо́нку — *то ли* я её где-то ви́дел, *то ли* она́ кого́-то мне здо́рово напомина́ла... (Незна́нский) 6. Свети́т со́лнце, пти́цы пою́т, ра́достно на душе́!

3.2. Underordning

3.2.1. På frasenivå

En hypotaktisk forbindelse på frasenivå forekommer i komparative uttrykk med konjunksjonene как, как и, что и og чем (1-2). Disse frasene kan man oppfatte som elliptiske, med utelatt predikat. Som en slags setningsforkortelser kan man også betrakte infinitiver styrt av hensiktskonjunksjonene чтобы, как бы (3), den kondisjonale konjunksjonen е́сли (4) samt tidskonjunksjonene пре́жде чем og пе́ред тем как (5):

1. Он живёт так же далеко́, *как и все други́е*. 2. Он бе́гает бы́стрее, *чем я*. 3. *Чтобы́ поня́ть* его статью́, на́до о́чень хорошо́ знать лингвистиче́скую терминологи́ю. 4. *Е́сли* в холо́дный стака́н *нали́ть* кипячо́к, стака́н ло́пнет. 5. *Пе́ред тем как вы́йти* из до́ма, закро́й все о́кна!

3.2.2. På setningsnivå

Forbindelsen uttrykkes oftest gjennom bindeord (konjunksjon eller konjunksjonelt ord). De tre hovedtypene er eksplikative (objekts-/subjektsbisetninger) (1), determinative (attributive) (2) og adverbielle bisetninger (3). Også asyndetisk forbindelse forekommer (4-6).

1. Зна́ете, *кто* за́втра прие́дет? 2. Прие́дет челове́к, *кото́рого* вы хорошо́ зна́ете. 3. *Когда́* он прие́дет, все должны́ бы́ть до́ма. 4. Я зна́ю, го́род бу́дет, я зна́ю, са́ду цвесть, *когда́* такие́ лю́ди в стране́ советско́й е́сть! (Маяко́вский) 5. Не хо́чешь — не по́едем. 6. Пришла́ беда́ — открыва́й ворота́.

3.3. Syntaktiske "bindemiddel"

Her refereres til to mekanismer, som tjener til å i den lineære strukturen indikere samhörighet og hierarkiske forhold. Det gjelder kongruens, der forbindelsen uttrykkes utelukkende morfologisk, og reksjon, der forbindelsen uttrykkes morfologisk eller leksikalsk.

3.3.1. Kongruens

Kongruens kalles det fenomenet at et ord ("målordet") retter seg etter et annet ord ("kontrollordet") i setningen med hensyn på en eller flere morfologiske kategorier, som hos målordet må være fleksjonell(e). Et eksempel er хорошей де́вуш-ки, der adjektivet хорошей med hensyn på genus, numerus, og kasus antar samme "verdi" ("grammen") som substantivet, dvs. i dette tilfelle femininum + singularis + genitiv.

Mer komplisert er tilfellet две де́вушки, der две er målord kun når det gjelder genuskategorien, som jo er en leksikalsk kategori hos substantivet де́вушки, men ellers fungerer som hovedord: две styrer jo де́вушки med hensyn på numerus og kasus. Noe liknende møter oss i eksemplet Мо́ре шумéло, der мо́ре kontrollerer шумéло med hensyn på numerus og genus, men får sitt kasus, nominativ, gjennom styring fra predikatet. I begge disse tilfeller er det styringen som avgjør den syntaktiske dependensen.

Kongruensen kan være mer eller mindre fullstendig, dvs. omfatte alle eller bare en/noen av de aktuelle morfologiske kategoriene. Den er oftest som mest fullstendig når målordet er et attributt til kontrollordet, som altså samtidig er hovedord. Dette utgjøres da oftest av substantiv (1). Marginalt forekommer også ubestemte og nektede pronomen, med etterstilt avhengig ledd (2). Numerus-kongruens kan også anses å foreligge hvis det ene leddet utgjøres av to eller flere sideordnede ord i singularis, mens det andre leddet står i pluralis (3-4):

1. *с́иний плато́к / с́инего платка́*; 2. *что-то стра́нное*; 3. *Чёрное и Каспийское моря́*; 4. *мой бра́т и сестра́*

De fleste tallord, samt mengdesord av typen не́сколько, står som kongruerende attributt kun i "bøyd" kasusform, dvs. genitiv, dativ, instrumentalis eller lokativ, og kongruensen er ufullstendig for så vidt at denne slags attributt mangler numerus og genus som fleksjonell kategori (5). Et i normale tilfeller kongruerende attributt kan i spesielle tilfeller erstattes av et ikke-kongruerende (6):

5. *в пяти́ городáх*; 6. *Э́то был человек лет пяти́десяти / за пятьдеся́т*.

Også apposisjoner, dvs. attributt adskilt med komma, kongruerer med sitt hovedord som et vanlig attributt (7-8).

7. о́зеро, *богáтое* рыбой; 8. письмó, *написáнное* наканúне

Egennavn som står som avhengige ledd til fellesnavn kan kongruere med sitt hovedord under visse betingelser; det handler da om kasuskongruens (9-10):

9. на рекé *Невé*; 10. о́коло гóрода *Вóлогды*

En finitt verbform tilpasser seg subjektet hva gjelder numerus og person, i preteritum også genus (11-12). Men i visse tilfeller overføres ikke kontrollordets grammem; kongruensen styres da av den bakenforliggende referenten (13-14) eller betinges av et implisitt kontrollord (15; kontrollordet er "гóрод"):

11. Звёзды *мерца́ют*. 12. Móре *шумéло*. 13. Я *болéла*. 14. Врач *сказа́ла*, что приéдет. 15. Баку́ *производи́л* впечатлéние востóчного гóрода.

Hvis subjektet utgjøres av pronomenet это inntreffer ofte (16), men ikke alltid (17), subjektspredikatet som kontrollord for den finitte verbformen:

16. Это *была́* моя́ сестра́. 17. Это *бы́ло* моим глáвным увлечéнием прóшлой зимóй.

Predikativer oppviser ofte full kongruens hvis kontrollen skjer fra subjektet (18-20). Dog forekommer det også at genuskongruensen styres av referenten (21). Iblant er kasuskongruensen fakultativ (22):

18. Дурнóй примéр *заразíteлен*. 19. Наш судья́ о́чень *извéстный*. 20. Стáтья получи́лась *плохáя*. 21. Наш дирéктор *больнá*. 22. Она́ приéхала *больнáя* / *больнóй*.

Hvis det ikke er subjektet som er kontrollord, og målordet således er objektpredikativ eller et predikativt attributt som viser til et annet ord enn subjektet, overføres normalt bare genus og numerus gjennom kongruens (23-25). Iblant er også her kasuskongruensen fakultativ (26):

23. Егó счита́ли *умным*. 24. Она́ уви́дела мать *сидя́щей* на полу́. (Триф.) 25. Я вас любíл так и́скренне, так не́жно, как дай вам Бог *любíмой* быть другíм! (Пу́шкин); 26. Бори́с Никола́евич, Вам выступи́ть *пéрвому*/ *пéрвым*.

Kasuskongruens er likevel det normale i alle slags predikativer ved ordene один, сам, весь samt ofte i как-frase (27-30). Som det framgår av eks. 30 kan en как-frase til og med ha et annet attributt som kontrollord:

27. Егó оста́вили *одного́*. 28. Э́то зави́сит от нас *сами́х*. 29. Я э́ту пробле́му рассма́триваю *как решённую*. 30. егó репута́ция *как учёного*

Slik delvis kongruens forekommer også hos pronomielle målord, som kontrolleres av sin determinand (31) eller antecedent (32):

31. же́нщина, *кото́рую* я люблю; 32. Он лю́бит *её* сестру́.

Til slutt kan nevnes at det helt kan mangle kongruens mellom predikativt eller referensielt forbundne ord (33-35):

33. Де́ти — *на́ше бу́дущее*. 34. Э́то лю́ди, *чьи* мнэ́ния мы разделя́ем. 35. Мы лю́бим *своей* го́род. 34. «ма́льчики» э́так под три́дцать, из тех, *что* ко́нчили Лит- и́ли дру-го́й институ́т (Аста́фьев)

3.3.2. Reksjon (styring)

Styring, til forskjell fra kongruens, er direkte relatert til den syntaktiske dependensen. Vi skiller mellom sterk og svak styring; sterk styring innebærer at et avhengig ledd betinges av hovedordets "valens", dvs. krav eller forventninger til avhengige ledd. Ved svak styring foreligger syntaktisk dependens, men det avhengige leddet forutsies ikke av hovedordets valens. Et sterkt styrt ledd kan sies å realisere det styrende ordets iboende semantikk. Et svakt styrt ledd har en egen betydning, som ligger utenfor det styrende ordets rekkevidde.

3.3.2.1. Sterk styring

Det avhengige leddet kan utgjøres av substantiv eller substantivfrase (1), adjektivisk ord (2), preposisjonsfrase (3), adverb (4), infinitiv (5) eller bisetning (6):

1. Спроси́ у него́ *дорогу́*! 2. Э́ту аргумен́таци́ю мы нашли́ *неубе́дительно́й*. 3. *О чём* ты спроси́ла? 4. Как ты *сюда́* попал? 5. Попро́си егó *прийти́* сюда́! 6. Спроси́ у него́, *как пройти́ на вокза́л*!

Når det gjelder setningsleddstilhørighet kan et sterkt styrt avhengig ledd være bl.a. subjekt (7), objekt / komplement (8-11), adverbial (12-14) eller predikativ (15-18):

7. *Дождь* и́дёт. 8. Он понима́ет *вопрóс*. 9. соотве́тствующий *действительно́сти*; 10. Она́ дово́льна *отве́том*. 11. Она́ похо́жа *на ма́ть*. 12. Он подошёл *к окну́*. 13. Он очути́лся *в Пари́же*. 14. По́чта нахо́дится *на друго́м конце́ у́лицы*. 15. Егó оте́ц был *дворяни́ном*. 16. Он слы́вет *знатокóм францу́зских вин*. 17. Па́шку мно́гие счита́ли *недалёким*.

Det avhengige leddet kan også være attributt. Som hovedord ved sterkt styrt attributt fungerer ikke hvilket som helst substantivisk ord. Det kan utgjøres av avledninger eller substantiveringer av verb og adjektiv, som har beholdt og utøver utgangsortets valens (ved adjektivet er det egentlig snakk om semantisk, ikke syntaktisk valens). Dennes uttrykksform kan være transformert til subjektiv/objektiv genitiv (21-24) eller beholdt som ved utgangsortet (25-28):

21. чистотá *воды́*; 22. пéние *птиц*; 23. чтéние *книг*; 24. со знáнием *дéла*; 25. пóмощь *нуждáющимсья*; 26. завéдующий *отдéлом*; 27. véра в *бúдущее*; 28. умéние *вести́ себя́*

Sterkt styrte attributt forekommer også ved tall- og mengdesord i nominativ/akkusativ (29-30):

29. дéсять *человéк*; 30. мнóго *людéй*

3.3.2.2. Svak styring

Svakt styrte avhengige ledd kan opptre som adverbial eller attributt, mer sjelden også som predikativ og t.o.m. objekt.

Hvis det avhengige leddet opptrer som adverbial kan den utgjøres av substantivisk ord/frase (1-2), preposisjonsfrase (3-4), adverb (5), infinitiv (6) eller bisetning (7):

1. Онí работáли *весь вéчер*. 2. Онá читáла кнiгу *стрáница за стрáницей*. 3. Я éто сделаю *с удовóльствием*. 4. Мы встрéтились *на мосту́*. 5. Он *хорошо́* поёт. 6. Онí поéхали *купáться*. 7. Разбуди́ меня́, *когда́ приéдет твоя́ сестра́*.

Hvis det avhengige leddet opptrer som attributt kan den utgjøres av substantivisk ord/fras (8-9), preposisjonsfrase (10-11), adverb (12), unntaksvis også adjektivisk ord (13-14). Visse hovedord kan gjennom sin betydning forutsi eller kreve nærvær av en relasjonspartner – et valensliknende forhold (15-17):

8. пальто́ *отца́*; 9. на рекé *Дон*; 10. прогу́лка *в лесу́*; 11. ры́ба *в три килогра́мма*; 12. мир *сего́дня*; 13. Вот дéвушка, *отца́ котóрой я зна́ю*. 14. Что *но́вого?* 15. *верши́на* горы́; 16. *конéц* неде́ли; 17. *читáтели* кнiги

Svakt styrte predikativer – predikative attributt – kan utgjøres hovedsaklig av substantiv (18-19) eller adjektiv (20-21). Svakt styrte objekt utgjøres av substantiv i dativ (22):

18. Он верну́лся *старико́м*. 19. На́до воспитывать дете́й *че́стными, правди́выми* гражда́нами. 20. Андре́й всегда́ приходи́т *пе́рвый*. 21. Я по́мню её *молодо́й, жизне-ра́достной*. 22. Оте́ц постро́ил *сы́ну* дом.

Anm.: Begrepenes sterk/svak styring kan også – med litt ulogisk ordvalg – brukes om kongruerende avhengige ledd, som befinner seg innen resp. utenfor hovedordets valens; jfr мой прие́зд (sterk "styring") vs. мой дом (svak "styring").

4. Ordklasser

Ordklassene utgjør en tradisjonell inndeling av ord, bygd på en blanding av ulike kriterier: morfologiske, syntaktiske og semantiske. I prinsippet skal det her naturligvis dreie seg om ord, ikke fraser, men tradisjonelt bruker til pronomener å regnes друг дру́га, til adverb regnes bl.a. *вряд ли, чуть ли, как раз, всё же*, til konjunksjoner bl.a. *как то́лько, пре́жде чем, т.о.м. ikke (nødvendigvis) sammenhengende ordforbindelser som пока́ ... не*. Disse frasene får normalt ingen intern syntaktisk analyse.

4.1. Substantiv

Substantiv kan stå med diverse attributt, såvel kongruerende (1) som ikke-kongruerende (2). Egennavn tar dog attributt i begrenset utstrekning (3-4). Det avhengige leddet er normalt fakultativt (dvs. kan utelates), noe som likevel ikke gjelder kongruerende attributt ved kvalitativ genitiv (5). Kongruerende attributt kan utgjøres av adjektiviske ord, se eks. 1, eller tallord, se eks. 5, som normalt er foranstilte, eller av etterstilt egennavn (6). Ikke-kongruerende attributt er sterkt eller svakt styrte (se ovenfor 3.3.2.) og kan utgjøres av annet substantiv (isk ord) i nominativ (7), genitiv, se eks. 2, dativ (8) eller instrumentalis (9). Observer at akkusativ her er utelukket. Dessuten forekommer preposisjonsfrase (10), adverb (11), infinitiv (12) eller bisetning, som kan være determinativ (13) eller eksplikativ (14).

1. *широ́кая* доро́га; 2. *кры́ши домо́в*; 3. *дорого́й* Ко́ля; 4. *Ма́шина* О́ля; 5. *де́вочка* се́мь лет; 6. *моя́* дочь *А́нна*; 7. *о́зеро Байка́л*; 8. *по́мощь друзья́м*; 9. *уда́р* *ножо́м*; 10. «*Вече́ра на ху́торе бли́з Дика́ньки*» (Го́голь); 11. *доро́га* *наза́д*; 12. *стре́мение* *пра́виться*; 13. *дом, в кото́ром живёт председа́тель*; 14. *доказа́тельство, что она́* *права́*

Substantiv kan være avhengig ledd til flere ulike ordklasser, foruten til annet substantiv, som nevnt ovenfor. Det kan f.eks. opptre som attributt til tallord/mengdesord (15). Videre kan det være underordnet det finitte verbet og opptre bl.a. som subjekt (16). Som underordnet en finitt eller ikke-finitt verbform kan substantivet opptre som predikativ (17-18), objekt (19-20) eller adverbial (21-22). Som styrt av et adjektiv i predikativ eller attributiv stilling opptrer substantivet som komplement (23-24). Det kan altså opptre i alle setningsledd unntatt predikat og parantheticum. I preposisjonsfraser kan substantivet sees som et komplement til preposisjonen (25).

15. триста *грамм*; 16. *Снег* идёт. 17. Мой брат — *инженёр*. 18. Будучи *специалистом*, он хорошо разбирался в этом вопросе. 19. Я *Колью* понимаю. 20. его выдавшая *виды* фуражка (Тендряков); 21. Он приехал ранней *весной*. 22. *годами* накопившиеся нерешённые проблемы; 23. Ведро полно *воды*. 24. со свойственной *таким людям* энергией; 25. во всяком *случае*

4.2. Adjektiv

4.2.1. Generelt

Vi skiller mellom kvalitative (1) og relative (2) adjektiv. En spesiell gruppe blant de relative adjektivene utgjør de possessive, med suffiks på *-j*, *-in* eller *-ov* (3-5). Bare kvalitative adjektiv har kortform (6), kan kompareres (7), nominaliseres (8) og ta avhengige ledd. Som avhengige ledd til adjektiv forekommer i positiv bl.a. svakt styrte gradsadverbial, som kan utgjøres av adverb (9), preposisjonsfrase (10: на редкость) eller как-frase (11), videre sterkt styrte komplement, som kan være substantiviske (12) eller bestå av en preposisjonsfrase, se eks. 10 (ко всем), samt til slutt et slags kongruerende attributt, bestående av pronomenene какой, такой (13-14). Disse siste kan bare finnes ved langform; ved kortform erstattes de av adverbene как, так (15).

1. *гористая* местность; 2. *горная* страна; 3. *бабье* лето; 4. в *Мийшином* представлении; 5. Иди ты к *чёртовой* матери! 6. Он был *силён* и *красив*, когда-то и женщинам нравился. (Ганина) 7. Лёна была *красивее* всех. 8. *темнота* ночи; 9. *крайне* редкий; 10. на *редкость* любезный *ко всем*; 11. Он доволен, *как слон*. 12. Сибирь богата *нефтью*. 13. *Какой* ты всё-таки вредный! 14. Он не *такой* глупый, чтобы давать деньги в долг. 15. Не *так* страшен чёрт, как его рисуют.

Adjektiv kan opptre som foran- eller etterstilt vanlig attributt (16-17), videre som foran- eller etterstilt apposisjon (18-19) samt som subjektpredikativ (20-21), objektpredikativ (22) eller predikativt attributt (23).

16. *чѣстный* человек; 17. Человек он *очень чѣстный*. 18. *Чѣстный* по натуре, он никогда не поступал *подло*. 19. Нам нужны такие люди, *чѣстные, искренние*. 20. Он *чѣстный*. 21. Нужно всегда быть *чѣстным*. 22. Я считаю его *чѣстным*. 23. Я помню его *чѣстным, справедливым*.

Dessuten kan adjektiv opptre "selvstendig", dvs. ikke bare som attributt og predikativ; dette skjer bl.a. når de er (tilfeldig eller permanent) substantiverte (24-25):

24. *милая* моя; 25. в *этих столовых*

4.2.2. Kortform

Kortform forekommer bare som subjektpredikativ, der den i visse tilfeller mer eller mindre fakultativt veksler med langform (1-4):

1. Степь была *тихая* и *пустынная*. 2. Он *очень придирчив*. 3. Эта аргументация *убедительна*. 4. Я никогда не был так *сердит*, как сейчас.

I andre tilfeller er bruken av kortform obligatorisk. Det gjelder i forposisjon, dvs. når predikatet kommer foran subjektet (5-7):

5. *Тиха* украинская ночь. (Пушкин) 6. *Тяжелá* ты, шапка мономаха! (Пушкин) 7. Итáк, чем *интересна* э́та модель?

og når adjektivet står med komplement (8-15), hvilket ikke utelukker at det samtidig kan foreligge forposisjon (16-17). Noen ganger kan kortform også stå ved, evt. framtvings av, svakt styrt adverbial (18):

8. Корзина *полна́* яблок. 9. Сети *полны́* рыбы. 10. О́зеро *богáто* рыбой. 11. Ты *недовольна* причѣской, Вѣра? 12. Родители *гóрды* сыном. 13. Она́ *зла* на меня. 14. Сын *похо́ж* на отцá. 15. Я в э́том *увѣрен*. 16. Мне не *нужны́* его́ советы. 17. Для э́тих цветóв *опа́сны* ранние морóзы. 18. Харáктером он *крут*.

Kortform er dessuten obligatorisk ved э́то, что samt hos adjektivene *виден, слы́шен* etc. (19-20, se også nedenfor eks. 25).

19. Э́то *замечáтельно!* 20. Мúзыка была́ *слы́шна* издалека́.

Kortformen kan skille seg semantisk fra motsvarende langform (21-25) (jfr Она́ *больна́я, до́лжное внимáние, видные дѣятели*):

21. Его́ жена́, по-видимому, была́ *больна́я*. 22. Дѣти ждут отцá, котóрый *до́лжен* приѣхать зáвтра. 23. Ма́ша, ты *должна́* говорить грóмче. 24. Я *до́лжен* ему́ пять рублѣй. 25. Отсю́да *виден* весь го́род.

Adjektivene рад og горáзд forekommer kun i kortform (26-27):

26. Мы óчень *рады*, что ты выздоровел. 27. Все óчень стараются, кто во что *горáзд*.

Kortform forekommer normalt bare ved kopulaet быть, men iblant også ved såkalt halvkopula (28):

28. ... а когда совсём уж перебирáл, то становился *слезлив* и дáже *неприятен*. (Шмелёв)

4.2.3. Komparering

Komparering innebærer "bøying" (morfologisk egentlig avledning) i komparativ og superlativ. Man kan skille mellom ettordsformer (новее, новейший) og flerordsformer (бóлее нóвый, сáмый/наибóлее нóвый, новее всегó/всех). Formen новее er ubøyelig. Ved бóлее kan også kortform forekomme: бóлее красивá.

I komparativ brukes i predikativ stilling enten ettordsform (1-7) eller flerordsform (8-9):

1. Вóлга *шире* Окí. 2. Я *стáрше* тебя. 3. Хлеб *дешевле*, чем мясо. 4. Нáши знáния стáли *прочнее* и *глубже*. 5. Дни становились *длиннее*, нóчи — *короче*. 6. Ночь становилась всё *темнее*. 7. Подъём оказалсá *круче*, чем мы думали. 8. Онá *бóлее* красивá, чем я себе представлял. 9. Это дéрево *бóлее высокое*.

Attributivt (inkl. apposisjonelt) brukes normalt flerordsform (10-12). Ettordsform kan likevel forekomme ved etterstilt attributt (13-16) samt poetisk også ellers (17):

10. *бóлее богáтая* странá; 11. *бóлее длинная* линейка; 12. Я не помню úтра *бóлее голубóго* и *свежего*. (Л. Толстой) 13. Пéред нáми открывáлись картины, однá *интереснее* другóй. 14. Я хочú кóмнату *бóльше* твоёй. 15. Дáйте нам чай *крепче*! 16. Делá *поважнее* зáняли все мой пóмыслы. (Бáбель) 17. Гвóзди бы дéлать из éтих людéй, нé было б в мíре *крепче* гвоздéй! (Маяковский)

I superlativ brukes i predikativ stilling oftest flerordsform, bøyelig (18) eller ubøyelig (19). I attributiv stilling brukes kun bøyelig flerordsform (20) eller bøyelig ettordsform (21-25):

18. Это дéрево *сáмое высокое*. 19. Гáля *умнее* всех в грúппе. 20. *сáмая богáтая* странá; 21. *новейшие* достижéния; 22. *простейшее* решéние; 23. *кратчайшая* дорóга; 24. в *ближайшем* бóдущем; 25. *мельчайшие* подрóбности

Ved åtte adjektiv kan spesielle former på -ший dannes, vanligvis med komparativbetydning. Disse brukes i stor utstrekning fraseologisk (26-28):

26. в *высшей* стéпени; 27. *худшие* результаты; 28. У них были *лучшие* места.

Former på -ейший, -айший kan også ha absolutt (elativ) betydning (29-33):

29. *сильнейший* взрыв; 30. *величайший* поэт; 31. *легчайшая* задача; 32. *тончайшая* нить; 33. *строжайший* контроль

Den ubøyelige ettordsformen i komparativ kan utstyres med prefikset по- ('litt') (se ovenfor eks. 15-16). Til de bøyelige ettordsformene i komparativ og superlativ kan føyes prefikset наи- (i det siste tilfellet uten betydningsforskjell) (34-35):

34. *наименьший* риск; 35. *наиновейшие* достижения

Ved komparativ forekommer som avhengige ledd svakt styrte adverbial som angir mål, som kan bestå av adverb (36-37, se også ovenfor eks. 6) eller preposisjonsfrase (38) samt sterkt styrte komplement (sammenlikningsledd), som kan bestå av substantiv / -frase, sjelden adjektivisk ord, i genitiv (39-41) eller konjunksjonsfrase med чем, hvilket er den eneste mulige uttrykksmåten a) ved flerordsform (42), b) hvis sammenlikningsleddet er en setning (43):

36. *намного* быстрее; 37. Торт сегодня *ещё* вкуснее, чем вчера. 38. в *три раза* дороже; 39. сильнее *медведя*; 40. проще *простого*; 41. Врагов у нас полно, а дел *того* больше. (Вирта) 42. Мой отец более сильный, чем *твой*. 43. Квартиры в Тромсё дороже / более дорогие, чем я *ожидал*.

Et unntak fra regelen om at relative adjektiv ikke kan kompareres er adjektiv av typen крайний, последний (samt tallordet первый), som kan stå i superlativ (44). Ved såvel disse ord som ekte superlativer kan hovedordet erstattes av et preposisjonsattributt (45):

44. Он работал до *самых последних* дней зимовки прошлого года. 45. самые опытные *из моих коллег*

4.3. Pronomen

Pronomen inndeles tradisjonelt i et antall grupper, først og fremst etter semantiske kriterier. Noen pronomen faller innenfor flere av gruppene: себя er både personlig og refleksivt, свой possessivt og refleksivt, кто, что, который og какой kan være både interrogative og relative (что kan dessuten være konjunksjon), чей er av karakter både possessivt og interrogativt/relativt, osv. En viktig inndeling er

imidlertid også den mellom substantiviske og adjektiviske pronomen. Her er det tale om både et morfologisk og et syntaktisk skille. Noen substantiviske pronomen har defekt paradigme: de mangler nominativ.

4.3.1. Substantiviske pronomen

Hit hører samtlige personlige pronomen, dvs. я, ты, мы, вы (1-2), de fire leksemene он, она́, оно́, они́, som danner et adjektivisk paradigme (3-7), samt det defekte refleksive personlige pronomenet себя́ (8-9). Obs. at dette kan gjelde et subjekt også i 1. og 2. person (10). Substantivisk – og defekt – er også det eneste resiproke pronomenet, nemlig друг дру́га (11):

1. Серге́й хо́чет *тебя́* о чём-то спроси́ть. 2. Мой това́рищ торопи́л *меня́*, бы́ло по́здно. 3. Зна́ешь, кто *они́*? 4. Вот моряки́, вот мо́ре. *Они́* плыву́т че́рез *него́*. 5. Все, кро́ме *него́*, бы́ли там. 6. Он изуча́ет ру́сский язы́к уже́ три го́да, и тепе́рь владе́ет *им* хорошо́. 7. Мы приближа́лись к Москвё. До *неё* остава́лось три́дцать киломе́тров. 8. Он был недово́лен самим *собо́й*. 9. Он и́щет люде́й, подо́бных *себе́*. 10. Вы ду́маете то́лько о *себе́*. 11. Де́вушки попра́вляю́т *друг дру́гу* причёски.

Substantivisk bøying har videre de interrogative og relative кто, что (12-15) og de ubestemte кто́-то, что́-то, кто́-нибудь, что́-нибудь, ко́е-кто, ко́е-что samt не́что (16-22). I talespråket kan кто, что fungere som ubestemte pronomen (23, se også eks. 38 nedenfor) og что (чегó), что́-то kan ha betydning som adverb (24-26):

12. С *кем* вы встрети́лись на мосту́? 13. *Что* вы и́щете? 14. Я спроси́л, *кто* мне звони́л. 15. Мы не зна́ем, *что* произошло́. 16. Тихо, там *кто́-то* и́дёт! 17. Он хо́чет спроси́ть у *кого́-нибудь* доро́гу. 18. Пусть *кто́-нибудь* из них приде́т сюда́! 19. Расскажи́ *что́-нибудь* интере́сное! 20. Когда́ он о *чём-нибудь* рассказы́вает, все слу́шают внима́тельно. 21. *Ко́е с кем* из дете́й он уже́ познако́мился. 22. То́лько один раз ра́ньше я ви́дел *не́что* подо́бное. 23. Матере́й нет — *кто* поги́б, *кто* бро́сил. (Гре́кова) 24. *Что* греха́ тайть? 25. *Чегó* вы попря́тались? Иди́те сюда́! (Ду́бов) 26. *Что́-то* ста́ло холода́ть.

Substantiviske nektede pronomen er никто́, ничто́ samt de defekte не́кого, не́чего (27-30):

27. *Никто́* мне не помо́г. 28. Он *ничего́* не забы́л. 29. Тебе́ *не́ с кем* сове́товаться? 30. Мне *не́чему* ра́доваться.

Pronomenene opptrer syntaktisk på omtrent samme måte som substantiv, men med visse unntak:

a) Bare visse substantiviske pronomener kan ta vanlige kongruerende attributt, som da alltid er etterstilte, nemlig ubestemte (31, se også nedenfor eks. 37) og nektede (32), hvorved attributtet ikke nødvendigvis behøver å stå i "kontakt" med hovedordet (33). Det interrogative что tar slikt avhengig ledd bare i "bøyd" kasus (34). Ellers tar interrogativer etterstilt ikke-kongruerende avhengig ledd (35-36). Videre kan modifierende ord som именно, не og же komme på tale som avhengige ledd til bl.a. personlige pronomener (37-38). Substantiverte pronomener kan naturligvis ta avhengige ledd som substantiv (39).

31. Но мне и на ум не шло, что я делаю *нечто противозаконное*. (Бакланов) 32. В этой газете нет *ничего интересного*. 33. Он *ничего* не сказал ей *такого*, чего не мог бы сказать при всех. (Л. Толстой) 34. *Чему новому* вы научились? 35. *Что нового?* 36. *Кого из них* ты знаешь? 37. Он боялся, что после уборки хлеба *его же* заставят заодно проводить ещё и другую уборку. (Распутин) 38. Там был *не кто иной*, как Лёночка. 39. *его второе я*

b) På grunn av sin ofte spesifikke referanse opptrer personlige pronomener bare sjelden som predikativer (40). Derimot kan interrogative (41-44), ubestemte (45-46) og nektede pronomener (47-48) være subjektpredikativer. Det interrogative кто kan dessuten være predikativt attributt (49):

40. Он был моим другом и оставался *им* до конца жизни. 41. *Кто* он? 42. *Кем* он был? 43. *Что* это? 44. *Кто* это был? 45. Это уже *что-то*. 46. Это *что-то* новое. 47. Он *никто*. 48. Пирожки *ничего*, есть можно. 49. *Кем* он работает?

4.3.2. Adjektiviske pronomener

De bestemte pronomenerne сам, самый, весь og каждый (1-5) er alle adjektiviske (noen andre ord som ofte regnes hit, bl.a. другой, иной, целый, всякий, любой, kan hensiktsmessig anses som adjektiv). Obs. at neutrumformen всё også fungerer som adverb (6):

1. Они могут это сделать *сами*. 2. Ей *самой* не нравилась эта работа. 3. Машина стояла у *самого* моста. 4. Посетители спрашивали обо *всём*. 5. Дядя приходил в гости *каждую* неделю. 6. Она *всё* плачет и плачет.

Detsamme gjelder de demonstrative pronomenerne этот, тот, такой, таковой (7-14). (Om тот och такой som s.k. korrelative ord, se 10.2.2.1.) Тот och такой får spesiell betydning tillsammans med partikkelen же (15-16):

7. *Это* была моя сестра. 8. Они *этого* не заметили. 9. Я сомневаюсь в *том*, что ты прав. 10. *Эта* дорога ведёт в Москву. 11. В *тот* вечер мы все сидели дома. 12.

Таких живóтных не существúет. 13. Ничегó не подéлаешь. *Таков* мой харáктер. 14. Рабóта как *таковáя* мне нрáвится. 15. Мы пойдём назáд *той же* дорóгой. 16. Он *такой же* талáнтливый, как и егó брaт.

De possessive мой, твой, наш, ваш er alle adjektiviske (17-19); de ubøvelige егó, её, их kan også syntaktisk betraktes som adjektiviske gjennom at de oftest er foranstilte attributt, men naturligvis ikke-kongruerende (20). Adjektivisk er likeså det possessivt reflexive свой (21); observer at det kan vise til subjekt også i 1. og 2. person (22) og for øvrig ikke alltid behøver å vise til subjektet (23):

17. Я óчень рад *твоему* приéзду. 18. Мáша увéрена в *вашей* побéде. 19. Он не слúшал *наших* советóв. 20. Никтó не отвéтил на её вопрóсы. 21. Сóлнце осветило сад *своими* лучáми. 22. Мы вернúлись в *свою* кóмнату. 23. Он ужé *свой* человек.

Adjektiviske er videre какóй, котóрый, som kann være interrogative (24-26) eller relative (27-28), det interrogative / relative какóв (29), det kun relative каковóй (30) samt det interrogative / relative og samtidig possessive чей (31-32):

24. *Какие* это вопрóсы? 25. *Котóрый* час? 26. И вот *котóрый* мéсяц слúжит пáрень в развéдке, да так и не свýкся с бúдничной боевóй жízнью. (Вёрта) 27. Óкна кóмнаты, в *котóрой* он жил, выходили в сад. 28. Был тот осóбенный вéчер, *какóй* бывáет тóлько на Кавкáзе. (Л. Толстой). 29. *Каковы* егó возражéния? 30. В жízни должнý найти мёрное сосуществовáние мнóгие языки нарóдов СССР, безусловно, при налúчии одногó óбщего для всех языкá межнационального общéния, *каковым* общепризнанно явлéется рúсский. 31. *Чья* это идéя? 32. Я тот, *чья* пóмощь вам необходóима.

Blant adjektiviske ubestemte pronomen finnes какóй-то, какóй-нибудь (33-34) og de possessive чéй-то, чéй-нибудь (35). Det marginale нéкий forekommer hovedsaklig i nominativ (36). Нéкотóрый og немнóгий er adjektiviske, men har begrenset anvendelse i singularis (37-38). Мнóгое/мнóгие har fullt adjektivisk paradigme bare i pluralis (39); i singularis opptrer det som et selvstendig neutrum (40-41):

33. Проезжáли *какие-то* машинý. 34. Мы мóжем переночевáть в *каком-нибудь* подходящем дóме. 35. Емú нужна былá *чья-нибудь* пóмощь. 36. *Нéкий* Иванóв хочет с тобóй говорítь. 37. *Нéмногие* вернúлись с пóля. (Лёрмонтов) 38. с *нéкоторым* колебáнием; 39. *Мнóгие* учáстники конференци — жéнщины. 40. Во *мнóгом* он, конéчно, прав. 41. Я *мнóгим* обязан тебé.

Til ubestemte pronomen regnes ofte også de såkalte "kvantitative" ordene, bl.a. *мно́го, ско́лько, не́сколько*; disse er ubøyde i nom./akk. og oppviser pluralisformer i øvrige kasus. Syntaktisk står de likevel nærmere tallordene og behandles derfor i neste avsnitt (se 4.4).

Det finnes avslutningsvis tre adjektiviske nektede pronomen, nemlig *никако́й* (42), det possessive *ниче́й* (43) samt det defekte *нико́й* (44-45):

42. *Никаки́е* препятствия нас не остано́вят. 43. *Ни на чьи* вопро́сы она́ не отве́тила. 44. *Ни в ко́ем* слу́чае э́того не на́до забыва́ть. 45. *нико́им* о́бразом

Adjektiviske pronomen opptrer syntaktisk på omtrent samme måte som adjektiv, dog med visse unntak:

a) relativpronomenet *кото́рый*, skjønt adjektivisk, oppfører seg i visse henseender som et substantiv: det kan utgjøre genitivattributt (46) og styres av preposisjon (47-48):

46. де́вушка, отца́ *кото́рой* я зна́ю; 47. лю́ди, к *кото́рым* он пло́хо отно́сится; 48. Вы задаёте вопро́сы, отве́тить на *кото́рые* я затрудня́юсь.

b) Spørrepronomenet *како́й* og det demonstrative pronomenet *тако́й* kan stå som et slags kongruerende attributt til kvalitative adjektiv (49):

49. С *каки́м* большо́шим удово́льствием он э́то сде́лал!

c) Som attributt ved tallordsfraser (se nedenfor 7.3) bøyes adjektiviske pronomen normalt ikke i genitiv – jfr *три висо́ких де́рева* – men i nom./akk. (50-51):

50. *все* четы́ре ма́льчика; 51. *оба э́ти* студэ́нта

d) Mange adjektiviske pronomen kan opptre selvstendig, dvs. ikke-attributivt, som subjekt/objekt (52-53), og t.o.m. som komplement i preposisjonsfrase (54). Det bestemte *весь* og de demonstrative *э́тот, тот* opptrer ofte selvstendig i neutrum singularis (55-58; se også ovenfor eks. 4):

52. *Тот* меня́ не узна́л. 53. Она́ дала́ *ка́ждому* по я́блоку. 54. — Ты дура́к. — От *тако́го* слы́шу. 55. Я *всё* зна́ю. 56. *Э́то* хоро́шо. 57. *Э́то* мой друг. 58. О *том*, как То́мка научи́лась пла́вать.

e) Som subjektpredikativer fungerer possessive pronomen (59-60), det bestemte *сам* (61), det interrogative *како́й* (62) og de demonstrative *тот, тако́й* (63-64).

Какóв og такóв har bare denne funksjonen, se ovenfor eks. 13, 29. De bestemte сам og весь er vanlige som predikative attributt (65-66):

59. Книга *моя*. 60. Предложéние *её*. 61. Ей *не́кому* помóчь. Она́ *самá* на кúхне. 62. *Какáя* она́? 63. Он *тот*, кто мне мéньше всего́ нрáвится. 64. Она́ *такáя же*, как рáньше. 65. Ты *сам* виновáт. 66. Он *весь* в отцá.

4.4 Tallord

Morfologisk og syntaktisk inntar tallord, som pronomen, en mellomstilling mellom substantiv og adjektiv. Ordenstill er alltid adjektiviske. Grunntall kan være begge deler, dels i seg selv, dels avhengig av den syntaktiske posisjonen. Her har vi følgende tendens: jo høyere tall, desto større likhet med substantiv. Один er helt adjektivisk, миллиóн helt substantivisk (jfr с *одним* солдáтом, с ты́сячей солдáт). Ellers er det kasus som avgjør om tallordet skal opptre som et substantiv (jfr Я *видел* пять городóв) eller som et adjektiv (jfr Я *был* в пяти́ городáх). I det første tilfellet er tallordet hovedord og substantivet avhengig ledd, i det siste tilfellet forholder det seg motsatt.

Obs. at regelen "akkusativ = genitiv ved levende vesen" bare gjelder tallordene два/две, три, четы́ре; jfr Я *видел* двух дете́й, четырёх солдáт, *men*: Я *видел* пять (двéсти, пятсóт) дете́й. Obs. også: Я *видел* двáдцать две дéвушки.

Grunntall kan altså forekomme i tallordsfrase (se også 7.3) og dermed opptre som hovedord og ta genitivattributt (1-8):

1. *три* знатокá рúсской литератúры; 2. *пять* датчáн; 3. *вóсемь* цыплéят; 4. Все *три* гостиницы бýли перепóлнены. 5. Колхóз прóдал *двáдцать три* корóвы. 6. — Рáди чегó я потеря́л *четы́реста* *человéк*?! (Вирта) 7. Натáша проспáлá *дéвять* часóв. 8. раз в *дéсять* лет

eller forekomme i substantivfrase og dermed selv utgjøre kongruerende attributt (9-11):

9. Пéтя пришéл домóй с *тремя* товáришами. 10. Он стоя́л в *пяти́* шагáх от менéя. 11. Доклáдчик косну́лся *трéх* вопро́сов.

Grunntall kan også opptre selvstendig (12-13). Dette innebærer likevel ikke at de kan substantiveres; slike behov tilgodeses gjennom avledning (14):

12. Из сестéр пришл́и *две*. 13. Врач принима́ет с *одинна́дцати* до *трéх*. 14. Он нари-совáл большúю *восьмёрку*.

Adjektivattributt ved styrende два, три четы́ре står i pluralis; de står i genitiv pluralis hvis hovedordet er maskulinum (15) eller neutrum (16), og i nominativ (evt. genitiv) pluralis hvis hovedordet er femininum (17):

15. четы́ре чёрных быка́; 16. два перёдних ме́ста; 17. две ста́рые маши́ны (и пять но́вых)

Tallordet один utelates ofte (18-20), men ikke etter adverbet ни (21), unntatt i fraseologiske uttrykk (22). Ordet один har forøvrig også annen anvendelse enn som rent tallord (23-25):

18. Кни́га сто́ит рубль. 19. Мы обе́даем с ча́су до трёх. 20. Они пое́дут на ме́сяц в командиро́вку. 21. У меня́ не́ было ни одно́го чемодана́. 22. У меня́ не́ было ни копе́йки. 23. На собра́нии бы́ли одни́ же́нщины. 24. Все усели́сь за одни́м столо́м. 25. Оди́н прохо́жий сказа́л мне, кото́рый час.

Kollektive tallord står ved pluralia tantum (26-27), ofte ved substantiv med naturlig mask. genus (28), samt selvstendig med eller uten å vise til et slikt substantiv (29-31):

26. че́тверо но́жниц; 27. дво́е но́вых брюк; 28. У меня́ тро́е дете́й. 29. Из бра́тьев пришли́ дво́е. 30. Все че́тверо оста́лись. 31. Се́меро одно́го не ждут.

Ordenstill er helt adjektiviske (32-33), men kan substantiveres (34):

32. Магнитоо́рск был постро́ен в нача́ле 30-х гг. (тридцáтых годо́в). 33. Он у́мер в 1765 г. (в ты́сяча се́мьсо́т ше́стьдеся́т пя́том году́). 34. Он прие́хал второ́го ма́рта.

Til tallordene regnes noen ord med kvantitativ betydning, nemlig pronomenerne мно́го, немно́го, не́сколько, ско́лько og сто́лько, samt adverbet ма́ло. De fleste kan ta attributt i singularis (35) eller pluralis (36-37), не́сколько dog bare i pluralis (38):

35. В до́ме мно́го наро́ду. 36. У меня́ ма́ло де́нег. 37. Ско́лько фрукто́вых дере́вьев в э́том саду́? 38. Не́сколько грязных полотене́ц

Med pluralt attributt ter мно́го, немно́го, ско́лько og сто́лько seg syntaktisk som пять (39-41), mens ма́ло kun forekommer som hovedord, dvs. i nominativ/akkusativ (42). På samme måte som ма́ло opptrer komparativformene бо́льше og ме́ньше (43). Ско́лько kan opptre selvstendig (44) og også fungere som relativord sammen med korrelativet сто́лько (45). Etter preposisjonen по med distributiv betydning oppviser не́сколько og ско́лько en gammel dativform i singularis (46):

39. во *многих* случаях; 40. Мы были в *нескольких* городах. 41. Чува́шия — один из *немногих* регионов, где площадь под лесом не уменьшается. 42. Он знает *мало* людей. 43. Он знает *меньше* людей, чем ты. 44. Во *сколько* начнётся сеанс? 45. Я заплатил *столько*, *сколько* они попросили. 46. по *нескольку* раз в неделю
Obs. at много, немного, несколько, мало, больше og меньше også kan oppføre seg som adverb, se nedenfor 4.7.

4.5. Verb

Verbets finitte former har bare en syntaktisk funksjon, å alene utgjøre predikat (1) eller utgjøre hovedord i perifrastisk predikat (2). Dette gjelder også nullform av kopulaen *быть* (3-4):

1. На поляне *растёт* берёза. 2. Он *будет* приходить каждый день. 3. Он врач. 4. Доро́га покрыта снегом.

De infinitte formene kan derimot fylle mange ulike syntaktiske funksjoner. Infinitiv kan være subjektserstatter (5; sml. neden? 6.10.1 og 8.3), objekt (6), subjektspredikativ (7), adverbial (8) og attributt (9):

5. *Курить* воспрещается. 6. Он запретил нам *сказать* кому-нибудь об этом. 7. ... каждая клетка его существа жаждала борьбы и жизни, а упасть — значило *погибнуть*. (Вирта) 8. Я пошла *поговорить* с ними. 9. возможность *встречаться*

Langformer av partisipp kan være attributt (10) og predikativer (11-13). Dessuten kan partisipp substantiveres (14):

10. *переполненные* аудитории; 11. Её поведение казалось нам *вызывающим*. 12. Поручение я рассматриваю как *выполненное*. 13. Он пришёл *уставшим*, хмурым. 14. *заведующая* кафедрой Г. А. Скобликова

Gerundium er som regel kun adverbial (15), marginalt også predikativ (16).

15. *Простившись* с нами, он ушёл. 16. Он был слегка *подвыпивши*.

I to tilfeller inngår infinitte former i en perifrastisk tempusform; det gjelder infinitiv i (imperfektivt) futurum (17) og kortform av passivt preteritum partisipp i passivsetninger (18). I disse tilfellene utgjør kopulaen *быть* hjelpeverb.

17. Я всегда *буду помнить* твои слова. 18. *Была сделана* попытка уговорить его.

Konstruksjoner med modale ord som (за)хотеть, (с)мочь og должен sammen med infinitiv kan man se som sammensatte predikat eller som predikat + (objekts)-infinitiv (19-21). Obs. at partisippet i perifrastisk passiv beholder sin kortform ved sånne "hjelpesverb" (22). Ved adjektiv blir det i slike tilfeller normalt instrumentalis (23), unntaksvis også kortform (24).

19. Она *хотела* спать на друго́й кровати. 20. Не знаю, *смогу́* ли я тебе́ *помо́чь*. 21. Ты *должна́* *будешь* его́ об э́том *предупреди́ть*. 22. Ошибка́ *должна́* *быть* *исправлена* немедленно! 23. Как я *могла́* быть тако́й *глупо́й*! 24. Мы все *должны́* *быть* *гото́вы/гото́выми* взять на себя́ э́ту роль.

Verbets viktigste syntaktiske egenskap er dets valens, dvs. konfigurasjon av styrte ledd. Normalt kreves subjekt, selv om dette kan utelates bl.a. ved ellipse (25), men et mindre antall verb er upersonlige (26) eller kan forekomme i både upersonlige og personlige setninger (27-30; se også nedenfor avsnitt 9.2.2.):

25. *Пишу́, чита́ю* без лампы́ды. (Пу́шкин) 26. Меня́ *си́льно тошни́ло* от э́того за́паха. 27. *Уже́ темне́ет*. 28. Не́бо *темне́ет*. 29. Мне *удало́сь* его́ угово́рить. 30. Пиро́г *удался́* на сла́ву.

Verb som (i aktiv) kan stå med objekt i akkusativ kalles transitive, de øvrige intransitive. Transitive verb utgjør grunnlaget for passivkonstruksjoner, men unntak finnes: visse slike verb kan ikke danne passivsetninger, f.eks. *знать*, (по)благодари́ть, спроси́ть/спра́шивать, (по)проси́ть (31), *люби́ть* kan ikke danne ся-passiv og passivpartisippet av dette verbet brukes normalt bare attributivt (32). På den andre side kan visse i streng betydning intransitive verb forekomme i passiv (33).

31. Нам *извёстны́* э́ти фа́кты. 32. Для на́шей заслу́женной, многострада́льной, ругано́й и *люби́мой* шко́лы настану́т счастли́вые времена́. 33. *Всё э́то управля́ется* *не́рвной систе́мой*.

Såkalt reflexive verb kan deles inn i noen grupper, bl.a. egentlig reflexive (34), resiproke (35) og "intensivt-reflexive" (36). Iblant kan reflexivsuffikset ha som funksjon å gjøre et transitivt verb intransitivt (37). Endelig finnes ganske mange reflexiva tantum (38-39):

34. Не *мо́йся* э́тим мы́лом! 35. Они́ *до́лго целова́лись*. 36. Соба́ка *куса́ется*. 37. Маши́на *останови́лась* *о́коло са́мого* *вхо́да*. 38. Над чем вы *смеёте́сь*? 39. Таки́м сы́ном *мо́жно то́лько горди́ться*.

Dessuten kan -ся inngå som en delformant ved aksjonsartdannelse (40-41):

40. Он *засиделся* за работой до позднего вечера. 41. Она *наелась* ватрушек.

Fra de refleksive verbene bør man skille reflektivformer av verb, som det finnes to typer av: passivform (42) og upersonlig form (43). Den siste er leksikalsk begrenset:

42. О чём *говорится* в этом рассказе? 43. Мне сегодня почему-то не *работается*.

4.6. Predikative adverb

Denne spesielt russiske ordklasse sammenfaller overveiende morfologisk med neutr. sg. kortform av adjektiv (eks. *скучно*), men har en annen – og en eneste – syntaktisk anvendelse, nemlig som subjektspredikativ i kopulafraser (med *быть* eller, i begrenset omfatning, *стать/становиться*), som utgjør kjernen i upersonlige setninger. (Obs. altså, at *интересно* er adjektiv i den personlige setningen *Это интересно*, men predikativt adverb i den upersonlige setningen *Интересно, что он пришёл*. Samme ord kan dessuten opptre som vanlig adverb: Он *интересно* рассказывает.) En mindre del av de predikative adverbene er morfologisk frittstående fra adjektiv, bl.a. *можно, нельзя, жаль, порá*.

Semantisk kan predikative adverb betegne tilstand (1), vurdering (2), følelse (3), sansing (4) m.m. En egen gruppe utgjør såkalt modale predikative adverb, som betegner mulighet og nødvendighet/forbud (5):

1. Мне стало *холодно*. 2. *Хорошо*, что всё готово. 3. *Жáлко*, что тебя там не было. 4. Будет *слышно*, если кто-нибудь войдёт в комнату. 5. Здесь *нельзя* курить.

Som avhengig ledd til predikative adverb står svært ofte dativkomplement som betegner person (6). I unntakstilfeller kan dativkomplementet betegne kroppsdel (7). Dessuten forekommer infinitiv (8), bisetning (9) eller, i et fåtall tilfeller, akkusativ (10). Ved *видно, слышно* erstattes akkusativten med genitiv i nektet setning (11):

6. Всем было очень *печально*. 7. Нога́м *холодно*. 8. *Можно* с вами познакомиться? 9. Вполне *возможно*, что никто меня не узнаёт. 10. Мне стало *жаль* собаку. 11. Го́рода уже не *видно*.

4.7. Andre adverb

Morfologisk kan man skille mellom på den ene siden deadjektiviske adverb (eks. *быстро*), som er en relativt åpen klasse, på den andre siden pronomielle (eks.

там) samt øvrige (eks. *очень, дома*), som utgjør relativt lukkede klasser. Blant de siste legger vi merke til "mengdesordene" *много, немного, несколько, мало, больше* og *меньше*, som også kan brukes omtrent som tallord, se ovenfor 4.4. Vi kan også legge til de rent adverbale *более* og *менее*.

Adverbets fremste funksjon er å være svakt styrt adverbial, hvorved det er avhengig ledd til verb (1-2), adjektiv (3-4) eller annet adverb (5-6). Til de sistnevnte regnes et par adverb som opptrer som etterstilte avhengige ledd til bl.a. tallordsfraser i adverbial anvendelse (7-8). Noen adverb, hovedsakelig med rombetydning, opptrer også (9-10) eller kun (11-12) som sterkt styrte adverbial i kopulativsetninger. Hvis setningen dessuten er upersonlig får disse adverbene karakter av predikative adverb (13):

1. Она *медленно* печатает на машинке. 2. Он *мало* работает. 3. Мы *очень* довольны твоим решением. 4. Она *более* красива, чем я себе представлял. 5. Они *невероятно* тщательно работают. 6. Он *несколько* удивлённо посмотрел в нашу сторону. 7. Я переёхал сюда четыре года *назад*. 8. Он иногда живёт у неё три дня *подряд*. 9. К счастью, мать всегда *рядом*. 10. Спальня *наверху*. 11. Она *замужем*. 12. Мужик мужику — *рознь*. (Вирта) 13. Ему было *невытерпёж* проверить почту.

Endel "fremhevende" adverb kan kobles som adverbial til nær sagt hvert ord i setningen (14-15). Spesiell oppmerksomhet fortjener nektelsesadverbene *не* og *ни*. *Не* kobles enten til det ubetonte finite verbet (16) eller til et betont ord, som altså framheves gjennom nektelsen (17). *Ни* kobles til et substantivisk ord, som utgjør genitivkomplement i nektet setning (18). Hvis setningen inneholder et nektet kopula i presens, dvs. *нет*, kan dette i visse uttrykk utelates (19):

14. Ему понравился *именно* наш дом. 15. *Как раз* в это время было очень тепло у нас. 16. Я *не* буду читать эти книги. 17. Вы *не* туда сели, молодой человек! 18. Не было произнесено *ни* слова. 19. В доме *ни* души.

Noen adverb, som oftest med rom- eller tidsbetydning, kan også fungere som attributt (20-21). Deadjektiviske adverb kan ikke opptre som attributt; de går over til adjektiv hvis hovedordet transformeres til substantiv (22; jfr eks. 5 ovenfor):

20. Возвращение *домой* было задержано. 21. Россия *сегодня*; 22. *невероятно тщательная* работа

Deadjektiviske adverb kompareres på omtrent samme måte som adjektiv, men naturligvis bare med ubøyelige former (23-25):

23. Он встал *ра́ньше* обычного. 24. Его́ речь тепе́рь звуча́ла *уве́реннее* и *спокойнее*. 25. Подходи́ *побли́же!*

Pronominelle adverb minner, hva angår dannelse og syntaktisk anvendelse, mye om motsvarende (ubestemte, interrogative og relative) pronomer (26-29). Obs. at *некогда* har to betydninger (30-31):

26. *Куда́* вы то́ропитесь? 27. *Откуда́* он э́то узна́л? 28. Вы *где-нибу́дь* останáвливались по дороге? 29. Нам *негде́* бы́ло сиде́ть. 30. Мне *некогда́* с тобо́й болта́ть. 31. Там *некогда́* гуля́л и я, но вре́ден Се́вер для меня́. (Пу́шкин)

Pronominelle adverb spiller en viktig rolle i setningsammenføyning, både som korrelativt og konjunksjonelt ord (se nærmere kap. 10). Konjunksjonelle adverb forekommer i både eksplikative (32), determinative (33) og adverbielle bisetninger (34). Korrelative adverb hører hjemme i adverbielle bisetninger (35):

32. Он спроси́л, *откуда́* мы э́то зна́ем. 33. Но вот настúпит тот день, *когда́* уже́ не бу́дет возвра́та. 34. Поступа́й, *как* хо́чешь. 35. Они́ ушли́ *туда́* же, *откуда́* пришли́.

Visse adverb har en funksjon som nærmer seg konjunksjonenes (36-37).

36. *Одна́ко* они́ э́того не призна́ют. 37. Но он так и не пришёл, *поэ́тому* я по́нял, что произошлó.

Adverb tar delvis samme avhengige ledd som adjektiv, dvs. adverbial (38) og, ved komparativform, komplement (39-41). Dessuten forekommer attributtliknende avhengige ledd. Det gjelder bl.a. visse typer tids- og romadverb, som kan ta presiserende uttrykk som (svakt styrte) avhengige ledd (42-43). I et grensetilfelle står det avhengige leddet i dativ (44). Hvis ord som *раз* og *вечером*, *весной* skal anses som adverb kan ytterligere, t.o.m. kongruerende, avhengige ledd komme på tale (45-47):

38. Он приходи́т *весьма́* ре́дко. 39. Ты до́лжен приходи́ть ча́ще, *чем тепе́рь*. 40. ме́нее *трёх лет*; 41. Я бо́лее, *чем уве́рен*, что она́ бы́ла здесь. 42. Нигде́ *у нас* не найдёшь таки́х люде́й. 43. Я наде́юсь, что мы уви́димся *когда́-нибу́дь в бу́дущем*. 44. неде́лю *тому́* наза́д; 45. *раз в неде́лю*; 46. *вечером то́го же дня́*; 47. *ра́нней весной*

4.8. Preposisjoner

Morfologisk kan man skille mellom enkle (с, при) og avledede (благодаря́, среди́) preposisjoner. Hovedmassen styrer ett kasus, men noen (в, на, за, под)

styrer to, og et par (по, с) til og med tre kasus. Nedenfor gis bare ett eksempel til hver preposisjon (for et gitt kasus). En funksjonell beskrivelse med ytterligere eksempel finnes under "Preposisjonsfraser", se nedenfor 7.8.

1. без (+ G)	12.2. за (+ I)	22. напро́тив (+ G)	30. посре́ди (+ G)
2. благода́ря (+ D)	13. из (+ G)	23.1. о (+ A)	31. при (+ P)
3.1. в (+ A)	14. из-за (+ G)	23.2. о (+ P)	32. про (+ A)
3.2. в (+ P)	15. из-под (+ G)	24. о́коло (+ G)	33. про́тив (+ G)
4. вдоль (+ G)	16. к (+ D)	25. от (+ G)	34. ра́ди (+ G)
5. во́зле (+ G)	17. кро́ме (+ G)	26. пе́ред (+ I)	35.1. с (+ G)
6. вме́сто (+ G)	18.1. ме́жду (+ G)	27.1. по (+ A)	35.2. с (+ A)
7. вне (+ G)	18.2. ме́жду (+ I)	27.2. по (+ D)	35.3. с (+ I)
8. внут́ри (+ G)	19. ми́мо (+ G)	27.3. по (+ P)	36. скво́зь (+ A)
9. вокру́г (+ G)	20.1. на (+ A)	28.1. под (+ A)	37. сре́ди (+ G)
10. для (+ G)	20.2. на (+ P)	28.2. под (+ I)	38. у (+ G)
11. до (+ G)	21. над (+ I)	29. по́сле (+ G)	39. че́рез (+ A)
12.1 за (+ A)			

1. Как он настрада́лся *без неё* в предыдущей своей жизни! (Битов) 2. Гол был засчи́тан, *благодаря́ чему́* голландцы вышли в полуфина́л. 3.1. Предложи́ли выпить, пригласи́ли *в го́сти*. 3.2. Но человек — иго́лка *в сто́ге сена*. 4. Незнако́мцы сидели на сту́льях *вдоль стен*. 5. *Во́зле меня́* сидела моя́ подру́га и плакала. 6. Пришло́сь *вме́сто расска́за* надува́ть Сла́вику крокоди́ла. (Васи́льев) 7. самообразова́ние *вне стен* шко́лы; 8. За́тем стару́шка появи́лась уже́ *внут́ри зда́ния*. (Ката́ев) 9. Бой ужо́м ви́лся *вокру́г него́*. (Ду́бов) 10. Ка́ждая кни́га была́ *для него́* ещё́ не решённой зага́дкой. (Каве́рин) 11. *До неё* доходили́ кой-какие слухи́. 12.1. Она́ вы́шла за́муж *за моря́ка*. 12.2. На́дя ви́дела всю кúхню, вещь *за ве́щью*. (Трифонов) 13. Тепе́рь никогó *из них* уже́ нет в живы́х. 14. Он услы́шал го́лос ма́тери *из-за* высо́кой *зе́лени* дере́вьев. (Гра́нин) 15. Среди́ но́чи он ходи́л на кúхню попи́ть воды́ *из-под кра́на*. (Толста́я) 16. Он осторо́жно протяну́л ру́ку *к радиоприёмнику* и вклю́чил его́. (Казакóв) 17. Ни в чём там себя́ не прояви́л, *кро́ме пристра́стия* к спиртно́му. (Пра́вда) 18.1. Но написа́но хитро́, и ко́е-что *ме́жду строк* прочи́тывается. (Трифонов) 18.2. Борьба́ *ме́жду капита́лизмом и социализ́мом* не исчеза́ет. 19. Авто́бус прое́хал *ми́мо моги́лы* Неизве́стного Солда́та. 20.1. Техно́логи бы́ли вы́нуждены́ пойти́ *на компромисс*. 20.2. Он иногда́ слы́шит дыха́ние Ни́ны *на сосе́дней кровáти*. (Гре́кова) 21. Лу́чше́ э́того́ рассве́та *над мо́рем* не́ было́ ниче́го́ никогда́ в её́ жизни. (Трифонов) 22. *Напро́тив*

парадного *подъезда* обкома установили скульптуру. (Правда) 23.1. Толстый мохнатый шмель упрямо гудел и бился о *стекло*. (Шмелёв) 23.2. Я думал о том, что у меня тоже есть дети. 24. *Около глаза* имелся изрядный шрам. (Белов) 25. Лицо его морщилось *от боли*. (Лидин) 26. Лёна молчала, рассеянно глядя *перед собой*. (Токарева) 27.1. Поднятые писателем проблемы актуальны и *по сей день*. (Правда) 27.2. украинский комитет *по охране* природы; 27.3. *По окончании* работы учителей заставили заполнить журналы. 28.1. Никто их не знал, могли бы ходить *под руку*, не таясь. (Гра́нин) 28.2. Вода *под мостом* была чёрная и дымилась паром. (Трифонов) 29. Эта женщина *после лечения* осталась работать в диспансере. (Правда) 30. Врубелевский Демон изображается как бы *посреди* звёздных пространств. (Огонёк) 31. Только *при* осенних заморозках озеро становится теплее воздуха. (Природа) 32. На *улице* мы поговорили с ним *про Китай*. 33. В 30-х годах террор был направлен *против* самих коммунистов. 34. Они вступили в переговоры *ради превращения* перемирия в мир. (Известия) 35.1. Разумность работы должна быть ясна каждому, начиная *с шефа* и кончая лаборантом. (Каверин) 35.2. *С месяц* лошадь жила во дворе. (Искандер) 35.3. Мы хотим отправлять посылки быстро, *с удобством* и недорого. (Правда) 36. И Гарусов тоже сидел, глядя на мир *сквозь* горячие, красные *веки*. (Грекова) 37. Ещё будучи юниором, он считался самым маленьким и лёгким *среди* шведских *лыжников*. (Физкультура и спорт) 38. Глёбов почувствовал, как *у него* подгибаются ноги. (Трифонов) 39. Прошли вдоль берега, *через перешеек* спустились в Северную бухту. (Вокруг света)

Noen av disse preposisjonene, bl.a. *внутри*, *мимо*, *напротив*, *после*, *kan også opptre som adverb* (40):

40. Покрасить ящик и снаружи и *внутри*. 41. *После* расскажу обо всём.

Som avhengige ledd (preposisjonskomplement) kommer bare substantiviske ord på tale, foruten relativpronomenet *который*. I uttrykk som *это* только к *лучшему* har vi å gjøre med et substantivert adjektiv.

Preposisjonene har egentlig bare én syntaktisk funksjon, nemlig å være hovedledd i preposisjonsfraser. Etersom preposisjonen ikke kan opptre selvstendig bruker setningsleddsfunksjonen å tilskrives hele frasen (se 7.8), ikke dens hovedord.

Preposisjoner kan i unntakstilfeller anvendes substantivisk eller elliptisk og da også sideordnes (40-41). Ellers må hele frasen delta i sideordningen, hvilket skjer gjennom pronominalisering (42):

40. взвѣсить все за и прѳтив; 41. Я наѣлся от и до. 42. Я собираюсь это сделать с твоѣй пѳмощью и́ли без неѣ.

4.9. Konjunksjoner

Morfologisk kan vi skille mellom enkle (ettordskonjunksjoner) og sammensatte (flerordskonjunksjoner), jfr a vs a то; хотя vs несмотря на то, что. Syntaktisk går den viktigste skillelinjen mellom sideordnende og underordnende konjunksjoner, men det er også viktig å skille mellom konjunksjoner som forbinder to ledd innenfor rammen for en enkel setning, og sånne som forbinder hele setninger. De siste kalles sentensjonelle.

Liksom preposisjoner opptrer ikke konjunksjoner selvstendig. Setningsleddsfunksjon kan kun tilskrives en konstruksjon innledet med underordnende konjunksjon, dvs. konjunksjonsfrase og bisetning.

4.9.1. Sideordnende konjunksjoner

Til de sideordnende ikke-sentensjonelle hører de konjunktive и (talespr. да), и... и, ни... ни, не только... но и samt как... так и (1-5), de adversative a og но, der den førstnevnte kobles til en nektelse (6-7), samt de disjunktive и́ли, и́ли... и́ли (8-9):

1. Он сидит и читает. 2. Он пишет и прозу, и стихи. 3. Ни я, ни Лѣна не готовы ещё к экзамену. 4. постоянно действующий вулкан, крупнейший не только на Камчатке, но и в Азии; 5. Причины тому как частного, так и общего характера. 6. Он не курит, а пьёт. 7. Он курит, но не пьёт. 8. Вѣра была старше Пѣти на год или два. 9. Изменение внешнего магнитного поля может и́ли ускорять и́ли угнетать развитие растений.

Til de sideordnende sentensjonelle hører den konjunktive konjunksjonen и, som ofte impliserer en logisk følge ("og altså") (10), de adversative a, a то og но, av hvilke bare den sistnevnte impliserer en logisk motsetning ("tross dette") (11-13), samt de disjunktive и́ли, и́ли... и́ли, то ли... то ли (14-15):

10. Была плохая погода, и мы решили отложить экскурсию на следующий день. 11. Она готовит ужин, а он смотрит телевизор. 12. Поторопись, а то опоздаешь! 13. Разговор, по-видимому, был кончен, но Пѣтя не вставал. 14. Ты прекрати эти разговоры, и́ли я сойду с ума! 15. И́ли ты отдашь Лѣне куклу, и́ли я всё расскажу папе.

Sideordnende konjunksjoner kan også brukes adverbielt, men fremdeles i initial posisjon (16-19):

16. И он продолжал смеяться надо мной. 17. — А Вера знаешь что думает? 18. Но ничего из этого не вышло. 19. Тем не менее никто мне не поверил.

4.9.2. Underordnende konjunksjoner

De underordnende konjunksjonene er alle sentensjonelle, unntatt de komparative как (1) og чем (2) samt noen konjunksjoner som kan stå med infinitiv som en slags setningsforkortelse (3); alle disse kan også være sentensjonelle:

1. Я, как и все, был в ужасе. 2. Она была скорее удивлена, чем возмущена. 3. Чтобы не оскорбить её, он замолчал.

Av de underordnende konjunksjonene kan noen forekomme i såvel sterkt som svakt styrte bisetninger. Det gjelder что (4-5), чтобы (6-7), будто (8-9) etc.:

4. Странно, что он ещё не приехал. 5. Мне было так плохо, что я не мог с ним разговаривать. 6. Я хочу, чтобы он скоро приехал. 7. Он шёл медленно, чтобы дети могли следовать за ним. 8. Мне показалось, будто кто-то постучал в дверь. 9. Потом она встrepенулась, будто сбросила с себя оцепенение. (Лиханов)

Alltid sterkt styrte er de eksplikative konjunksjonene как (10), как бы не (11) og den komparative konjunksjonen чем (12):

10. Мы смотрели, как дети играли во дворе. 11. Мать боялась, как бы дети не заболели. 12. Таможженный досмотр прошёл быстрее, чем мы ожидали.

De øvrige konjunksjonene er alltid svakt styrte (13-16). Obs. at что, как og когда også kan brukes som konjunksjonelle pronomen resp. adverb (se kap. 10).

13. Когда больно природе, больно каждому из нас. 14. Если она не поймёт, то никто не поймёт. 15. По ночам он не спит, потому что беспокоится о дочери. 16. Хотя никто ничего не говорил, но было видно, что все знали, что произошло.

Konjunksjoner kan noen ganger brukes substantivisk (17):

17. Не будь этого досадного «если»...

4.10. Partikler

Hit bruker man å regne et lite antall uselvstendige ord, hvorav vi nedenfor bare skal behandle de enklitiske ли, бы og же.

Ли anvendes i direkte (1-2) og indirekte (3) spørsmål samt som en del av konjunksjon/adverb (4-5):

1. Хотят *ли* русские войны? (Евтушенко) 2. Так *ли* уж он труслив и слаб, как внушает ей? (Щербакова) 3. Не знаю, были *ли* у неё шрамы на теле, но на душе были. (Васильев) 4. Неизвестно, то *ли* ругать, то *ли* благодарить его за это. 5. Крапива здесь едва *ли* не перерастает саму малину.

Бы anvendes bl.a. i vilkårs- og ønskesetninger. I kondisjonal setningssammenføyning står partikkelen dels i bisetningen i tilknytning til konjunksjonen, dels i hovedsetningen i tilknytning til det finitte verbet (6). I enkle setninger forekommer бы ved finitt verbform i preteritum (7), ved infinitiv (8) samt ved predikativ + infinitiv (9). Dessuten inngår бы i de sammensatte konjunksjonene *бўдто бы*, как *бўдто бы* og trenger da ikke å etterfølges av preteritum (10):

6. Если *бы* книга была написана, она называлась *бы* «...». 7. Я тоже хотел *бы* знать, что станется с нашими правнуками через сто лет. 8. Выпить *бы* сейчас по рюмочке коняку! 9. Пророг, замёрз, надо *бы* встать и подживить едва тлеющий костёр. 10. Он делал вид, как *бўдто бы* всё это его не касается.

Же har dels en understrekende og adversativ betydning (11-12), dels, særlig som avhengig ledd til demonstrative pronomen eller pronomielle adverb, en identifiserende (13-14):

11. Почему же мы упорно требуем от школы всех учить одинаково? 12. Пришлось же отказать и Карпову от этой мечты. 13. Та же картина и во многих других районах края. 14. Тогда же едва не погибла и она.

4.11. Interjeksjoner

Denne ordklasse "deltar" ikke i setningens syntaktiske struktur og står dermed i sin syntaktiske opptreden nær parenthetica (se nedenfor 8.7). Eksempel:

1. Ну а теперь вернёмся к началу. 2. Ах, здорово поёт! 3. Ой, да ну что вы? Зачем? 4. Эй, футболисты, не бойтесь! 5. Эх, слышал бы это папа, слышал бы...

Liksom mange andre ordklasser kan interjeksjoner brukes substantivisk (6):

6. Раздалось громкое «ура!».

5. Morfologiske kategorier

Her tas opp fem kategorier, nemlig genus, numerus, kasus, tempus og hovedform, hvorav de to siste presenteres sammen. Kasus-kategorien behandles bare oversiktlig; en mer utførlig redegjørelse gis i kapittel 6: Avhengige ledd (sterkt/ svakt styrte ledd). Den verbale kategorien person, representert i presensformene, tas ikke opp. Modus utgjør – bortsett fra imperativformen – ikke noen egentlig bøyingskategori i russisk, liksom heller ikke aspekt; den sistnevnte kan betegnes som en grammatisk (i betydningen generell, ikke-leksikalt) kategori, men er derivasjonelt, ikke fleksjonelt uttrykt.

5.1. Genus

Kategorien er leksikalsk, dvs. inherent i lekset, hos substantiv samt hos substantiverte adjektiv, ordenstall og partisipper. Hos personlige pronomen kan den anses leksikalsk under forutsetning at man betrakter он, она, оно som skilte leksem. Den forekommer som bøyingskategori i attributive avhengige ledd: adjektiv, adjektiviske pronomen, ordenstall, tallordet один, samt i partisipp og verbets preteritumsformer. Dette gjelder også nominativ og akkusativ av tallordene два/две, оба/обе, полтора/полторы, som med hensyn på genus kongruerer med tilgrensende substantiv. Hos оба/обе foreligger genuskongruens også i øvrige kasus: у обоих юношей / у обеих девушек.

Ved substantiv med stammeslutt på palatalisert konsonant gir utgangsformen (nom.sg.) ingen klar indikasjon om genus: disse ordene kan være maskuline eller feminine, jfr ясьень : осень (высокий ясьень : поздняя осень). En viss ledetråd kan man likevel få av hvordan ordet slutter, f.eks. ord med suffikset -тель er maskuline (двигатель), ord på -знь er feminine (жизнь), samt av betydningen; f.eks. månednavn er maskuline (январь, апрель) (1-8):

1. длинная очередь; 2. узкая щель; 3. дорогой перстень; 4. новая модель; 5. тяжёлый камень; 6. за широкой дверью; 7. под сильным дождём; 8. со старым портфелем

Også substantiv med stammeslutt på alveolare sibilanter (ж, ч, ш, щ) kan være enten maskuline eller feminine, men her gir skriften opplysning om genus, jfr нож : рожь, врач : ночь, душ : тушь, плащ : вещь (9-11):

9. хорошая вещь; 10. у врача; 11. над рожью

Noen substantiv har neutrumlignende endelse, men er ikke desto mindre maskuline; det gjelder bl.a. diminutiver resp. augmentativer på -ишко, -ище,

deriverte fra maskuline substantiver (12). Obs. at dette kun gjelder diminutiver og augmentativer: *топорище* i betydningen 'stor øks' er således maskulinum, men i betydningen 'øksekraft' neutrum (13-14):

12. *низкий домишко*; 13. Вот какой *топорище!* 14. *длинное топорище*

Ubøyelige ord på vokal er som regel neutra (15-16). Et unntak er det maskuline ordet *кофе* (17, obs. betoningen!), egennavn som betegner byer og er maskuline p.g.a. fellesnavnet *город* (18) samt navn på dyr, som er maskuline (19), såfremt det ikke klart framgår at det er snakk om en hunn (20). Ubøyelige substantiv som betegner personer har genus maskulinum (21; angående genuskongruensen, jfr nedenfor eks. 29-30):

15. *моё пальто*; 16. *краткое резюме*; 17. *крепкий кофе*; 18. *Сочи* мне очень понравился. 19. По газону прыгал *кенгуру*. 20. *Шимпанзе* кормила своих детёнышей. 21. *Русский атташе* приехал/приехала уже вчера.

Genus ved forkortelser kan avhenge av det fellesnavn som er hovedord (22). Hvis forkortelsen leses og skrives som et normalt ord, tildeles genus ifølge fonetiske regler, dvs. ved hard stamme blir det maskulinum (23):

22. *Братская ГЭС* [гидроэлектростанция]; 23. *новый вуз* [высшее учебное заведение]

Et fåtall maskuline substantiver og substantiverte adjektiver/partisipper kan "konverteres" til feminine (en slags orddannelse uten formant) (24-26):

24. *этот раб / эта раба*; 25. Что делает *супруга*, одна, в отсутствии *супруга?* (Пушкин) 26. *заведующая* кафедрой

Et fåtall substantiver på *-а* (2. deklinasjon) har såkalt "общий род", dvs. de er maskuline eller feminine avhengig av om "referenten" (det som ordet i en gitt tekst viser tilbake på) er mannlig eller kvinnelig (27-28):

27. *Она круглая сирота*. 28. *Он большой умница*.

Maskuline substantiver kan vise tilbake på kvinnelige personer. Da retter vanlige attributt seg etter substantivets grammatiske genus, egennavnattributt samt predikativer etter referentens naturlige genus (29-30):

29. *наш директор Иванова*; 30. *Директор больна*. *Она* сегодня не придёт.

Pronomenet *кто* har maskulint genus, også når det viser til kvinnelige referenter (31):

31. — Ну, это так говорится — грудные, а где ихние груди? Матерей нет — кто *погиб*, кто *бросил*. (Грёкова)

I pluralis utgjøres referenten til et maskulint substantiv ofte av såvel mannlige som kvinnelige individer; vises det bare til kvinnelige individer må feminin benevnelse brukes (32), så lenge det ikke er snakk om yrkesbenevnelser med grammatisk genus maskulinum, som også kan betegne kvinner (33):

32. Некоторые из *студэнтков* вышли замуж. 33. два *преподавателя* в декрётном отпуске

Ved fravær av grammatisk subjekt, dvs. i upersonlig setning, står preteritumsformen i neutrum. Dette gjelder også ved det predikative adverbet *жаль*, samt ved uttrykk for klokkeslett der hovedordet utgjøres av tallord eller substantivet *половина* (34-36). Også ved mange andre tallordsfraser samt ved sideordnede tallord står predikatet/ predikativet i neutrum (37):

34. *Пришлось* уехать. 35. *Было* уже половина второго. 36. *Было* уже без четверти двенадцать. 37. Два плюс три *равно* пяти.

Det samme gjelder i visse tilfeller (jfr dog nedenfor 5.2, eks. 31) hvis subjektet er et substantiv med forstavelsen *пол-* (38) samt ved "subjektserstatte" som utgjøres av preposisjonsfrase med distributivt *по + dativ/akkusativ* (39-40):

38. *Полкомнаты было занято* кроватью. 39. С каждого дерева *упало* по два яблока. 40. На каждой скамейке *сидело* по одной паре.

5.2. Numerus

Som hovedsaklig semantisk betinget bøyingskategori forekommer numerus hos substantiv samt substantiverte adjektiv / partisipp. Leksikalsk kategori er numerus hos singularia og pluralia tantum, samt hos personlige pronomen under forutsetning at *они* betraktes som et separat leksem. Tallord under hundre mangler stort sett numerusdistinksjon; de oppviser singularisliknende former (med unntak av "bøyde" former av *два*, *три*, *четыре*).

Numerus overføres gjennom kongruens til adjektiv, adjektiviske pronomen, tallordet *один*, partisipp og verbets finitte former. Hos adjektiv kan den likevel være semantisk, jfr *старая* и *новая* книги : *старые* и *новые* книги.

I et par tilfeller (ребёнок, человек) forekommer suppletivisme mellom singularis- og pluralisstammen. Dog brukes человек også i pluralis etter tallord og несколько, men ikke etter много (1-2):

1. пять человек; 2. много людей

Pluralia tantum utgjør visse navn på parvist forekommende gjenstander (брюки), visse substansnavn (дрова, сливки), visse "komplekse" gjenstander (лесá), andre konkrete gjenstander (обои), abstrakter (сутки, роды, проводы, выборы) (3-7):

3. трое но́жниц; 4. дво́е но́вых брюк; 5. Принесите дров! 6. дом в леса́х; 7. четверо су́ток

Singularia tantum er, i kontrast til norsk, en del ord med kollektiv betydning, bl.a. ordene ме́бель og оде́жда samt visse benevnelser på bær og grønnsaker (8-9). Til de sistnevnte kan singulativsuffikset -ина tilføyes (10-11):

8. старинная ме́бель; 9. вку́сная мали́на; 10. три карто́фелины; 11. принцесса на горо́шине

På andre siden kan visse substansnavn stå i pluralis med betydningen "masser", "vidder" (12-14):

12. во́ды Невы́; 13. обильные снега́ в Белору́ссии; 14. в песка́х Узбекиста́на

Pronomenet кто har kun singularisform og tar normalt predikat i singularis, selv om det viser til flere (15-16). Derimot står relativpronomenet что, hvis det som determinand har et pronomen eller substantiv i pluralis, med predikat i pluralis (17):

15. О тех, кто не рабо́тает, а ест. 16. Зна́ешь, кто боле́ет? 17. «Спросите вы у тех солда́т, что под берёзами лежа́т». (Евтуше́нко)

Numerus forekommer hos один (se ovenfor 4.4, eks. 23-25) samt hos сто (som selvstendig ord dog kun i uttrykket несколько сот), ты́сяча, миллио́н etc. (18-19):

18. не́сколько сот человек; 19. де́сятки ты́сяч рубле́й

I noen tilfeller forekommer ulike numerus hos hovedord og avhengig ledd. Det gjelder dels tallordsfraser med два, три, четы́ре (20-21), dels fraser der et "ekte" pluralisledd kongruerer med et koordinert ledd eller vice versa (22-23):

20. две краси́вые де́вушки; 21. три вы́соких ма́льчика; 22. ме́жду Чёрным и Каспи́йским моря́ми; 23. В селе́ у него́ жи́ли ста́рые оте́ц и ма́ть.

Når subjektet utgjøres av tallord (høyere enn один) + substantiv kan predikatet stå i pluralis (ved levende substantiv, ved lavere antall) eller i neutrum singularis (ved ikke-levende substantiv, ved høyere antall, og alltid i uttrykk som angir mål) (24-27):

24. В аудиторию *вошли* два студента. 25. До отхода поезда *оставалось* две минуты. 26. Ребёнку *было* только два года. 27. *Было* уже два часа.

Ved invertert tallordsfrase (dvs. det avhengige leddet kommer foran hovedordet) står attributtet i pluralis også ved два, три, четыре (28-29):

28. *Девушек* было только две. 29. *Ошибок* оказалось только четыре.

Substantiv som полчаса, полгода etc. tar attributivt avhengig ledd i pluralis (30). Predikatet står i pluralis hvis det finnes et attributivt avhengig ledd til substantivet (31), ellers i singularis (32):

30. Дождь продолжался *целые* полчаса. 31. *Прошли* последние полмесяца. 32. *Прошло* уже полмесяца.

Høflighetsformen Вы, som viser til én person, tar som subjektspredikativ pluralis av verb eller adjektivets kortform, singularis av adjektivets langform (33-35):

33. Неужели Вы *забыли*? 34. Вы *очень любезны*. 35. Вы *очень умная*, Анна Павловна.

Obs. at лето og разница ikke brukes i pluralis! (36-37):

36. *Лето* они всегда проводили около моря. 37. большая *разница* в температуре между летом и зимой

5.3. Kasus

Kasus forekommer kun som bøyingskategori. Den finnes "selvstendig" (= ikke overført gjennom kongruens) hos substantiv, substantiviske pronomen og høyere tallord samt – når det gjelder nominativ og akkusativ – hos substantiviske former av øvrige tallord og mengdesord. Dessuten forekommer selvstendig instrumentalis hos adjektiv, adjektiviske pronomen og partisipp i predikativ stilling.

Som overført kategori (kasuskongruens) forekommer den ved adjektiv, adjektiviske pronomen og partisipp i attributiv og predikativ stilling samt i "bøyde" former (= alle kasus unntatt nominativ og akkusativ) av tallord og mengdesord.

Kasus som ikke overføres gjennom kongruens tildeles gjennom styring, og da enten syntaktisk (sterk styring) eller semantisk (svak styring).

Det finnes ord og fraser med defekt kasusbøyning. Som nevnt ovenfor mangler nominativ hos det refleksive pronomenet *себя*, det resiproke pronomenet *друг друга*, samt de nektede pronomenet *некого*. Nominativ og preposisjonsløs akkusativ mangler hos det nektede pronomenet *ничего*. Hos det nektede pronomenet *ничто* er nominativ uvanlig, jfr *Ничто́ не забы́то!*, og preposisjonsløs akkusativ mangler. Tallordsfraser (eks. *пять городо́в*) finnes kun i nominativ og akkusativ, mens tilsvarende substantivfraser (eks. *пяти́ городо́в*) mangler akkurat disse kasus. Det samme gjelder fraser med såkalte mengdesord. I pronomenfraser av typen *что но́вого* beholdes dependensretningen, men arten av syntaktisk forbindelse veksler: reksjon foreligger i nominativ og akkusativ, kongruens (jfr *чему́ но́вому*) i øvrige kasus.

På et mer abstrakt plan kan man skille mellom morfologisk og syntaktisk kasus. Ubøyelige ord kan sies å stå i syntaktisk, men ikke morfologisk kasus, jfr *прода́жа ко́фе*; *благодарно́сть ко́мвои́ска́ми пе́рвому Со́ветскому полку́* (Вирта). Aktuelt (syntaktisk) kasus fremgår ved sammenlikning med vanlige bøyde substantiv, jfr. *прода́жа хле́ба*, *благодарно́сть кома́ндир*.

På det syntaktiske nivå kan man identifisere et "ubestemt (= urealisert, utbyttbart) kasus". I f.eks. frasen *кни́га бра́та* er nominativen utbyttbar, jfr *кни́ге бра́та*, men ikke genitiven. Dette er den distinksjonen som det siktes til når man i russiske språkvitenskaplige arbeider kontrasterer "ord" og "ordform". På samme måte kan kasus i kongruerende attributt, f.eks. *у́ютная ко́мната* (jfr *у́ютная ко́мната*) sies å være ubestemt.

I full utstrekning forekommer ubestemt kasus av den første typen kun hos substantiv (1-7). Tallord (i tallordsfraser) er ubestemte kun med hensyn på to kasus, nominativ og akkusativ (8):

1. *ти́хая украи́нская но́чь*; 2. *могу́чие кры́лья орла́*; 3. *чита́тель*, *возврати́вший кни́гу*; 4. *дом* на *берегу́*; 5. *обу́вь* иностра́нного произво́дства; 6. *догово́р* ме́жду двумя́ страна́ми; 7. *примене́ние* рабо́чими заво́да но́вой те́хнологии; 8. *кни́г* *пять*

Jfr med følgende eksempel, der det ubestemte kasuset på ulike måter har blitt eliminert:

1'. *Тиха́ украи́нская но́чь*. 2'. *У орла́ могу́чие кры́лья*. 3'. *Чита́тель* *возврати́л* *кни́гу*. 4'. *Дом* — на *берегу́*. 5'. *Обу́вь* — иностра́нного произво́дства. 6'. *Эти́ две* *страны́* *заклучи́ли догово́р*. 7'. Рабо́чие заво́да *применя́ли* *но́вую те́хнологию*. 8'. *Кни́г* — *пять*.

Ubestemt kasus som tildeles gjennom kongruens forekommer fullt ut hos adjektive ord (9-11). Tallord i substantivfraser er ubestemte kun med hensyn på fire kasus (12):

9. У лисы пушистый хвост. 10. Человек он хороший. 11. Мы шли по узкой тропинке. 12. часам к девяти

Jfr også her med transformerte eksempler:

9'. Хвост у лисы пушистый. 10'. Он хороший. 11'. Тропинка, по которой мы шли, была узкой. 12'. в девять часов

Observer at personlige pronomen, som jo sjelden opptrer i fraser, ikke kan stå i ubestemt kasus. Det samme gjelder hovedordet i visse substantivfraser med begrenset syntaktisk opptreden (13-14).

13. человек лет за пятьдесят; 14. в мою бытность в Петербурге

Anvendelsen av spesifikke kasus er sterkt forbundet med underordnede setningsledd, og tas derfor opp i kapittel 6: Avhengige ledd.

5.4. Tempus og hovedform

Til forskjell fra genus, numerus, kasus og person utnyttes tempuskategorien ikke for å etablere syntaktiske forbindelser. Tempus tjener i stedet to andre, mer semantiske formål: a) å relatere utsagn i setningen til "point of speech". Dette gjelder finite former, som oppviser tre tempus, presens, preteritum og futurum; b) å relatere utsagn innbyrdes i tidsrekkefølge. Dette gjelder partisipp og gerundier, som oppviser bare to tempus, presens og preteritum.

Det russiske verbet har dels passivformer på -ся, dels passivpartisipp. Med disse dannes såvel finite som infinite passivkonstruksjoner; de finite kaller vi passivsetninger. Alle ikke-passive konstruksjoner kan enklest kalles aktive, hvis vi bare husker at dette er en rent formell, ikke semantisk, distinksjon.

Tempus på russisk er på en innviklet måte flettet sammen med hovedform og verbaspekt. I klassifikasjonen nedenfor tas også i finite konstruksjoner hensyn til om predikatet er verbalt eller kopulativt. I det siste tilfellet er kopulaen, dvs *быть*, bærer av tempuskategorien og opptrer i presens i nullform. Perifrastisk futurum regner vi som verbal. I kopulative passive setninger inngår kopulaen i en perifrastisk konstruksjon med et perfektivt partisipp.

A. Finitte konstruksjoner

Verbal imperfektiv presens, aktiv (1) resp. passiv (2):

1. Яркий свет *режет* глаза́. 2. Это строго *запрещается*.

Verbal perfektiv presens (oftest med futural betydning), aktiv (3) resp. passiv (4); det siste anvendes kun ved enkelte verb:

3. Ты *пошлешь* отве́т на это письмо́? 4. Дене́ги *найдутся*.

Verbal imperfektiv preteritum, aktiv (5) resp. passiv (6):

5. Охотники *брели́* че́рез лес. 6. Пла́ны *осуществлялись*.

Verbal perfektiv preteritum, aktiv (7) resp. passiv (8); det siste anvendes kun ved enkelte verb:

7. *Появилось* мно́го цвето́в. 8. Дверь *закрылась*.

Verbal imperfektiv perifrastisk futurum, aktiv (9) resp. passiv (10):

9. Все *будут думать*, что я дура́к. 10. Поля́ *будут обрабатываться* колхо́зниками.

Kopulativ presens, aktiv (11) resp. (perifrastisk) passiv (12):

11. У тебя́ *есть* маши́на? 12. Наконе́ц-то письмо́ *написано*.

Kopulativ preteritum, aktiv (13) resp. (perifrastisk) passiv (14):

13. Ему́ *было* что расска́зать. 14. Он *был назна́чен* дире́ктором.

Kopulativ futurum, aktiv (15) resp. (perifrastisk) passiv (16):

15. Он ско́ро *будет* до́ма. 16. За́втра это по́ле *будет вспа́хано* тра́ктором.

B. Infinitte konstruksjoner

Presens partisipp aktiv (17) resp. passiv (18), alltid imperfektivt:

17. измене́ния, *происходящие* в стране́; 18. тури́сты, *привлека́емые* красо́той при-
ро́ды

Preteritum partisipp aktiv, imperfektivt (19) resp. perfektivt (20):

19. Нача́льником па́спортного стола́ был по́лный крети́н, *отка́зывавшийся* дава́ть
спра́вки по телефо́ну. (Незна́нский) 20. журна́лист, *написа́вший* эту статью́

Preteritum partisipp passiv, imperfektivt (21) resp. perfektivt (22); imperfektiv aspekt forekommer sjelden og da hovedsaklig med nektelse (jfr dog 4.6, eks. 32)

21. давно не *то́ченная* пи́ла; 22. неда́вно *постро́енная* шко́ла

Presens gerundium, imperfektivt (23) resp. perfektivt (24); det siste har "preteritum"-betydning, dvs. betegner foregående handling:

23. *Идя* по набережной, он уви́дел зна́комого. 24. *Выйдя* из до́ма, он обнару́жил, что забы́л зóнтик.

Preteritum gerundium (25), oftest perfektivt:

25. Внима́тельно *прослу́шав* её возраже́ния, он встал.

Til slutt kan en infinitt passivkonstruksjon dannes med et aktivt partisipp i passivform: *стро́ящаяся* / *стро́ившаяся* шко́ла.

Passivkonstruksjoner berøres ytterligere i avsnittene 6.5.1 og 9.1. Når det gjelder tempus kan følgende påpekes:

Ved *что́бы*, *бы* må det finitte verbet stå i preteritum (26-28):

26. Ва́жно, *что́бы* вы э́того не *забы́ли*. 27. Он не хоте́л, *что́бы* я *покупа́л* ему́ пода́рок. 28. Вы бы *берегли́* свои́ кни́ги!

Perfektiv presens kan ha potensiell ("kunne") betydning (29):

29. Я не *подниму́* э́тот ка́мень.

Imperfektiv presens kan ha futural betydning (30):

30. Куда́ ты *е́дешь* за́втра?

Imperfektiv preteritum kan betegne framtid i forhold til et punkt i fortiden (31):

31. По́езд *отходи́л* че́рез две мину́ты.

Perfektiv presens med futural betydning kan betegne fortid i forhold til et punkt i framtiden (32). Imperfektiv perifrastisk futurum kan betegne samtidighet med et punkt i framtiden (33):

32. Приходи́ ко мне, когда́ *прово́дишь* всех госте́й! 33. Скажи́ мне, когда́ *бу́дете уходи́ть*!

I bisetning som gjengir tale, iakttagelse, tanke, følelse etc. hos hovedsetningens subjekt, brukes det tempus som ville ha blitt brukt i "direkte" tale etc. (34-35). Russisk mangler altså vårt "consecutio temporum". Regelen er mindre kategorisk når det gjelder indirekte tanke snarere enn tale (36):

34. Она сказа́ла, что *знаёт* эту пе́сню. 35. Он сообщи́л, что ско́ро *прие́дет*. 36. Бабушка поняла́, что это *был* волк / что это волк.

Legg merke til tempusbruken i tekststykket nedenfor:

У неё пе́ред кровáткой *стоя́л* но́чной сто́лик, и на э́том сто́лике у неё всегда́ *красова́лся* пузырёк с духа́ми. И *лежа́ла* ра́зная подма́зка, зе́ркальце и так да́лее.

То́лько вдруг одна́жды Мару́ся *ста́ла* замеча́ть, что кто-то у неё *берёт* э́ти духи́. Кто́-то ими *по́льзуется*.

Ста́ла она́ тогда́ в сто́лик класть пузырёк. Все́ равно́ кто́-то неукло́нно *отлива́ет*. Мо́жет быть, кака́я-нибудь её подру́га, не имéя своéй парфюме́рии, *по́льзуется* чужо́й.

Мару́сенька и в сто́лик *пря́тала* свои́ духи́, и под поду́шку *зарыва́ла* — не *помога́ет*. Чья́-то невидима́я рука́ нет-нет да и *скрадёт* небольшо́го.

(М. Зо́щенко, «Хи́трость, допу́щенная в одно́м общежи́тии»)

6. Avhengige ledd

Når det gjelder avhengige ledd er det hensiktsmessig å anvende en klassifisering som verken overensstemmer med ordklasse-, frase- eller setningsleddsinnndelingen. Her er kasus den viktigste kategorien. For kasusbøyde ord er akkurat kasusformen – framfor alt hvis den er tildelt gjennom styring – en markør av syntaktisk dependens. De fem preposisjonsløse kasusformene danner hver sin klasse (6.1-6.5). En egen klasse utgjør kasusbærere som har fått sin form gjennom kongruens. Preposisjoner og konjunksjoner forekommer ikke selvstendig, kun i fraser. Det er derfor naturlig å avdele preposisjonsfraser og konjunksjonsfraser som to separate klasser av avhengige ledd (6.7-6.8). Av disse to klassene befinner den første seg helt, og den andre delvis innen kasusdomenet. Til sist har vi klasser som står helt utenfor kasusdomenet: adverb, predikative adverb og ubøyelige komparativformer av adjektiv (disse tre samles i én klasse: 6.9), infinitiv (6.10), gerundium (6.11) og bisetning (6.12).

Ovenstående inndeling er ikke helt "ren": uttrykk som Он любит А́нну больше, чем меня havner i to grupper, 6.6 og 6.8. De behandles nedenfor innenfor begge klassene, i den første fra kongruenssynspunkt, i den andre som frasetype.

6.1. Nominativ

Nominativ forekommer hovedsaklig i subjekt og attributt, helt marginalt også i andre syntaktiske roller, men aldri i objekt til verb eller adjektiv. Nominativ er dessuten det eneste kasuset som ikke behøver å markere syntaktisk dependens. Det er nemlig det umarkerte kasus som forekommer i f.eks. overskrifter, oppslag etc. Det er heller ikke en tilfeldighet at dette kasus av lingvister tradisjonelt har blitt valgt som grunnform (leksikonform) for kasusbøyde ord.

6.1.1. Sterkt styrt ledd

Nominativens viktigste funksjon er å være subjektmarkør. Styrende ord utgjøres alltid av den syntaktiske toppnoden, altså finitt form av verb (inkl. nullform av kopulaen быть).

I subjektet innehas nominativ normalt av substantiv (1-2), men også av andre ord med substantivisk syntaks, f.eks. styrende tallord og mengdesord (dog ikke de ubøyelige adverbielle мало, более etc., jfr nedenfor 8.3) (3-5):

1. Моя сестра́ — врач. 2. Была́ объявлена война́. 3. По доро́ге шли/шло́ пять теля́т. 4. Среди́ делегатов мно́го же́нщин. 5. В э́том го́роде не́сколько миллио́нов жителей.

Som subjekt velger iblant russisk et annet ledd i setningen enn norsk (6-10):

6. Мне нужна́ твоя́ по́мощь. 7. Мне нра́вится э́та кни́га. 8. Дул си́льный ве́тер. 9. Молодо́му челове́ку два́дцать лет. 10. От дере́вьев ложи́лись дли́нные те́ни.

Foruten som subjekt forekommer sterkt styrt nominativ kun i følgende to tilfeller: sammen med dativ i elliptiske ønskesetninger, der det er et slags komplement (11) samt i fraser av typen Меня́ зову́т... (12), der det er objektspredikativ:

11. Смерть фаши́стам! 12. Её́ зову́т Ле́на.

6.1.2. Svakt styrt ledd

Nominativ forekommer i etterstilt attributt, såkalt приложение (egennavn ved fellesnavn), hvis a) egennavnet står i anførselstegn (1), b) ved geografiske fellesnavn som о́зеро, го́ра (men ikke го́род!) etc. (2-3), c) iblant ved fellesnavnet река́, særlig

hvis ordene har ulike genus (4). Også ikke-egennavn kan forekomme i lignende funksjon (5-6):

1. Ты читала роман Толстого «*Анна Каренина*»? 2. Мы приближались к озеру *Байкал*. 3. в «Архипелаге *ГУЛАГ*»; 4. Он жил недалеко от реки *Дон*. 5. на автобусе номер шесть; 6. со скоростью тысяча километров в час

Helt marginalt brukes nominativ a) i preposisjonsattributt i uttrykket что за... (7); b) som – et slags – adverbial (8-9):

7. Что это за книга? 8. Он читал книгу страница за страницей. 9. шаг за шагом осуществить перестройку

6.2. Akkusativ

Akkusativuttrykk forekommer hovedsaklig som objekt samt marginalt som adverbial. Det mangler helt i attributt.

6.2.1. Sterkt styrt ledd

Akkusativ er framfor alt det direkte objektets kasus (1-2). Iblant tilsvarende et russisk direkte objekt en preposisjonsfrase e.l. i norsk (3-5):

1. Знаешь этих мужчин? 2. Благодарю тебя за помощь! 3. Он попросил у меня ручку. 4. Она ревнует мужа к подруге. 5. Она мне кого-то напоминала.

Akkusativ er lik genitiv ved substantiver som betegner levende vesen (se eks. ovenfor). Men det er bare i pluralis at denne regelen gjelder fullt ut (6). I singularis berører den bare maskuline ord av 1. dekl., altså ikke neutra (7). Ved maskulina av 2. dekl. får attributtet akkusativ=genitiv-form (8). Hvis substantivet inngår i en frase gjelder den videre kun i de tilfeller da substantivet er hovedord. Ved tallord og mengdesord er dette tilfellet i begrenset omfatning, nemlig kun etter два, три, четыре (uten noe annet tallord foran) samt kollektive tallord (9-10). I øvrige tilfeller, når tallordet/mengdesordet er kasusbærer, blir det ingen forskjell mellom levende – ikke-levende (11-13):

6. Всех названных лиц просим остаться. 7. Ты видела раньше такое животное? 8. Я, пожалуй, приглашу и твоего дядю. 9. Я знаю трёх немцев. 10. От этой жены он имел двоих детей. 11. Колхоз продал двадцать три коровы. 12. На дороге я видел пять телят. 13. Мы зарегистрировали несколько студентов.

Verb av typen проспáть, просидеть (perdurativ aksjonsart) tar sterkt styrt tidsadverbial i akkusativ, til forskjell fra tilsvarende uprefigerte verb (14-15):

14. Наташа проспала *три часа*. 15. Он пролежал *полмесяца* в больнице. (Вирта)

Akkusativobjekt forekommer også ved ikke-finitt form av transitive verb (16-18):

16. Я был вынужден оставить *компанию*. 17. уважающие *себя* люди; 18. Он удалился, закрыв за собой *дверь*.

Akkusativ forekommer også hos komplement til predikative adverb: ved видно, слышно samt ved жаль (19-21):

19. Всё ещё видно внизу стремительную *реку*. 20. Шум потока слышно в обеих деревнях. 21. Мне стало жаль *собаку*.

6.2.2. Svakt styrt ledd

Akkusativ forekommer i tidsadverbial som svarer på spørsmålet "hvor lenge?" (1-6; jfr ovenfor 6.2.1, eks. 14-15). Substantivet behøver ikke å betegne et tidsavsnitt (se eks. 6):

1. Он работал целый *день*. 2. Она всю *ночь* не спала. 3. Всю *зиму* было очень тепло. 4. Врач принимал *четыре часа*. 5. Он писал письмо *пятнадцать минут*. 6. Они молчали всю *прогулку*.

Akkusativ brukes også i visse tidsuttrykk med annen betydning enn "hvor lenge", særlig ved раз, tallord og sammen med bestemte pronomen (7-11):

7. Она должна быть *сию минуту*. 8. Борис ездит домой *раз* в месяц. 9. Она была у меня *три воскресенья* подряд. 10. Мы ждём его *каждую минуту*. 11. *Все другие дни* Костя был на уроках.

6.3. Genitiv

Genitivsuttrykk forekommer hovedsaklig som attributt, men også som subjekterstatte i visse upersonlige setninger, som objekt ved mange verb, som komplement ved et par adjektiv og ved komparativformer, samt marginalt som adverbial.

6.3.1. Sterkt styrt ledd

Som sterkt styrt avhengig ledd til – alltid abstrakte – substantiv forekommer subjektiv genitiv, der hovedordet kan være avledet av adjektiv (1-2) eller verb, intransitivt (3-7) eller transitivt (evt. "uekte" transitivt, dvs. som styrer f.eks. dativ + infinitiv) (8-10):

1. теплотá *вóздуха*; 2. необходимóсть *рефóрмы*; 3. плач *дéвочки*; 4. приéзд *отцá*; 5. выступлéние *делегáтов*; 6. развитíе *эконóмии*; 7. с наступлéнием *нóчи*; 8. решéние *судá*; 9. пóмощь *дру́га*; 10. Он ушёл с разрешéния *преподавáтеля*.

Videre forekommer objektiv genitiv, der hovedordet, som er avledet av et transitivt verb, betegner handlingen (11-14):

11. выполнéние *плáна*; 12. строительствó *мостá*; 13. исследóвание *закóнов* природы; 14. пóиски полéзных *ископáемых*

Genitiv med partitiv betydning forekommer i sterkt styrte attributt til tallord (15-18) eller andre uttrykk for mengde (19):

15. четы́ре *знатокá* *ру́сской* литературы; 16. шесть раскра́шенных *яйц*; 17. его́ *вóсемь сыновéй*; 18. *трóе* дете́й; 19. *не́сколько домо́в*

En slik genitiv kan også være avhengig ledd til setningens kopulative toppnode, dvs. ha predikativ posisjon; det kvantitative uttrykket opptrer da som sideordnet subjekt (20-21) eller subjektserstatter (22-24). En partitiv genitiv kan også stå som komplement til et kvantitativt upersonlig verb (25). Rekkefølgen mellom leddene er som vi ser invertert:

20. *Маши́н* бы́ло то́лько три. 21. *Ошибóк* оказа́лось мно́го. 22. *Дéнег* у всех в обрэз. 23. *Дел* по гóрло. (Вёрта) 24. *Учёных-теорéтиков* в отделе пруд-пруди, а *толкóвых инженерóв* — раз, два — и обчёлся. (Грёкова) 25. [...] *дел* прибавля́лось. (Вёрта)

I samme syntaktiske posisjon kan også såkalt egenskapsgenitiv opptre (26-27); i attributiv stilling er denne genitiv svakt styrt, se nedenfor 6.3.2, eks. 36-38:

26. *Какóго вóзраста* э́та черепа́ха? 27. Э́та óбувь — *инострáнного произвóдства*.

I nektede upersonlige setninger med (hovedsaklig) eksistensielle verb uttrykkes komplementet (= det "logiske" subjektet) med genitiv (28-39); hit kan også regnes genitiv ved не видно, не слы́шно (40). Verbet хватíть/хватáть styrer genitiv også når det ikke er nektet (41):

28. Вчера́ *дождя́* не́ было. 29. Зáвтра *отцá* до́ма не б́удет. 30. В зáле не́ было сво́бодных *мест*. 31. Нет *пра́вила* без исключéния. 32. У нас нет ни одной *спички*. 33. У меня́ нет *вре́мени* гуля́ть. 34. Не будь твоéй *пóмощи*, я бы не закончил рабóту. 35. Не бывáет х́уда без добра́. 36. У них не оста́лось *билéтов*. 37. Таки́х *живóтных*

не существует. 38. Крушения не произошло. 39. Этого ещё не доставало! 40. Реки уже не видно. 41. Поклонников хватало. (Ганина)

Obs. at den nektede presensformen av *быть*, dvs. *нет*, i visse uttrykk kan utelates i nærvær av partikkelen *ни* (42-43):

42. На небе ни облачка. 43. На улице ни души.

Som direkte objekt forekommer genitiv (alternierende med eller i stedet for akkusativ) ved nektede transitive verb (44-50). Bruken av genitiv er mer obligatorisk ved abstrakte (se eks. 47-50) enn konkrete substantiv:

44. Нет, я не видела раньше этой картины. 45. Он никогда не читает газет. 46. Он не носит шляпы. 47. Не обращайтесь внимания на это высказывание! 48. Он этого не забыл. 49. Этого вы не сказали вовремя. 50. Это не вызывает сомнений.

Videre forekommer genitiv som direkte objekt i partitiv betydning, oftest ved perfektiv aspekt. Betydningen er da ubestemt mengde, 'litt' (51-56):

51. Принеси дров! 52. Выпей пива! 53. Нарезь хлеба! 54. Купи сахара! 55. Он попросил воды. 56. насыпать крупы в мешок

Det finnes også en gruppe "uekte" transitive verb, hvorav mange er refleksive, som krever genitivsobjekt (57-64). Noen verb tar to objekt, ett i akkusativ og ett i genitiv (65); i reflektiv / passiv forsvinner naturligvis akkusativen (66):

57. Мы достигли больших успехов. 58. Она избегала разговоров на эту тему. 59. Вера боится заразы. 60. Врач опасался осложнений. 61. Ребёнок слушается матери. 62. Докладчик коснулся трёх вопросов. 63. Он наелся ягод. 64. В аэропорту мы недосчитались одного чемодана. 65. Его хорошую работу удостоили награды. 66. Он лишился здоровья.

Ytterligere en gruppe verb tillater enten akkusativ- eller genitivkomplement.

Kasusvalget avhenger av objektets betydning. Ved konkret betydning foretrekkes oftest akkusativ (67), unntak dog ved navn på kommunikasjonsmiddel (68); ved abstrakt betydning foretrekkes genitiv (69-75). Til slutt kan nevnes genitiv i elliptiske uttrykk, med det underforståtte predikatet «желаю» (76-77):

67. Жду жену. 68. Мы ждали автобуса. 69. Мы ждём наступления весны. 70. Я ожидаю от вас прилежания. 71. Все народы хотят мира. 72. Я желаю только покоя. 73. [...] каждая клетка его существа жаждала борьбы и жизни [...] (Вирта)

74. Вопро́с требу́ет широ́кого *обсужде́ния*. 75. Мы про́сим *по́мощи*. 76. *Всего́ хоро́шего!* 77. *Счастли́вого пу́ти!*

Av adjektiv er det kun *по́льный* og *достóйный* samt det *adjektiviserede partisippet* *испо́лненный* som styrer *genitiv* (78-81). *По́льный* kan også forekomme som *subjektspredikativ* i *upersonlig setning* (82; jfr. ovenfor eks. 22-24):

78. *корзи́на, по́льная я́блок*; 79. Он *по́лон востóрга*. 80. Его́ отве́т *достóин внима́ния*. 81. *Могуча́я фигу́ра Ми́нина* и *велича́вый о́браз Пожа́рского* *испо́лнены реши́тельности* и *си́лы*. 82. *Де́нег полно́*.

Komplementet til *komparativ* av *adjektiv* eller *adverb* kan uttrykkes med *genitiv*, men kun ved *ettordsformer* av *komparativer*. Foruten *substantiv/-frase* (83-85) kan et slikt *komplement* utgjøres av *adjektiv* (86):

83. Я *моло́же теб́я*. 84. Брат *лени́вее сестры́*. 85. *бо́лее двух ты́сяч лет* *наза́д*; 86. И *пу́ще пре́жнего* *пошли́* у них *раздо́ры* и *спо́ры*, *кому́* и *как сиде́ть...* (Крыло́в)

6.3.2. Svakt styrt ledd

Til svakt styrte attributt hører *possessiv genitiv* (1-6):

1. *ру́чка моего́ бра́та*; 2. *ружьё моего́ отца́*; 3. *кни́га сестры́*; 4. *берло́га медве́дя*; 5. *бога́тства страны́*; 6. *на их ро́дине*

Ytterligere en gruppe er "*del-av*"-*genitiv* (7-14), dit man også kan regne *månedsnavn* som *genitivattributt* til *navn på dato* (15-16):

7. *кры́ша до́ма*; 8. *о́кна ко́мнаты*; 9. *руко́ятка топо́ра*; 10. *на па́лубе кора́бля*; 11. *на поля́х колхо́за*; 12. *хо́бот сло́на*; 13. *пасть во́лка*; 14. *Сле́зы текли́ по её шека́м*. 15. *Сего́дня девя́тое ма́я*. 16. *К тре́тьему́ а́вгуста* *рабо́та бу́дет зако́нчена*.

Det finnes også en *restegruppe* med mer *blandede relasjoner* (17-26):

17. *оте́ц моего́ дру́га*; 18. *жи́тели Москвы́*; 19. *те́нь де́рева*; 20. *во́зраст со́сен*; 21. *ка́чество изде́лий*; 22. *во вре́мя за́сухи*; 23. *курс ру́сского язы́ка*; 24. *Э́то вопро́сы совреме́нности*. 25. *Э́то демонстра́ция дру́жбы*. 26. *поня́тие фонéмы*

Svakt styrte er også *attributt* som betegner *objekt*, med *hovedord* som betegner *agent* (27-32). Det finnes også *tilfeller* av "*agentiv genitiv*", dvs. der *attributtet* betegner *agenten* og *hovedordet* *objektet* (33-35):

27. водитель *машины*; 28. изобретатель *этого инструмента*; 29. строители *дома*; 30. командование *полка*; 31. командир *роты*; 32. автор *книги*; 33. рассказ *Колёнок*; 34. сообщения *советских лётчиков*; 35. по словам *сотрудника*

En særstilling blant de svakt styrte attributtene inntar egenskapsgenitiven, som oftest (36-37), men ikke alltid (38), realiseres som en substantivfrase. Den kan også stå predikativt og er da sterkt styrt, se ovenfor 6.3.1, eks. 26-27:

36. места *поразительной красоты*; 37. бумага *первого сорта*; 38. Он человек *дела*.

Også den partitive genitiven (jfr. ovenfor 6.3.1, eks. 15-25, og 51-56) kan opptre som svakt styrt ledd, nemlig ved abstrakte (39-40) og konkrete (41-43) substantiv som betegner mål:

39. литр *воды*; 40. килограмм *сахару*; 41. стакан *чая*; 42. два куска *хлеба*; 43. лист *бумаги*

Til slutt brukes genitiv i tidsadverbial som angir dato; dette utgjøres av et substantivert ordenstall, fulgt av et genitivattributt, der måneden benevnes (44-45):

44. Он приехал *десятого марта*. 45. Мы встретились *тридцать первого декабря*, под *Новый Год*.

6.4. Dativ

Dativ forekommer hovedsaklig, sterkt styrt, i komplement til verb, ofte sammen med annet sterkt styrt ledd, eller utgjør såkalt logisk subjekt i upersonlige konstruksjoner.

6.4.1. Sterkt styrt ledd

Dativuttrykket kan betegne indirekte levende objekt og stå sammen med akkusativobjekt (1-8):

1. Он подарил *мне* цветы. 2. *Беженцам* давали одежду. 3. Хозяйка подавала *гостям* чай. 4. Брат одолжил *мне* немного денег. 5. Покажи *нам* свою новую блузку! 6. *Этому мужчине* она отдала всё. 7. Я *ему* купил подарок. 8. Он задал *мне* следующий вопрос.

eller infinitiv/bisetning (9-14). Dette leddet kan være utelatt (15):

9. Тогда-то я и предложил *ему* написать статью для «Известий». 10. Помогите *мне* открыть банку! 11. Сильный мороз мешал *детям* ходить в школу. 12. *Больному* не

давали спать. 13. Прохожий сказал ей, который час. 14. Можешь себе представить, что это значит? 15. Он задал мне вопрос, и я ему ответил.

Dativuttrykket kan også betegne indirekte ikke-levende (ofte abstrakt) objekt og stå sammen med akkusativobjekt, som i sin tur kan være ikke-levende (16-17) eller levende (18-19). Ved uttrykk med начало, конец som direkte objekt kan dativen sies å være betinget av disse substantivene, ikke av verbet (20):

16. Этой работе он отдал много сил. 17. Он предпочитает прогулки танцам. 18. Он учит меня рисованию. 19. Его несколько раз подвергали аресту. 20. Надо положить конец этой канители!

Dativ forekommer også som eneste komplement. Her finnes følgende kombinasjoner: levende såvel subjekt som dativobjekt (21-23), ikke-levende subjekt, levende dativobjekt (24-25), levende subjekt, ikke-levende dativobjekt (26-28) eller ikke-levende såvel subjekt som dativobjekt (29-31). Det finnes også verb som kan ta enten levende eller ikke-levende dativkomplement (32):

21. Мне кто-нибудь звонил? 22. Он мне сочувствует. 23. Товарищи доверяют Ивану. 24. Кому принадлежит эта территория? 25. Нам предстоят большие перемены. 26. Мы удивляемся его поведению. 27. Мы обрадовались Петиному письму. 28. Не надо поддаваться этому искушению. 29. Его служебной карьере вредило то, что он такой шумный и веселый. 30. Культ личности не соответствует природе социализма. 31. Политика СССР способствовала смягчению международной напряжённости. 32. Я верю тебе / твоим словам.

Dativ som eneste komplement finnes også i kopulativ personlig/upersonlig setning, der subjektet/genitivkomplementet betegner alder (33-34):

33. Москве более 800 (восьмисот) лет. 34. Ребёнку и года не было.

"Logisk subjekt" i dativ betegner som regel person (unntak, se nedenfor eks. 41) og forekommer som sterkt styrt avhengig ledd til

a) ikke-nektet infinitiv i infinitivsetning (35-40) eller betont ikke-nektet finitt kopula (41-42):

35. Всем сотрудникам собраться в семь часов! 36. Куда тебе ехать завтра? 37. Когда мне вам позвонить? 38. Тебе выступать первой. 39. Кому руководить нашей работой? 40. Быть грозё! 41. Ему есть чему радоваться. 42. Там нам было что посмотреть.

b) nektet infinitiv i infinitivsetning (43-44) eller kopula dannet med nektet pronomen eller adverb med forstavelsen *не-* (45-51). Dativkomplementet og nektet pronomen kan sammenfalle (se eks. 56):

43. Не опозда́ть бы *нам* на ле́кцию! 44. *Ему́* не понять́ э́того. 45. Их *сыну* не́чего боя́ться. 46. *Ей* не́кому бы́ло жа́ловаться. 47. *Вам* не́ на что наде́яться. 48. *Ему́* не́ с кем бы́ло сове́товаться. 49. *До́чери* не́ о чем бы́ло забо́титься. 50. *Нам* не́ о чем бу́дет гово́рить. 51. Открыва́ть дверь бы́ло *не́кому*.

c) predikativt adverb, alene (52-55), eller sammen med andre komplement i form av substantiv(frase) (56), preposisjonsfrase (57) eller infinitiv (58-61):

52. *Взрослы́м* бы́ло ску́чно. 53. *Всем* бы́ло гру́стно. 54. Ве́чером *нам* бы́ло хо́лодно. 55. Э́той *семье́* тяжело́. 56. *Ему́* бы́ло жаль соба́ку. 57. *Нам* далеко́ до го́рода. 58. Здесь *тебе́* нельзя́ кури́ть. 59. *Мужу́* нельзя́ изменять́ женé. 60. *Вам* на́до неме́дленно зако́нчить рабо́ту! 61. *Мне* не ну́жно отчи́тываться ни в че́м.

d) ikke-passiv reflexivform av et verb i en upersonlig setning (62-64):

62. *Слу́шателям* не хоте́лось уходи́ть. 63. *Сестре́* не спало́сь. 64. Здесь *им* не-плóхо живё́тся.

Dessuten forekommer dativ i sterkt styrt komplement til adjektiv (65-71) og til det predikative adverbet *рознь* (72):

65. *Де́тям* ну́жно уси́ленное пита́ние. 66. Я *вам* о́чень благода́рен. 67. Они́ и́щут люде́й, подо́бных *себе́*. 68. Я до́лжен *Ве́ре* два рубля́. 69. *Нам* дорога́ па́мьять ге-ро́ев. 70. Он был рад *прие́зду* до́чери. 71. Два плюс три равно́ *пяти́*. 72. Мужик *мужикú* — *рознь*. (Вірта)

Sammen med nominativ (73-74) eller genitiv (75) danner dativ elliptiske ønske-setninger med implisitt predikat:

73. Сла́ва *геро́ям*! 74. Ска́тертью *тебе́* доро́га! 75. Счастли́вого *вам* пу́ти!

Dativ forekommer i sterkt styrt attributt ved verbalnomen med valens overført fra verbet (76-77), men også i noen tilfeller ved substantivet *конéц* (78):

76. по́мощь *разви́вающимся стра́нам*; 77. обуча́ение *языка́м*; 78. Ната́ша и Лёшка то́же не ду́мали о сва́дьбе. Да и кака́я там сва́дьба, *завиру́хе* конца́ не ви́дно. (Вірта)

6.4.2. Svakt styrt ledd

Det indirekte objektet behøver ikke inngå i hovedordets valens. Det er da et svakt styrt setningsledd og dativens "egen" betydning tar over. I slike tilfeller betegner dativen en "eier" til en kroppsdel (1-2) eller noen som mottar en gave eller tjeneste (3-6):

1. Я ви́дел, как он поцелова́л *ей* ру́ку. 2. *Ему́* отрэ́зало но́гу. 3. Он открýл *ей* дверь. 4. Он отвёз *ей* до́чку домо́й. 5. Вот ты Сто́рожева *мне* всё нахв́аливаешь. (Ви́рта); 6. *Мне* нет по́мощи ниотку́да. (Ба́бель)

Svakt styrt dativkomplement forekommer også ved subjektspredikativer som отец, сын, враг, чета́, па́ра (7-8):

7. Он же *тебе́* сын. (Гре́кова); 8. А кто он *Вам*?

Dativ forekommer også i svakt styrt attributt ved enkelte substantiv (9-12):

9. письмо́ *бра́ту*; 10. па́мятник *Го́рькому*; 11. гимн *Родине*; 12. Причи́н *тому* нема́ло.

6.5. Instrumentalis

Instrumentalis forekommer som agent i passive setninger; dette er egentlig et fakultativt, men sterkt styrt komplement, som av semantiske grunner kan ses som et slags logisk subjekt. Dessuten brukes instrumentalis i ulike typer adverbial, i predikativer, i objekt samt marginalt i attributt. Som selvstendig instrumentalis-bærer opptrer normalt substantiviske ord, men også adjektiviske forekommer (se nedenfor 6.5.1, eks. 62-70; 6.5.2, eks. 26 og 32-33).

6.5.1. Sterkt styrt ledd

Instrumentalisagent forekommer ved passivform av imperfektive verb, dvs. ved finitt (1-3) eller infinitt (4) verbform på -ся, videre ved presens passivpartisipp, hovedsaklig i attributiv stilling (5-6):

1. По́ле пересекáется *овра́гом*. 2. Его́ лицó озаря́лось простоду́шной *улы́бкой*. 3. хра́мы, кото́рые создава́лись на́шими *пре́дками*; 4. строя́щиеся э́той *фирмой* дома́; 5. сло́жность реша́емых *па́ртией и наро́дом* зада́ч; 6. вопро́с, обсужда́емый *на́ми* на э́том семина́ре

Vanligere er likevel preteritum passivpartisipp, som kan forekomme i kortform med kopula og danne predikat i passiv setning (7-10) eller stå som apposisjonelt (11-17) eller vanlig foranstilt attributt (18-20):

7. Костю́м сшит хороши́м *портны́м*. 8. Кино́студией́ выпу́шен но́вый филь́м. 9. Реше́ние бы́ло приня́то *собра́нием*. 10. Его́ яро́сть бы́ла вызва́на дерзким *отве́том* сы́на. 11. доли́на, пересече́нная *реко́й*; 12. мо́ре, освеще́нное *луно́й*; 13. дере́вская́ жизнь, изображе́нная *писа́телем*; 14. предложе́ние, внесе́нное до-*кладчи́ком*; 15. Я нико́гда́ не забу́ду впечатле́ния, произведе́нного на меня́ э́той *встрече́й*. 16. В кроватке́ зашевели́лась сестре́нка, разбу́женная *шу́мом*. (И́нбер). 17. пра́здничное пёстро́е пла́тье, вы́шедшее из мо́ды и поэ́тому пода́ренное *до́черью* ма́тери (Ни́лин) 18. постро́енные *строи́телями* но́вые дома́; 19. откры́тый *учёным* зако́н; 20. освеще́нный *со́лнцем* бе́рег

Ved emosjonelle verb blekner karakteren av passivsetning og instrumentalisleddet, oftest et abstrakt substantiv, får betydning av årsak (21-22; jfr nedenfor eks. 53-54):
21. Мы удовле́творены́ *резу́льта́тами*. 22. Я возму́щена́ его́ *поведе́нием*.

Dessuten forekommer instrumentalis i lignende funksjon i upersonlig aktiv setning med transitivt verb (23-24) og som attributt ved verbalnomen, dannet av transitivt verb (25):

23. Доро́гу замеча́ет *сне́гом*. 24. *Порывом* ве́тра сорва́ло кры́шу с сосе́дного до́ма. 25. иссле́дование *учёными́* э́того явле́ния

Instrumentalis brukes i komplement til noen verb, såvel ikke-refleksive (26-33) som refleksive (34-43). Ved abstrakte substantiver, avledede av disse verbene, kan instrumentalisattributt forekomme (44-45):

26. Он владе́ет ру́сским *языко́м*. 27. Он облада́ет отли́чным *го́лосом* / большо́м *спокой́ствием*. 28. Ивано́в управляет *та́нком*. 29. Петро́в кома́ндует *ро́той*. 30. Он злоупотре́бляет *дове́рием* друзе́й. 31. Я страда́ю *бессо́нницей*. 32. Здесь па́хнет *цвета́ми*. 33. О́стров избы́лу́ет *зме́ями*. 34. Мы по́льзуемся но́вой *те́хником*. 35. Учени́к хва́стался сво́им *прилежа́нием*. 36. Лю́да восхища́ется э́той *пе́сней*. 37. Мой брат увлека́ется зи́мним *спо́ртом*. 38. Мы любу́емся *приро́дой*. 39. Родите́ли гордя́тся *сы́ном*. 40. Мы занима́лись о́птовой *торго́влей*. 41. В ю́ности мы все зачитыва́емся ры́царскими *ромáнами*. 42. Вы не туда́ звони́те. Вы оши́блись *но́мером*. 43. Я хочу́ поделиться́ с ва́ми *впечатле́ниями*. 44. *обме́н пода́рками*; 45. *кома́ндование* *полко́м*

Noen verb tar dobbelt objekt (i passivsetning subjekt + objekt), der instrumentalisformen betegner "material" (45-50):

45. Она наполнила ведро *водой*. 46. Небо заволакивало тяжёлыми *тучами*. 47. Завтра это поле будет засеяно *рожью*. 48. Коридор завален *ящиками*. 49. Пустыри застроены *домами*. 50. Дорога обсажена *яблонями*.

Også et fåtall adjektiv styrer instrumentalis (51-54):

51. Она больна *гриппом*. 52. Озеро богато *рыбой*. 53. Мой друг недоволен самим *собой*. 54. Он горд *результатом*.

Instrumentalis brukes også i substantiv / -fraser som utgjør subjektspredikativer (55-56) eller objektspredikativer (57-59):

55. Магнитогорск является крупным промышленным *центром*. 56. Моим *соседом* по купе оказался говорливый старик. 57. Его избрали *делегатом* на конференцию. 58. Его назначили *руководителем*. 59. Он уже признан *своим человеком* (Паустовский)

Bare i unntakstilfeller anvendes instrumentalis i subjektspredikativ ved nullform (presens) av kopulaen *быть*. Det gjelder bl.a. ved invertert ordfølge – der verbet kanskje er underforstått – samt i uttrykk med "dublerte" substantiv (60-61):

60. В магазине, где *директором* Вараксин, царит порядок. 61. Дело — *делом*, а любовь — *любовью*.

Subjektspredikativer som utgjøres av adjektiv står eller kan stå i instrumentalis ved kopulaen i preteritum / futurum (62) eller ved infinitiven *быть* (63-64), samt oftest ved såkalt halvkopulaer (65-67). Adjektiviske ord som opptrer som objektspredikativer (68-70) står normalt i instrumentalis:

62. Поэздка была *утомительной*. 63. Он не может не быть *довольным* этим подарком. 64. Я не хочу быть *обязанным* выполнять твои поручения. 65. Из озёр мира Байкал является *самым глубоким*. 66. На первый взгляд, они казались *неопытными*. 67. Книга оказалась *полной* опечаток. 68. Я считаю его *умным*. 69. Он нашёл эту аргументацию *убедительной*. 70. Я не люблю чувствовать себя *скованной, обременённой*.

Til slutt forekommer instrumentalis (med begrenset anvendelse) i sterkt styrt adverbial ved uprefigerte bevegelsesverb, med betydningen "gjennom, over" (71):

71. Дорога идёт *лесом*.

6.5.2. Svakt styrt ledd

Svakt styrte typer av instrumentalisadverbial er slike som betegner instrument, oftest (1-5), men ikke alltid (6-7), sammen med direkte objekt:

1. Перескажи́ текст сво́ими *слова́ми!*
2. Со́лнце освети́ло сад сво́ими *луча́ми.*
3. Пе́тя обра́довал нас сво́им *письмо́м.*
4. Бойцы́ одоле́ли врага́ сво́ей *сто́йкостью.*
5. Соба́ки приве́тствовали нас гро́мким *ла́ем.*
6. Де́ти е́ли ка́шу и запива́ли *молоко́м.*
7. Могу́ тебе́ *че́м-нибу́дь* помо́чь?

I adverbial som betegner måte kreves oftest (8-11), men ikke alltid (12) substantivfrase. Substantivfrase kreves også i de nærstående tilfellene av "innholdsinstrumentalis", der verbmorfemet dobles (13-15):

8. *таки́м* о́бразом;
9. Бори́с пи́шет *разбо́рчивым* по́черком.
10. Незнако́мец удаля́лся *бы́стрыми* шага́ми.
11. Гость го́ворил *гро́мким* го́лосом.
12. — Да, — сказа́ла она́ *ше́потом.*
13. спать *кре́пким* сном;
14. смея́ться *звонким* сме́хом;
15. умере́ть *сме́ртью* геро́я

Andre typer instrumentalisadverbial betegner transportmiddel (16) og tid (17-19):

16. Они́ прие́хали *пое́здом.*
17. *Ве́чером* бы́ло хо́лодно.
18. Ему́ позвони́ли то́лько *глубо́кой* о́сенью.
19. Он рабо́тал над диссерта́цией *це́лыми* дня́ми.

Ved betydningen "med hensyn på" utgjøres hovedordet ofte av et adjektiv (20-21):

20. Он крут *хара́ктером.*
21. Он стар *года́ми,* но мо́лод *се́рдцем.*

Nær denne står følgende instrumentalisfunksjon (22-24):

22. Ёгорь дрожа́л *всем* те́лом.
23. Его́ поста́вили *спиной* к стене́.
24. Мужики́, собра́вшись *всем* *ми́ром,* пореши́ли от восста́ния отколо́ться и две неде́ли жи́ли не тужили. (Ви́рта)

Ved måladverbial utgjøres hovedordet oftest av en komparativform; adverbialet kan være substantivisk (25) eller adjektivisk (26):

25. Он живёт *двумя́* *этажа́ми* вы́ше нас.
26. Они́ жи́ли в бара́ках, не *мно́гим* лу́чше ла́герных. (Евтуше́нко)

Ved betydningen av "parameter" fungerer en preposisjon(sfrase) som hovedord (27-28):

27. *ры́ба* *весо́м* в три килогра́мма;
28. шар *величи́ной* в те́ннисный мяч

Instrumentalis brukes også i substantiv/-fraser som utgjør predikative attributt (29-31). Også adjektiv som opptrer som predikative attributt (32) står normalt i instrumentalis:

29. Она́ работает *машини́сткой*. 30. Он верну́лся *стари́ком*. 31. Я знал его́ *студе́нтом*. 32. Кто из них до́лжен выступи́ть *пе́рвым*? 33. Я по́мню её *молодо́й, жизнера́достно́й*.

Nær bruken som predikativt attributt står instrumentalis som betegner sammenligning (34-37):

34. Тропи́нка извива́лась *змеёй*. 35. Пол вы́ложен ша́хматной *моза́йкой*. 36. Зол он на меня́, *во́лком* сме́трит. (Вирта) 37. *Ска́тертью* ему́ доро́га!

Instrumentalis i svakt styrt attributt er uvanlig, men kan forekomme dels ved nominaliseringer (38), dels – i defekt paradigme – ved geografiske navn (39):

38. уда́р *ножо́м*; 39. Москва́ *но́чью*

6.6. Kongruerende ord

Vi må her skille mellom styrende ord og kontrollord, som langt fra alltid sammenfaller. Som nevnt ovenfor behandles her også tilfeller som fra rent styringssynspunkt havner i en annen gruppe, nemlig konjunksjonsfraser.

6.6.1. Sterkt styrt ledd

Subjektspredikativens nominativ tildeles gjennom kongruens med setningens subjekt. Ved kortform av adjektiv og partisipp er dette den eneste muligheten. I andre tilfeller veksler nominativ med instrumentalis, som tildeles gjennom styring, jfr ovenfor 6.5.1. Nominativ er obligatorisk i presens (jfr dog ovenfor 6.5.1, eks. 60-61), men forekommer ofte også i øvrige tempus som et alternativ til instrumentalis. Som subjektspredikativ opptrer enten substantiv (1-5) eller adjektiv (6-11). Observer at tankestrek settes inn ved nullform av kopula når såvel subjekt som predikativ utgjøres av substantiv, se eks. 1-3. Nominativ kan også forekomme ved såkalte halvkopula, selv om instrumentalis her dominerer (12-13):

1. Алекса́ндр — *преподава́тель* кита́йского языка́. 2. Го́род Магнито́рск — *крупный* промышле́нный *центр*. 3. Моё́ единственное жела́ние — *поко́й*. 4. Она́ *машини́стка*. 5. Апрель был о́чень дождли́вый *ме́сяц*. 6. *Тиха́* украинская́ ночь. 7. Бе́рег здесь *камени́ст*. 8. Хвост у лисы́ *пуши́стый*. 9. Его́ докла́д был *интересный*. 10. Они́ бы́ли *нео́пытные*. 11. Пого́да, наве́рное, бу́дет *хоро́шая*. 12. Э́та у́лица называ́ется *Сре́дняя ли́ния*. 13. *Кака́я* ты ста́ла *краси́вая*!

Dessuten opptrer kortform av preteritum partisipp passiv som komplement til kopulaen i perifrastisk predikat. Kopulaen kan stå i finitt (14) eller infinitt form; i sistnevnte tilfelle styres den av мочь eller должен (15):

14. Был *обнаружен* новый и очень интересный эффект. 15. В Голицыне строился родильный дом, который должен был быть *закончен* к пятнадцатому августа. (Куприн)

I konjunksjonsfrase kan i substantiv eller adjektiv forekomme nominativ, som tildeles gjennom kongruens med subjektet (16), akkusativ, som tildeles gjennom kongruens med det direkte objektet (17) eller dativ, som tildeles gjennom kongruens med et logisk subjekt; det siste kan være underforstått (18):

16. Она умнее, чем я. 17. Я рассматриваю проблему как *решённую*. 18. Ездить с туристической группой дешевле, чем *одному*.

6.6.2. Svakt styrt ledd

Som attributt – normalt foranstilt – kongruerer et adjektivisk ord med sitt hovedords (1-2). Dette gjelder også tallord (mellom один og тысяча etc.) og mengdesord av typen много, men kun i en del av paradigmet, nemlig i genitiv (og akkusativ = genitiv), dativ, instrumentalis og lokativ (3-4):

1. *красивый* ландшафт; 2. *высокий* прыжок; 3. в *трёх* городáх; 4. *двумстáм* солдáтам

Også substantiv kan opptre som kongruerende attributt og utgjøres da ofte av et egennavn (5-7). Apposisjon, dvs. med komma adskilt attributt, kongruerer også alltid med sitt hovedord (8-9):

5. капитáн *Иванóв*; 6. город *Ки́ев*; 7. река́ *Нева́*; 8. Его́ брат, *геóлог*, уехал в командирóвку. 9. *Уста́вшие*, охóтники брели́ че́рез лес.

Ellers alternerer nominativ med instrumentalis i predikativt attributt som henviser til subjektet (10-11; jfr ovenfor 6.5.2, eks. 32). Relativt uvanlig er det at et adjektiv som predikativt attributt kongruerer med et akkusativobjekt (12); normalt brukes her instrumentalis, se ovenfor 6.5.2, eks. 33. Til slutt kan dativ gjennom kongruens med et logisk subjekt overføres til et adjektivisk predikativt attributt (13):

10. Сестра́ приехала́ *больна́я*. 11. Он поднимáлся с бёрега *уста́лый и молчали́вый*. (Распу́тин) 12. Я ви́дела его́ *живóго*. 13. Тебе́ придётся выступáть *пёрвому*.

Pronomenene *весь*, *сам* og ordet *один* i betydningen 'alene' følger spesielle regler: de kongruerer alltid med det ordet de viser til (14-19):

14. Она́ *сама́* не помнит, как это произошло. 15. Незнако́мец был *весь* в лохмотьях. 16. Она́ приехала *одна́*. 17. Я хочу́ увидеть её *саму*, а не её сестру́. 18. Я отдал себя́ *всего́* тихой игре́ случайности. (Тургéнев) 19. Неужели он оставил Бима [соба́ку] *одного́*, да ещё на привязи в полутёмных сенях? (Троепольский)

Konjunksjonsfrase med *как* er kongruerende hvis den viser til et substantivisk ord (20-22), ikke-kongruerende hvis den viser til et adjektivisk ord (23-24). I det siste tilfellet inntretr kasus nominativ. I eksempel 22 utgjør genitivattributtet kontrollordet. I noen tilfeller er bruken vaklende (25). Formen *лошади* (dat.sg.) viser at kontrollordet kan være underforstått, men likevel overføre sitt grammem:

20. Он — *как тигр*. 21. Я знаю́ его́ *как че́стного челове́ка*. 22. его́ репутация́ *как учёного́*; 23. в белой, *как его́ волосы*, рубашке; 24. в романах такого писателя, *как Достоевский*; 25. Здесь на́до раба́тывать, *как лошади / как лошадь*.

6.7. Preposisjonsfrase

Preposisjonsfraser har omtrent samme distribusjon som substantivfraser, men har sitt tyngdepunkt i de mer perifere delene av setningen. En mer detaljert framstilling av preposisjonsfrasenes syntaks gis i avsnitt 7.8.

6.7.1. Sterkt styrt ledd

Hit hører såkalt preposisjonsobjekt (1), komplement ved adjektiv, pronomen og tallord (2-3) samt retningsadverbial ved bevegelsesverb (4). Sterkt styrt preposisjonsfrase kan også forekomme i kopulativ setning (5-6), samt som attributt ved nominalisering (7-8):

1. Он сомнева́ется *в тебе́*. 2. Она́ похо́жа *на отца́*. 3. *некоторые из студéнтов*; 4. *выйти из ва́нной*; 5. *У него́* трое дете́й. 6. Дом — *на реке́*. 7. *ве́ра в победу́*; 8. *по́ездка в Крым*

Preposisjonsfrase kan stå sammen med annet underordnet ledd, f.eks. direkte objekt (9) eller bisetning (10). Det forekommer også elliptisk ved underforstått «поздравляю» (11-12):

9. Он убедил меня́ *в пра́вильности тако́го посту́пка*. 10. *От нас* тре́буют, что́бы мы во всём повинова́лись. 11. *С днём рожде́ния!* 12. *С лёгким па́ром!*

6.7.2. Svakt styrt ledd

Her dreier det seg framfor alt om såkalt frie adverbialer, oftest med tids- eller rombetydning (1), iblant også med betydning av hensikt (2-3). Det finnes også svakt styrte komplement som da ofte semantisk viser til subjektet (4). Svakt styrte attributt forekommer ved såvel konkrete substantiv (5-6) som ved abstrakte, bl.a. verbalnomen (7-8):

1. *петь в ванной*; 2. *Заключённых увели в лес на расстрел*. 3. *Библиотека закрыта на ремонт*. 4. *У него умерла жена*. 5. *ваза из стекла*; 6. *дом на реке*; 7. *работа в лесу* 8. *проезд без билета*

6.8. Konjunksjonsfrase

Om konjunksjonsfrasens indre struktur, se nedenfor 7.9.

6.8.1. Sterkt styrt ledd

Sterkt styrt er komplement til komparativform (1-6). Dessuten finnes det et lite antall verb som tar konjunksjonsfrase som objektpredikativ (7-8). Også de korrelative ordene *так* og *такой* tar konjunksjonsfrase som sterkt styrt avhengig ledd (9, se også 6.6.2, eks. 25):

1. *Он сильнее, чем ты*. 2. *Сегодня холоднее, чем вчера*. 3. *Дома уютнее, чем на улице*. 4. *Стол в два раза больше в длину, чем в ширину*. 6. *Он скорее добродушный, чем сообразительный*. 7. *Я рассматриваю тебя как своего друга*. 8. *Чувствуйте себя как дома!* 9. *Ты так же виновата, как и все другие*.

6.8.2. Svakt styrt ledd

Det dreier seg her om fraser med – oftest – konjunksjonen *как*, *som*, avhengig av om de inneholder kausbærere eller ikke, kan betraktes som predikativt attributt (1-2) eller adverbial (3-4). I det første tilfellet kan frasen være et avhengig ledd til et adjektiv, se ovenfor 6.6.2, eks. 24:

1. *Он умер, как герой*. 2. *Я помню его как честного человека*. 3. *Как всегда, она засиделась до вечера*. 4. *Здесь тихо и спокойно, как в деревне*.

6.9. Adverb m.m.

Herunder behandles predikative adverb, andre adverb og ubøyelig komparativform av adjektiv.

6.9.1. Sterkt styrt ledd

Hit hører predikative adverb, som alltid er sterkt styrte avhengige ledd til kopula eller halvkopula i finitt form (1-2). I samme posisjon er også ubøyelig komparativform av adjektiv sterkt styrt (3). Sterkt styrt adverb forekommer ved verb som angir hvor noe befinner seg (4-5) samt retningsadverbial (6). Til slutt finnes også et fåtall andre verb med valens som kan fylles av adverb (7):

1. На горé было *красиво*.
2. Стáло *хóлодно*.
3. *Лучше всего* было бы уйти отсюда.
4. быть *дóма*;
5. Где он сидит?
6. вернётся *домóй*;
7. чувствовать себя *хорошó*

6.9.2. Svakt styrt ledd

Ubøyelig komparativform kan opptre som (oftest) etterstilt attributt og er da svakt styrt (1). Ellers er det bare adverb som kan være svakt styrte, hvorved de opptrer som adverbial (2-4) eller, sjelden, attributt (5):

1. Дáйте чаю *покрéпче*!
2. *óчень* красива;
3. прыгать *высоко́*;
4. рабóтать *дóма*;
5. мир *сегóдня*

6.10. Infinitiv

Infinitiv oppfører seg syntaktisk nesten som en substantivfrase. Den forekommer hovedsaklig som sterkt styrt setningsledd.

6.10.1. Sterkt styrt ledd

Det er her snakk om infinitiv som subjektserstatter (1) eller som objekt (2), iblant sammen med direkte (3) eller indirekte objekt (4). Ved verbalnomina forekommer også sterkt styrt attributt (5-6):

1. *Курить* воспрещáется.
2. Онi старáлись егó *догнáть*.
3. Их заставляли *купáться*;
4. Солдáтам было приказано *отступáть*.
5. попытка *найти́* компромисс;
6. умéние *вести́* себя́

Dessuten opptrer infinitiv som komplement til finitt "hjelpeverb" (samt adjektivet *дóлжен*) i perifrastiske predikat (7-9):

7. Я всегда бóду *пóмнить* тебя́.
8. Она́ хотéла бы *забы́ть* про эту встречу.
9. К одiннадцати часáм ты должнá *быть* дóма!

6.10.2. Svakt styrt ledd

Svakt styrt infinitiv forekommer kun som hensiktsadverbial, ved intransitivt (1-2) eller transitivt (3) verb som betegner bevegelse:

1. Пошли *купаться*! 2. Он поехал на вокзал *встречать* свою жену. 3. Поставили *греться* воду. (Грекова)

6.11. Gerundium

I prinsippet er gerundiumskonstruksjoner, som jo tilsvarer adverbielle bisetninger, alltid svakt styrte.

6.11.1. Sterkt styrt ledd

Her tas opp et (perifert og talespråklig) unntak fra ovennevnte regel (1):

1. Он был слегка *подвыпивши*.

6.11.2. Svakt styrt ledd

Gerundium er en setningsforkortning og kan ha ulike posisjoner i forhold til setningens finitte verb (1-2):

1. *Проснувшись*, он увидел брата. 2. Да вот и теперь Лиза, нисколько того не *желая*, огорчала свою маму [...] (Кожёвникова)

6.12. Bisetning

Her skal bare tas opp noen få eksempler. En grundigere gjennomgang av bisetninger gis i kap. 9.

6.12.1. Sterkt styrt ledd

Sterkt styrte er eksplikative og komparative bisetninger, som begge utgjør komplement, evt. attributt, til en valensbærer i hovedsetningen. I det første tilfellet består valensbæreren av verb (1), predikativt adverb (2), adjektiv (3) eller substantiv (4), i det andre tilfellet av en komparativform (5):

1. Знаю, что он *приедет*. 2. Неизвестно, *когда он вернётся*. 3. Я доволен, что всё *решено*. 4. утверждение, *будто она права*; 5. Проблема ещё сложнее, чем *казалось на первый взгляд*.

6.12.2. Svakt styrt ledd

Til de svakt styrte bisetningene hører de relative (determinative) samt de adverbielle (1-2):

1. человек, *которого уважаем*; 2. *Когда смогу*, придю.

7. Frasetyper

Med "frase" menes her ordforbindelse (словосочетание), altså ikke "phrase" som en setningskonstituent. Det betyr at en frase ikke kan bestå av bare ett ord. Vi behandler i dette kapitlet ikke fraser med sideordning som syntaktisk binding. Frasene benevnes etter hovedordets ordklassetilhørighet, men for at avstanden til den vedtatte terminologi ikke skal bli for stor, gis benevnelsen "verbfrase" en begrenset betydning (se nedenfor).

7.1. Substantivfraser

Kongruerende avhengige ledd til substantiv – dette er oftest svakt styrt – kan utgjøres av adjektivisk ord (1), tallord / mengdesord i "bøyd" kasus (2), mer sjelden annet substantiv, nemlig etterstilt egennavn (3):

1. *пéрвая* пятилётка; 2. в *пяти* киломётрах отсюда; 3. на рекé *Невё*

Ikke-kongruerende sterkt styrt avhengig ledd kan utgjøres av genitiv (4), dativ (5) eller instrumentalis (6), videre av preposisjonsfrase (7), adverb (8), infinitiv (9) eller bisetning (10):

4. строительство *домóв*; 5. пóмощь *брáтским наро́дам*; 6. кома́ндование *войска́ми*; 7. повесть *об охóте*; 8. поéздка *обра́тно*; 9. приказ *отступáть*, 10. ут-вержде́ние, *бу́дто она́ права*

Ikke-kongruerende svakt styrt avhengig ledd kan utgjøres av substantiv i nominativ (11), genitiv (12), dativ (13) eller instrumentalis (14), videre av preposisjonsfrase (15), adverb (16) eller bisetning (17). Genitiv av pronomeren forekommer også, hvis man hit regner de (vanligvis) foranstilte 3. persons possessiv (18):

11. рома́н «*Барсуки́*»; 12. катего́рия *падежа́*; 13. подáрок *сестре́*; 14. уда́р *ножо́м*; 15. дом *на на́бережной*; 16. Он был в Пари́же *ещё* студéнтом. 17. утвержде́ние, *в пра́вильности кото́рого я сомнева́юсь*; 18. *их* родите́ли

Substantivfrase kan opptre i samme funksjon som et substantiv alene, dvs. som subjekt (19), predikativ (20), objekt/komplement (21-22), adverbial (23), attributt (24-25):

19. Ду́ет *си́льный ве́тер*. 20. Мой брат — *ста́рший инже́нёр*. 21. Почто́вый ящи́к *по́лон пи́сем из Арха́нгельска*. 22. в *те́мном лесу́*; 23. Он про́жил там *целый год*. 24. дела́ *давнó мину́вших дней*; 25. дере́вня *Бе́лый Бор*

Oftest kan en substantivfrase erstattes av det inngående hovedordet, dvs. bestemmelsen er (syntaktisk) fakultativ. Unntak fra denne regelen er bl.a. visse genitivattributt og instrumentalisadverbial (26, se også eks. 24 ovenfor samt 5.3.5, eks. 34-41). Tillegg av et avhengig ledd kan påvirke hovedordets form (27-29). Et avhengig ledd til et substantiv kan løsgjøres fra dette i en bestemt syntaktisk posisjon (30).

26. бума́га *пе́рвого со́рта*; 27. Он прие́дет *в ночь* на суббо́ту. 28. стака́н *горя́чего ча́я*. 29. Он не приезжа́л *ни ра́зу*. 30. Он пое́дет к своёй те́те *в Оде́ссу*.

Jfr:

27'. Он прие́дет *но́чью*. 28'. стака́н *ча́ю*. 29'. *Раз* он прие́хал. 30'. Его́ те́тя *в Оде́ссе* заболела́.

7.2. Pronomenfraser

Pronomenfraser med substantivisk pronomen er en marginal foreteelse, med unntak for de tilfellene, der det avhengige ledd er en apposisjon. Ellers kan vi som avhengig ledd se preposisjonsfrase (1-2) eller adjektiv, som ved interrogative pronomen i nom.-akk. er ikke-kongruerende (3), ved ubestemte/nektede i alle kasus kongruerende (4-5), så sant ikke adjektivformen er ubøyelig (6). Dessuten kan framfor alt demonstrative pronomen som avhengig ledd ta bl.a. adverbet *не* og partikkelen *же* (7-8):

1. *мы с женой*; 2. *Что это за кни́га?* 3. *Что хоро́шего* в э́том предложéнии? 4. *Есть* в э́том предложéнии *что-нибудь хоро́шее*? 5. *Ничего́ хоро́шего* в э́том предложéнии *не ви́жу*. 6. Они́ не придума́ли *ничего́ лу́чше*, как... 7. Вы *взяли не с того́* кра́я. 8. Ро́мео жил в *том же* го́роде, что и Джульётта.

7.3. Tallordsfraser

Disse forekommer av de fleste tallord (høyere enn *один*) kun i nominativ og akkusativ (= nominativ) (1-2):

1. Он *выиграл сто пятьдесят до́лларов*. 2. Поги́бло *четы́веро солда́т*.

Rent substantiviske tallord danner likevel fraser i alle kasus (3-4); dessuten realiserer de numeruskategorien, dvs. forekommer i både singularis og pluralis (5; jfr nedenfor 15-16):

3. Свою́ судьбу́ Се́ня уме́л *изобрази́ть в ты́сяче вариáнтов*. (Воро́бьев) 4. Э́ти *города́* *существу́ют не одну́ ты́сячу лет*. 5. Не дава́ли *приступи́ть к рабо́те ты́сячам горняко́в*.

Som ikke-kongruerende avhengige ledd forekommer naturligvis først og fremst (sterkt styrte) substantiviske ord i genitiv (6), men også (svakt styrt) preposisjonsfrase med *из* + subst. ord (7) eller *котóрый* (8):

6. *два́дцать интересу́ющихся*; 7. *два́дцать четы́ре из них*; 8. *три́дцать рабо́чих, два́дцать три из кото́рых уже́ зна́ют об э́том*

Som kongruerende avhengige ledd forekommer pronomen (9-10) og ordenstall (11). Disse har også tallordet som kontrollord og står altså i nominativ/akkusativ. Pronomenet *цёлый* (неце́лый) kongruerer likevel med substantivet, også når det er attributt til tallordet (12):

9. *все шесть участни́ков*; 10. *ка́ждые два го́да*; 11. *в пе́рвые пять лет*. 12. *цёлых пять лет*

Nærstående er fraser med mengdesord (13), som som avhengig ledd også kan ta tallord (14-15), samt fraser med substantiv dannet av (lavere) tallord (16-17):

13. *мно́го наро́дов*; 14. *не́сколько сот домо́в*; 15. *мно́го ты́сяч уби́тых*; 16. *деся́тки неуда́чных прогно́зов*; 17. *со́тни несча́стных в лаге́рях*

7.4. Adjektivfraser

Til adjektivfraser kan vi regne fraser der hovedordet er et adjektivisk ord, altså ikke bare adjektiv, men også ordenstall, adjektivisk pronomen og partisipp (men ikke kortform av partisipp, som inngår i perifrastisk kopulativt predikat, jfr 5.4, eks. 12, 14, 16).

Til adjektivfraser kan også regnes perifrastiske komparativformer med *бо́лее* (1) og superlativformer med *са́мый/наибо́лее* (2-4):

1. *бо́лее бога́тая страна́*; 2. *са́мые све́жие но́вости*; 3. *наибо́лее интере́сные фа́кты*; 4. *са́мые пе́рвые психологические те́сты*

Som avhengige ledd opptrer adverbial som utgjøres av adverb (5) eller preposisjonsfrase (6), samt komplement som utgjøres av substantiv/-frase (7), preposisjonsfrase (8), infinitiv, spesielt ved det modale adjektivet *до́лжен* (9), men også ved visse andre adjektiv (10), samt bisetning (11):

5. *не́сколько и́ные тре́бования*; 6. *Мешо́к был до то́го тяжё́лый, что каза́лось, он напо́лнен не траво́й, а землё́й*. 7. *в бе́дных прё́сной водо́й засушли́вых райо́нах*; 8. *Росси́я гото́ва к тако́му со́трудничеству*. 9. *Мы должны́ оста́ться до́ма*. 10. *Он гото́в взя́ться за э́ту рабо́ту*. 11. *Ма́ть о́чень ра́да, что ты прие́хал*.

Ved komparativ finnes delvis spesielle adverbial og komplement (12-13). Som komplement opptrer også preposisjonsfrase med *из*, nemlig dels ved superlativ (14), dels ved adjektiv med en viss "superlativ" semantikk (15):

12. Герóй фильма жёртвует чем-то *горáздо* бóльшим, чем *домáшний комфóрт*. 13. *У́тро вéчера* мудренее. 14. сáмые богáтые *из мо́их друзéй*; 15. *последние из них*

7.5. Verbfraser

I vid betydning hører alle ledd som styres av en finitt eller infinitt verbform til verbfrasen. I tradisjonell grammatikk (og i det hele tatt ikke-dependensgrammatikk) bruker likevel ikke subjektet å regnes hit, men bare objekt, predikativ og adverbial. Som et kompromiss skal verbfrase her forståes i snever betydning, med utelukkelse av subjekt, objekt og adverbial.

Et annet terminologisk problem ligger i at man i russisk språkvitenskap har skilt ut kopulaen fra øvrige verb. Vi kan møte dette problemet gjennom å skille mellom egentlige verbfraser og kopulafraser. Som kopulafraser erkjennes bare de med fullt tempusparadigme. Det er også viktig å skille mellom fraser med finitt og infinitt hovedord. Finitte fraser har en eneste syntaktisk funksjon, nemlig å utgjøre predikat.

Finitte egentlige verbfraser omfatter herved delvis den perifrastiske futurumformen, til tross for at den dannes med kopula (1), dels visse andre konstruksjoner der en finitt verbform står sammen med en infinitiv, men der den sistnevnte ikke brukes å analyseres som objekt/komplement. Det gjelder modale "hjelpverb" (2-3) samt de såkalte "faseverbene" (4-6).

1. Я *всегда́* *бúду класть* резинки в *этот* ящик. 2. Мне *хотéлось* бы с *ва́ми* *ка́к-ни-будь* *увидеться*. 3. Она́ *вполне* *мо́жет* не *приéхать*. 4. Он *на́чал* *си́льно* *чиха́ть*. 5. Мы *переста́ли* *здоровáться*. 6. *Продолжа́йте* *рабо́тать!*

Det avhengige leddet i finitte kopulafraser kan utgjøres av pret. partisipp passiv (7), av infinitiv i upersonlige konstruksjoner (8), av predikat i form av substantiv (9) eller adjektiv, inkl. adjektiverende partisipp (10-12) samt av predikativt adverb (13):

7. Яйца *бы́ли* *уже́* *сва́рены*. 8. Ему́ *не* к *чему́* *бу́дет* *придира́ться*. 9. Я *нача́льник* — ты *дура́к*, ты *нача́льник* — я *дура́к*. 10. Весна́ в *этом* *году́* *была́* *по́здняя*. 11. Она́ *должна́* *была́* в *во* *всём* *призна́ться*. 12. Мы *обязаны́* *выполнить* *это* *пору́чение*. 13. С *ними́* *нельзя́* *бы́ло* *договори́ться*.

I infinitte egentlige verbfraser kan hovedordet utgjøres av infinitiv (14), partisipp (15-16) eller gerundium (17-26). Disse frasene opptrer i samme syntaktiske funksjoner som tilsvarende hovedord. Blant gerundiumsfrasene, som normalt er adverbial, legger vi merke til et antall fraseologiserte uttrykk (19-26):

14. Я хочу *продолжать работать*; 15. Он презирал людей, не могущих с ним *согласиться*; 16. Антонов обратился к Булатову, *читавшему газету*. (Вирта) 17. *Перестав здороваться*, он перешагнул последний порог приличия. 18. Стóрожев, *скрежеща зубами* от ярости, отдаёт приказ: — Отступать! (Вирта) 19. на ночь глядя; 20. опустил голову; 21. насунив брови; 22. развесив уши; 23. сложá руки; 24. спустя рукава; 25. скрепя сердце; 26. сломя голову

I infinitte kopulafraser kan hovedordet utgjøres av infinitiv eller gerundium. Frase med infinitiven kan opptre som subjekt (27), del av verbfrase (28) eller som objekt (29). Frase med gerundiumsformen *будучи* opptre som adverbial (30):

27. *Быть начальником* не так легко, как ты думаешь. 28. Я не хочу *быть обязанным* выполнять твои поручения. 29. «... как дай Вам Бог *любимой быть* другим!» (Пушкин) 30. Обвиняемый, *будучи изолирован* от общества, практически лишён юридических прав.

Til verbfrasen resp. kopulafrasen kan også tillegges den enklitiske konjunktivpartikkelen *бы*, som står som avhengig ledd til finitt eller infinitt form. Med dens hjelp dannes et slags konjunktiv/kondisjonalis (31) samt optativ (32-34):

31. Если *бы* все *поступали*, как она, мир *бы* *выглядел* по-другому. 32. *Поспать бы* сейчас часика два! 33. Хотя *бы* смерть *пришла*! (Л. Толстой) 34. Пусть меня ненавидят, лишь *бы* меня *боялись*!

7.6. Fraser med predikative adverb

Disse frasene har kun én syntaktisk funksjon, nemlig å inngå som avhengige ledd i finitte kopulafraser. Som avhengige ledd forekommer dativkomplement (1), ved modale predikative adverb infinitivkomplement (2), mer sjelden akkusativ- eller genitivkomplement (3-4):

1. *Мне холодно*. 2. Можно с вами *поговорить*? 3. Мне жаль *эту девочку*. 3. Отсюда не видно *дороги*.

7.7. Fraser med andre adverb

Adverbfraser dannet med deadjektiviske adverb som hovedord oppfører seg syntaktisk på samme måte som adjektivfraser. Komparativformer kan f.eks. ta

genitivkomplement (1). Samme avhengige ledd tar adverbfraser med *мáло* og *бóлее* (2-3). Hit hører også *мнóго* + genitivkomplement i singularis samt *бóльше* (4-5):

1. Северодвiнск располо́жен *запа́днее* *Арха́нгельска*. 2. *мáло* *вре́мени*; 3. *бóлее* *двухсо́т лет*; 4. *мнóго* *наро́ду*; 5. *бóльше* *не́фти*

Observer at *бóлее* også kan utgjøre avhengig ledd i en adjektivfrase, eks. *бóлее* *у́мный*, samt at *мнóго* + genitivfrase i pluralis (nominativ/akkusativ) må regnes til tallordsfraser, dvs. det avhengige leddet er her et attributt.

Ytterligere adverbfraser dannes av visse rombetegnende adverb (6). Til slutt kan adverbfraser dannes gjennom tillegg av avhengige ledd i form av setningsadverb av typen *не*, *и́менно*, *как раз*, *уже́*, *ещё* (7-9). I noen tilfeller kan disse setningsadverb i sin tur ta avhengig ledd (10-11):

6. Он живёт *рядом с на́ми*. 7. *и́менно там*; 8. Он *ещё до́ма* *э́то* заме́тил. 9. Тут уж *не до* *приятельских улы́бок...* (Васи́льев) 10. *э́то* осознаю́т *далеко́ не* все. 11. *э́то* смеши́ло его́ *чуть не* до коли́к. (Зо́рин)

7.8. Preposisjonsfraser

Preposisjonsfraser kan stort sett opptre i samme syntaktiske funksjoner som substantiv/-fraser, men mens de sistnevnte ofte opptrer som objekt og sjelden som adverbial, er det motsatt med preposisjonsfraser.

En preposisjonsfrase består av preposisjon + styrt substantivisk ord; også *ко́торый* (1) kan opptre som styrt ledd, sjelden annet adjektivisk ord (2-3):

1. Вот дом, *в кото́ром* я живу́. 2. год *с лишним*; 3. *без ма́лого* три килогра́мма; 4. Иные не жалéли ни своего́, ни чужого́ вре́мени и перелива́ли *из пусто́го* *в порожне́е* [...] (Ви́рта)

Preposisjonsfraser kan være subjektserstatter, se 7.8.1, subjektpredikativer, se 7.8.2, sterk styrte komplement, se 7.8.4-5, svakt styrte komplement, se 7.8.7, sterkt styrte adverbial, se 7.8.2-3, 7.8.6, svakt styrte adverbial, se 7.8.8.

7.8.1. "Subjektserstatter"

Som "subjektserstatter" forekommer preposisjonsfraser med *о́коло* (1-2) samt det distributive *по* (3):

1. Бы́ло уже́ *о́коло ча́су*. 2. Прошло́ *о́коло пяти́ дней*. 3. Де́тям доста́лось *по две* *конфе́ты*.

7.8.2. Predikativ / adverbial ved kopula

Preposisjonsfrase kan opptre som avhengig ledd til kopula (inkl. halvkopulaer som *оказаться, остаться*), og minner da iblant om et subjektspredikativ (1-13), selv om subjektet kan være erstattet av et dativkomplement (14-15):

1. Это правило — *без исключений*.
2. Зеркало большое, *во всю дверь*. (Грекова)
3. Это не *в счёт*. (Булгáков)
4. Дáша была *вне себя* от востóрга.
5. Не остаётся *вне опасности* и артезиáнские воды.
6. Я за *это предложение*.
7. Я из тех, кто ненавидит оше́йник с верёвочкой. (Тендряков)
8. Свято́ша Плужников был не *из таких*, чтобы сдать́ся легко́. (Вирта)
9. Урожа́и — *курам на смех*. (Вирта)
10. Молоко́ уже *на исходе*.
11. Она́ себе́ *на уме́*.
12. Мы здесь *ни при чём*.
13. Он *со странностями*.
14. Нам с тобо́й не *по пути́*.
15. Ему́ было́ не *до танцев*.

Ved preposisjoner som angir tings plassering ligner preposisjonsfrasen mer et adverbial, selv om uttrykket ikke har romlig betydning (16-23). Også retningspreposisjoner er her mulige (18-21):

16. Он был *в востóрге*.
17. Они́ не́ были *в состоянии́* это́ сде́лать.
18. Они́ *в опасности*.
16. Они́ оказа́лись *в тяжёлом положении́*.
17. Она́ была́ *в чёрном пла́тье*.
18. Не́бо было́ *в серых тучах*.
19. Он *в отпуске*.
20. Она́ *из Киева*.
21. Она́ *из за́города*.
22. *До Москвы́* остава́лось девяно́сто киломе́тров.
23. *От гостиницы до вокза́ла* два киломе́тра.

7.8.3. Adverbial ved verb med lokativ betydning

Fra de i 6.6.2 nevnte kopulative tilfellene bør skilles preposisjonsfrase ved *быть* i lokativ betydning (1-3), der også andre tilstandsverb med lokativ betydning er mulige (4-17). Verb med betydningen 'oppdukkende' hører også til her (18). For-uten rombetydning kan også betydning av mål komme på tale (19):

1. Ма́ма была́ *на собра́нии*.
2. Я не́ был вчера́ *на докла́де*.
3. Я был у *свое́й те́ти*.
4. Свердло́вск нахо́дится *на Ура́ле*.
5. Го́род распо́ложен у *реки́*.
6. *Вокру́г нас* стоя́-ли любопы́тные.
7. Го́род стои́т *на реке́*.
8. По́езд бу́дет стоя́ть *на ста́нции* пять мину́т.
9. Вы стои́те *пе́ред за́мком* XVII ве́ка.
10. Вы стои́те *пе́ред трудо́выми за-да́чами*.
11. *Посреди́ пло́щади* стои́т па́мятник Го́рькому.
13. Он сиде́л *за столо́м*.
14. Мы сиде́ли *на лу́чших места́х*.
15. Мяч лежа́л *под кусто́м*.
16. Он живё́т *в это́м ме́сте*.
17. Он живё́т *за горо́дом*.
18. Затём стару́шка появи́лась уже́ *внутри́ зда́ния*.
19. Санкт-Петербу́рг нахо́дится *в шести́ста́х сорока́ девяти́ киломе́трах* от Москвы́.

7.8.4. Possesivt komplement ved kopula

Ved en mer eksistensiell variant av *быть* og andre liknende verb forekommer *у* + genitiv, som betegner "eieren" (1-10):

1. *У орла* могучие крылья.
2. *У всех* были грустные лица.
3. *У Петра* есть собака.
4. *У меня* нет ручки.
5. *У вас* есть спички?
6. *У них* завтра не будет свободного времени.
7. *У них* остались билеты.
8. *У нас* был встречный ветер.
9. *У него* грипп.
10. *У моего брата* скоро день рождения.

7.8.5. Preposisjonsobjekt

I mange tilfeller forekommer preposisjonsfrase som eneste objekt til verb (1-36), selv om i noen tilfeller ytterligere objekter kan suppleres (se f.eks. 15, 27); iblant mangler direkte objekt fordi verbet står i passiv (40-42):

1. Мы не можем обойтись *без его помощи*.
2. Поездка обойдётся *в сто тысяч рублей*.
3. Дети играют *в прятки*.
4. Мой сын играет *в футбол*.
5. Вспомнив старые добрые времена, Антонов снова захотел поиграть *в кошки-мышки*,... (Вирта)
6. Я не нуждаюсь *в твоих советах*.
7. *В этом* не надо сомневаться.
8. Мы боремся за *свободу*.
9. Мы взялись за *работу*.
10. Коллекция состоит *из пятнадцати картин*.
11. Пора готовиться *к уроку*.
12. Она принадлежит *к людям, остро ощущающим собственные промахи*.
13. Этот рассказ относится *к 1914 году*.
14. День клонился *к вечеру*.
15. Он не ответил *на мой вопрос*.
16. Она не хотела разговаривать *на эту тему*.
17. Женщины *на нас* смотрят.
18. Я опираюсь *на факты*.
19. Раз *на раз* не приходится.
20. Мой сын играет *на скрипке*.
21. Он настаивал *на выезде*.
22. Он работает *над новой книгой*.
23. Он задумался *над моим вопросом*.
24. *О чём* говорил докладчик?
25. Мы *ни о чём* не спорим.
26. Дочь *ни о чём* не заботилась.
27. Он всегда рассказывает *о чём-нибудь интересном*.
28. Посетители спрашивали *обо всём*.
29. *О том*, что умер отец, я узнал только на следующий день.
30. Он ударил *по столу*.
31. Она скучала *по друзьям*.
32. Она не могла устоять *против этого искушения*.
33. Я говорила *с Андреем Петровичем*.
34. Он *ни с кем* не советовался.
35. *С кем* вы встретились в парке?
36. *Кое с кем* из детей он уже познакомился.
37. Она ругалась *с братом*.
38. Он поздоровался *с новыми друзьями*.
39. Мы боремся *с противником*.
40. Мы убеждены *в необходимости реформы*.
41. Она была одета *в чёрное платье*.
42. Это основано *на фактах*.

Men i mange tilfeller står preposisjonsfrasen sammen med et annet sterkt styrt ledd, nemlig akkusativobjekt (43-49), genitivobjekt (50), subjektserstatter i dativ (51), dativobjekt (52), bisetning (53) eller annen preposisjonsfrase (54):

43. Я купил *для неё* книгу. 44. Я благодарю тебя за *прекрасный подарок*. 45. Он получил разрешение *от самого директора*. 46. Я занял *у него* два рубля. 47. Мой товарищ попросил *у меня* портфель. 48. Мы должны спросить *у кого-нибудь* дорогу. 49. Адрес я узнал *у секретарши*. 50. Советский Союз требовал *от других* более решительных мер. 51. *На что* тебе жаловаться? 52. Вы сказали мне *об этом* слишком поздно. 53. Я узнал *от брата*, что случилось. 54. Он обратился *ко мне* со следующим вопросом.

Et spesielt tilfelle er direkte objekt uttrykt med distributivt (55); denne sterkt styrte preposisjonsfrasen er hva formen angår ikke betinget av verbets valens (jfr 6.8.1, eks 3):

55. Всем дали *по два* яблока.

Adjektivstyrte preposisjonsfraser forekommer også (56-62), om enn ikke like variert som verbstyring:

56. Он *в тебя* влюблён. 57. *Для этих цветов* опасны ранние осенние морозы. 58. Это было выгодно *для их родителей*. 59. Готов *к труду и обороне!* 60. Это *ни на что* не похоже. 61. Ребёнок был похож *на отца*. 62. Он не согласен *с этими доводами*.

7.8.6. Vei- og retningsadverbial

Ved bevegelsesverb (i vid betydning), såvel transitive som intransitive, finnes sterkt styrt adverbial. Det gjelder først og fremst uttrykk for målet (1-22):

1. Он вошёл *в трамвай*. 2. Он попал *в цель*. 3. Солнце заходит *за лес*. 4. Они сели *за стол*. 5. Ребёнок прячется *за куст*. 6. Саша пошёл *к товарищу*. 7. Моряки приплыли *к Филиппинам*. 8. Он идёт *к саду*. 9. Мы шли *к опушке леса*. 10. Он отвёз дочку *к бабушке*. 11. Он подошёл *к окну*. 12. Машина подъехала *к дому*. 13. Пароход приближается *к мине*. 14. Мы вышли *на площадь*. 15. Я повесил пальто *на вешалку*. 16. Она влезла *на дерево*. 17. Отец поехал *на Север*. 18. Корабль идёт прямо *на мину*. 19. Вертолёт сел *на льдину*. 20. Он опоздал *на поезд*. 21. Он ударился *о стол*. 22. Мальчик влез *под стол*.

og utgangspunktet (23-38). Som regel korresponderer "fra"- og "til"-preposisjon, men ikke alltid, se eks. 37-38:

23. Он приехал *из Москвы*. 24. Он вышел *из трамвая*. 25. Он вернулся *из отпуска*. 26. Солнце вышло *из-за облака*. 27. Солнце всходит *из-за леса*. 28. Мальчик вылез *из-под стола*. 29. Заяц выскочил *из-под куста*. 30. Он приехал *из-под Москвы*. 31.

Он отошёл *от окна*. 32. Саша пришёл *от своего товарища*. 33. Мы сошли *с холма*. 34. Она слезла *с дерева*. 35. Я взял книгу *с верхней полки* справа. 36. Мать пришла домой *с собрания*. 37. В сумерках тракторы возвращались *с поля*. 38. Он принёс воду *со двора*.

Videre forekommer betydninger som 'rundt', 'forbi' og 'gjennom, over' (39-42). Obs. at betydningen "gjennom" også kan gjengis med *в + akk.* (43). Fraser med *по* betegner "veien" (44-49), ved pluralt substantiv evt. også med distributiv bibetydning (50):

39. Он обежал *вокруг двора*. 40. Она прошла *мимо дома*. 41. *Сквозь крышу* текла вода. 42. Поезд проезжал *через поля и леса*. 43. ... опрометью вылетел *в дверь*. (Грекова) 44. Мы шли *по дороге*, которая вела к реке. 45. *По ярко освещённым улицам* двигалась оживлённая толпа. 46. Дети бегали *по саду*. 47. Мы плыли *по течению*. 48. Слезы текли *по её щекам*. 49. Он дрожащими руками провёл *по волосам...* (Вирта) 50. Она ходила *по магазинам*.

"Dobbel retningsangivelse" kan skje gjennom to adverbielle preposisjonsfraser (51-52):

51. Он поехал *к тете в Москву*. 52. Стóрож авиациóнной шкóлы Григóрий Косонóсов поехал *в óтпуск в деревню*. (Зощенко)

I noen tilfeller angis retningen kun av verbet, ikke av preposisjonen (53-54):

53. Все уселись *за большим столом*. 54. Самолёт приземлился *на острове*.

Til slutt finnes også mange tilfeller av overført eller "uegentlig" betydning (55-60):

55. Сад спускаётся *к реке*. 56. Он посмотрёл *в окно*. 57. Окна выходят *в сад*. 58. *От тебя пахнет луком*. 59. Я узнал это *из газет*. 60. У Лёны *на домашние дела* уходит много времени.

7.8.7. Svakt styrte komplement

En viss mellomstilling mellom objekt og adverbial inntar preposisjonsfraser som syntaktisk er underordnet verbet, men semantisk slutter seg til et annet setningsledd, vanligvis subjektet (1-6), subjektserstatteren (7-8) eller objektet (9-11):

1. Он пришёл *без шляпы*. 2. *Из озёр мира* самое глубокое — Байкал. 3. *Из братьев* пришли двое. 4. Он стоял *по пояс* в воде. 5. Он *по уши* влюблён в тебя. 6. Мой брат пришёл домой *с тремя товарищами*. 7. *Из этого правила* нет исключений. 8. У

них нет времени *на прогулку*. 9. Он купил ей книгу *в подарок*. 10. Володя поцеловал девушку *в губы*. 11. Я взял её *за руку*.

Hit hører også uttrykk for "eieren" (12-15) samt relasjonene "i stedet for" og "foruten" (16-20). Det finnes også noen andre eksempler på svakt styrt komplement (21-23):

12. Слезы блестяли *у неё* на глазах. 13. *У них* на родине уже весна. 14. *У меня* болела голова. 15. *У мамы* испортилось настроение. 16. Я пойду туда *вместо тебя*. 17. *Вместо того* чтобы ей помочь, он ей навредил. 18. Они могут это сделать сами, почему другие должны это сделать *за них*? 19. *Кроме ласточки*, сюда поселился и скворец. 20. Я могу жить везде, *кроме Минска*. 21. Я это делаю *для тебя*. 22. Приведи в порядок эту комнату *для гостей!* 23. Она помогала мужу *во всём*.

7.8.8. Svakt styrte adverbial

Blant disse er flertallet rene setningsadverbial, dvs. de utgjør avhengige ledd til predikatet, men også setningsledd på lavere nivåer er mulige som hovedord. Vi deler opp i et antall semantiske grupper.

7.8.8.1. Tidsadverbial

Blant tidsadverbialene er de vanligste slike som svarer på spørsmålet "når" (1-31):

1. Все соберутся *в семь часов*. 2. Они вернулись *в пятницу*. 3. *В ту зиму* было очень холодно. 4. *В тот вечер* он пришёл домой поздно. 5. Вы должны закончить работу *в срок*. 6. *В те годы* он часто ездил домой. 7. *во время* первой пятилетки; 8. *в любую погоду*; 9. Он помог мне *в трудную минуту*. 10. Как раз *в это время* в комнату вошла девочка. 11. *в детстве*; 12. *в молодости*; 13. *в конце* недели; 14. *в начале* тридцатых годов; 15. *В следующем месяце* я поеду в командировку. 16. Он умер *в мае* 1921 года. 17. *в сумерках*; 18. *За чаем* Вера вдруг рассмеялась. 19. *За ужином* мы говорили о его будущем. 20. *За работой* не замечаешь времени. 21. Мы обедаем *между часом и двумя*. 22. Наташа спала *с двух до пяти*. 23. Мы обедаем *с часу до двух*. 24. *На следующий день* он снова пришёл домой поздно. 25. Он помог мне *на прошлой неделе*. 26. Колхозники выходили на работу *на заре*. 27. Эти стихи были напечатаны уже *при жизни* поэта. 28. Птицы просыпаются *с зарей*. 29. *посреди разговора*; 30. Мы ждём его *с минуты на минуту*. 31. Она иногда занимается *по ночам*.

Andre tidsbetydninger er "før" (32-35) og "etter, fra" (36-40), "siden" (41), "om, etter" (42-43), "for hvor lang tid" (44), "på / i løpet av hvor lang tid" (45-46), "inntil", "senest" (47-49), "for hver..." (50):

32. Он рабóтал до пятна́дцатого ию́ля. 33. Я б́уду до́ма до двух часóв. 34. Потóм у него́ óтпуск по деся́тое áвгуста. 35. Я загляну́ к тебе́ пéред заседáнием. 36. по окончáнии шкóлы; 37. Пóсле доклáда б́удет концéрт. 38. Тротуáры бы́ли мо́крые пóсле дождя́. 39. Пóсле у́жина он разговáривал с бра́том. 40. Я б́уду до́ма с двух часóв. 41. Ири́на живёт в э́том го́роде с дéтства. 42. Пóезд уходíл чéрез две мину́ты. 43. Позови́ его́ сю́да чéрез мину́тку! 44. Инженéр поéдет в командирóвку на месяц. 45. Мы доéхали до цéнтра го́рода за час. 46. За все э́ти го́ды он ни рáзу не éздил домо́й. 47. Он придéт к вéчеру. 48. Под вéчер пошёл дождь. 49. Я б́уду до́ма к двум часáм. 50. С кáждой мину́той его́ речь звучáла увéреннее.

7.8.8.2. Romadverbial

Andre typiske setningsadverbial er romadverbial. Disse har normalt lokativ betydning (1-33), men også retningsbetegnende preposisjoner forekommer (34-37). Slike adverbial kan stå som avhengig ledd til en annen preposisjonsfrase (38-39):

1. в Ки́еве; 2. в саду́; 3. в тёмном лесу́; 4. в мозгу́; 5. в плену́; 6. в груди́; 7. в тени́ дéрева; 8. во ржи; 9. в степи́; 10. в Кры́му; 11. Мы чита́ем об э́том в газéтах. 12. Вдоль стéны поса́жены дeрéвья. 13. Ищи́те кольцо́ внут́ри до́ма! 14. Бой ужо́м ви́лся вокру́г него́. 15. За до́мом расту́т рóзы. 16. За окно́м растёт берёза. 17. на мосту́; 18. на борту́ корабля́; 19. Колхо́зники рабóтали на поля́х. 20. загорáть на со́лнце; 21. Над лугáми па́хнет сéном. 22. Над рóжьёю летáют перепелá. 23. Что напи́сано над стрóкой? 24. Маши́на остано́вилась óколо са́мого до́ма. 25. Лéто они проводíли óколо мо́ря. 26. Маши́на остано́вилась пéред до́мом. 27. Мы отды́хаем под тени́стым дéревом. 28. Что напи́сано под стрóкой? 29. Самолёты летéли под облакáми. 30. Óвцы пасли́сь под горóй. 31. При до́ме есть огоро́д. 32. Самолёты летáли среди́ облако́в. 33. Пóтники отды́хали у рекы́. 34. Напрóтив мо́его окнá растёт берёза. 35. Мы плы́ли прóтив течéния. 36. Горы́ не ви́дно сквозь тумáн. 37. Чéрез ре́ку постро́или мост. 38. к ю́гу от Москв́ы; 39. в пяти́ кило-мéтрах от дeрéвни

Substantivet i romadverbialet behøver ikke å betegne rom, men kan også ha tids- eller prosess/tilstandsbetydning (40; jfr også eks. 5 ovenfor):

40. Но лю́ди зна́ли, кто брóдит но́чью óколо их костро́в, кто пря́чется в но́чи, и крéпко берегли́ свои́ табуны́. (Вирта)

7.8.8.3. Måtesadverbial

Disse adverbialene forteller hvordan handlingen blir utført (1-11):

1. Они приехали *на поезде*. 2. Поезд идёт *по расписанию*. 3. Мы шли *под музыку*. 4. говорить на русском языке *с акцентом*; 5. Собаки *с громким лаем* выбежали нам навстречу. 6. Лёна сказала это *со слезами* на глазах. 7. Товарищ *с радостью* согласился мне помочь. 8. Мы *с недоверием* слушали его рассказ. 9. Я это сделаю *с удовольствием*. 10. Дети *с нетерпением* ждали отца. 11. Лёна сказала это *сквозь слёзы*.

7.8.8.4. Årsaksadverbial

Her kan vi skille mellom positiv (1) og negativ/nøytral (2-3) årsak, indre (4-5) og ytre (6-7) årsak, uttrykk ved feil (8-9), samt et par andre tilfeller, der årsaksbetydningen ligger utenfor preposisjonen (10-11):

1. *благодаря хорошей погоде*; 2. Поезд опоздал *из-за метели*. 3. Экскурсию отложили *из-за дождя*. 4. Она сделала это *из любви* к детям. 5. Он спросил это *из любопытства*. 6. Она побледнела *от испуга*. 7. Почти весь урожай погиб *от засухи*. 8. Мы опоздали на вокзал *по твоей вине*. 9. *По рассеянности* он взял чужой портфель. 10. Она рассердилась *без причины*. 11. Ему было стыдно за *беспорядок* в комнате.

7.8.8.5. Adverbial som angir mål

Målsadverbial er mer sjelden underordnet et verb (1-2); i stedet utgjør de avhengig ledd til komparativform (3-6) eller til annen preposisjonsfrase (7-8). Observer at målsadverbial ofte motsvares av preposisjonsløst uttrykk i norsk, se eks. 3-8:

1. Сосна живёт *до четырёхсот лет*. 2. Был густой туман, *в трёх шагах* ничего нельзя было рассмотреть. 3. Он живёт *на два этажа* выше нас. 4. Он *на год* старше меня. 5. Нина приехала *на пять дней* раньше меня. 6. Моя машина *в два раза* дороже твоей. 7. Она родилась *за два года* до революции. 8. Он умер *через десять лет* после окончания войны.

7.8.8.6. Andre setningsadverbial

Hit hører bl.a. den "finale" frasen за + instr. (1-3) samt et antall som er semantisk mer vanskelig å bestemme (4-10):

1. Он пошёл в аптеку *за лекарством*. 2. Он выходит во двор *за водой*. 3. Мы обращаемся к вам *за помощью*. 4. *К моему удивлению* он провалился на экзамене. 5. *На мой взгляд* это непростительно. 6. *По её мнению* это правильно. 7. Я это сде-

лаю *ра́ди на́шей дру́жбы*. 8. Он ушёл *с разреше́ния* преподава́теля. 9. Он усну́л *под шум* дождя́.

7.8.9. Preposisjonsattributt

Sterkt styrte preposisjonsattributt som hovedord som regel substantiv, sjelden pronomen (1; jfr også eks. 41 nedenfor) og tallord (2-4):

1. *не́которые из рабочих*; 2. *пять из них*; 3. *шесть с лишним*; 4. *Прошло́ без ма́лого* сорок лет.

Ved sterkt styrte preposisjonsfraser med deverbalt substantiv som hovedord motsvares verbets subjekt og akkusativobjekt normalt av subjektiv resp. objektiv genitiv, unntaksvis preposisjonsfrase (5-7). Ved andre typer objekt beholder vanligvis ett sterkt styrt attributt ved nominalisering samme form som motsvarende objekt til verbet (8-12) eller adjektivet (13-14), men attributtet kan også få en annen form enn objektet (15). Også ordet *расстояние* kan sies å utøve sterk styring (16):

5. *догово́р ме́жду двумя́ страна́ми*; 6. *на́ша побе́да над враго́м*; 7. *любо́вь к де́тям*; 8. *би́тва за Берли́н*; 9. *перевод на ру́сский язы́к*; 10. *У неё больни́чный лист по ухо́ду за ребёнком*. 11. *Вы чита́ли расска́зы о сме́лых ле́тчиках?* 12. *в мою́ бы́тность в Петербу́рге*; 13. *гото́вность к любо́й рабо́те*; 14. *схо́жесть сы́на с отцо́м*; 15. *интерес к му́зыке*; 16. *Рассто́яние ме́жду гости́ницей и вокза́лом* — два киломе́тра.

Det finnes også mange svakt styrte attributt (17-45) Iblant kan preposisjonen ses som en erstatning for en annen preposisjon, se eks. 42-44, eller genitivattributt, se eks. 45:

17. *пра́вило без исклю́чений*; 18. *шар величи́ной в те́ннисный мяч*; 19. *два ра́за в неде́лю*; 20. *прогу́лка в лесу́*; 21. *самообразова́ние вне стен шко́лы*; 22. *преобразова́ния внут́ри на́шей страны́*; 23. *биле́т за соро́к ты́сяч*; 24. *ва́за из стекла́*; 25. *самова́р из Ту́лы*; 26. *ба́нка из-под варе́нья*; 27. *Э́то доро́га на Москву́*. 28. *перевозка живото́ных на грузо́вой маши́не*; 29. *говори́ть со слеза́ми на глаза́х*; 30. *письмо́ от деся́того а́вгуста*; 31. *пу́говица от пальто́*; 32. *Мой това́рищ по купе́ оказа́лся специа́листом по птицеводо́ству*; 33. *би́тва под Полта́вой*; 34. *пло́щадь под ле́сом*; 35. *студе́нты с юриди́ческого факультета́*; 36. *понима́ние с полусло́ва*; 37. *А э́тот Неша́тов — Инжене́р с большо́й бу́квы* (Гре́кова) 38. *да́ма с соба́чкой*; 39. *ва́за с цвета́ми*; 40. *ба́нка с варе́ньем*; 41. *Мы с жено́й вас хоро́шо понима́ем*. 42. *Я хочú три биле́та по соро́к ты́сяч*. 43. *иску́ственное о́зеро объёмом под*

тридцать кубокилометров; 44. шар величиной с теннисный мяч; 45. Это был человек лет уже за пятьдесят. (Достоевский)

7.8.10. Avhengige ledd til preposisjonsfraser

Som allerede nevnt (kap. 4) snakker vi, med unntak av preposisjonens objekt, heller om avhengige ledd til preposisjonsfrasen enn til selve preposisjonen. Men naturligvis kan et adverbial opptre som avhengig ledd til selve preposisjonen (med kontrastiv vekt på denne), uten at vi for den del snakker om en preposisjonsfrase (1).

De eneste setningsledd som kommer på tale som avhengige ledd til preposisjonsfraser er ellers dels "parameteradverbial", som utgjøres av substantiv i instrumentalis (2), dels presiserende adverbial og attributt (3-5) (se dessuten de uttrykk som ble nevnt ovenfor under punkt 6.8.8.2, eks. 38-39):

1. Горá виднеётся *именно над* горизонтом, а не на нём. 2. река *шириной* в двадцать метров; 3. Свернём на Мойку, *к Пушкину!* 4. самовар из России, *из Тулы*; 5. Около двэри, *на пне*, где сидёл Лёшка, он нашёл его шинель, *накинул на плечи...* (Вирта)

7.9. Konjunksjonsfraser

De konjunksjoner det her gjelder kan brukes såvel sentensjonelt som ikke-sentensjonelt. Vi behandler her, som påpekt ovenfor, kun fraser med underordning. Underordnende konjunksjoner som tar en (bi)setning som avhengig ledd bruker tradisjonelt ikke å anses å danne en frase. Vi begrenser oss derfor til de tilfeller da konjunksjonen tar et ikke-sentensjonelt avhengig ledd. Hit hører såkalte komparativfraser, dannet med konjunksjonene *как, словно, точно, будто* samt *чем* og *нежели*, der de sistnevnte i sin tur styres av adjektiv eller adverb i komparativ eller ord med nærliggende semantikk, såsom *другой, иначе, til og med* – i tale-språket – verbet *предпочитáть*, se nedenfor eks. 13. Som avhengige ledd kan i disse konjunksjonsfraser opptre bl.a. substantiv (6-9), adjektiv (10), adverb (11) eller preposisjonsfrase (12-13):

6. Он танцует, *как бог*. 7. Она часто дышала всей грудью, *словно ящерица* на солнце. 8. Он был весь спокоен, *точно Будда*. 9. Социальная реабилитация не менее важна, *чем медицинская или материальная помощь*. 10. Аргумент был отвергнут, *как несостоятельный*. 11. Можно ли рассчитывать на иное, *чем прежде*, отношение к государственным средствам? 12. Они стояли далеко друг от друга, с аскетичной торжественностью, *словно на военном кладбище*.

13. ... она проявила себя как общественница и любительница электрического освещения, предпочитая на нём греть воду, *чем на примусе*. (Зощенко)

Dessuten dannes fraser med infinitiv som styres av den finale konstruksjonen чтобы eller de temporale konjunksjonene прежде чем, перед тем как, до того как (14-15). Frasene kan ses som setningsforkortelser. Ved bevegelsesverb erstattes den finale frasen ofte med ren infinitiv (16):

14. *Чтобы предотвратить этот нежелаемый результат, надо принять следующие меры.* 15. *Прежде чем выйти на улицу, он выпил стакан водки.* 16. *Я пришёл поговорить с вами о вчерашнем событии.*

8. Setningsledd

At et ord eller en frase utgjør et setningsledd innebærer at ordet/frasen har en spesiell syntaktisk funksjon (rolle) i den aktuelle setningen. Alle setningsledd unntatt predikatet er avhengige ledd, dvs. underordnet et annet ledd, og det er bl.a. relasjonen til hovedordet, men iblant også uavhengige semantiske kriterier som avgjør hvilket setningsledd det dreier seg om.

Det er ikke alle ord i setningen som utgjør eller inngår i setningsledd. I et par tilfeller kommer dette av at de aktuelle ordene ligger utenfor setningen (og oftest er adskilt med komma). Det gjelder interjeksjoner samt substantiv i nominativ, brukt som oppfordringsformer. Heller ikke sentensjonelle konjunksjoner utgjør noget eget setningsledd. Som en eget setningsledd betraktes derimot her paranthetica (innskuddsord), som kan utgjøres av såvel frase som ord, se neden-for 8.7.

8.1. Predikat

Innen den enkle setningen utgjør predikatet toppnode og kan altså ikke være underordnet et annet setningsledd. Derimot kan det være avhengig ledd til en sideordnende eller underordnende konjunksjon eller direkte (asyndetisk) til et styrende ord i en overordnet setning.

Predikatet utgjøres normalt av en finitt verbform eller finitt kopula (1) eller en verbfrase (i innskrenket betydning) hvori en slik form inngår (2). Som finitt form av kopulaen быть regnes også nullformen (3-4). Unntaksvis kan det finnes to (ikke sideordnede) finitte former i en enkel setning (5):

1. *Что он делает?* 2. *Неужели он хочет быть ещё богаче?* 3. *Он механик.* 4. *Он не инженер.* 5. *Дай я тебя поцелую!* (Вирта)

I såkalte infinitivsetninger kan selve infinitiven sies å utgjøre predikatet (6-8). Disse skiller seg fra kopulative setninger med infinitiv på den måten at de ikke kan danne tempus v.hj.a. former av *быть*. De står altså utenfor tempuskategorien, omtrent som imperativsetninger. Det finnes også marginalt setninger som helt mangler uttrykt predikat; vi kan her snakke om "nullpredikat" (9-10):

6. Немéдленно *прекрати́ть* э́ти разгово́ры! 7. *Поспа́ть* бы сейча́с ча́сика два! 8. *Взять* хотя́ бы преслову́тую пробле́му маши́нного перево́да. (Гре́кова) 9. Вся вла́сть Совета́м! 10. Хорошо́ бы сейча́с уткну́ться лице́м в поду́шку жены́! (Гре́кова)

Predikatets finite form kongruerer med subjektet med hensyn på numerus, person (i presens) og genus (i preteritum) (11). I upersonlig setning (unntatt infinitivsetning) antar den finite formen grammemene singularis, 3. person, neutrum (12). Hvis subjektet utgjøres av ordet *это*, kan subjektspredikativet overta rollen som kontrollord (13-14). Hvis predikatet utgjøres av imperativ-form, kongruerer denne ikke med subjektet, om et slikt finnes (15):

11. Ребе́нку *был* то́лько год. 12. Что́-то *ста́ло* холода́ть. 13. Кто э́то *был*? 14. Э́то *бы́ли* мои́ друзья́. 15. *Будь* на ме́сте Ёшина конспира́тор вро́де Плужникова́ или само́го Анто́нова, они́ сра́зу бы почу́яли подво́х. (Вирта)

8.2. Predikativ

Vi skiller mellom tre typer: den sterkt styrte subjektspredikativen (ved verb av typen *быть, стать, каза́ться, оказа́ться, явля́ться, слы́ть, зна́чить* etc.), den sterkt styrte objektspredikativen (ved verb av typen *избра́ть, назна́чить, счита́ть, расма́тривать как, найт́и, чу́вствовать себя́* etc.) samt den svakt styrte attributive predikativen (= predikativt attributt), som kan vise til såvel subjekt som objekt og ikke krever noen spesielle verb. I russisk grammatisk tradisjon regnes subjektspredikativen som en del av ("sammensatt nominalt") predikat.

Subjektspredikativ uttrykkes med substantiv / -frase i nominativ (1), instrumentalis (2) eller genitiv (3), pronomen i nominativ (4), instrumentalis (5) eller kortform (6), adjektiv i kortform (7), nominativ (8) eller instrumentalis (9), predikativt adverb (10) samt med preposisjonsfrase (11), *как*-frase (12-13) og infinitiv (14-15):

1. Мой брат — *писа́тель*. 2. Бори́с бу́дет *инжене́ром*. 3. Э́та о́бувь — *высо́кого ка́чества*. 4. Кто ты? 5. Он всегда́ был *таки́м*. 6. *Каковы́* твои́ пла́ны? 7. Он *бо́лен*. 8. Мы *голо́дные*. 9. Кни́га оказа́лась *неинтере́сной*. 10. В э́ту ко́мнату *нельзя́*

входить. 11. Она *без денег*. 12. Он *как ребёнок*. 13. Он *как сумасшедший*. 14. Жизнь прожить — не поле *перейти*. 15. Простить — значит *забыть*.

Også uttrykk med imperativ kan fungere som subjektiv predikativ. Den kopulative konstruksjonen er her defekt, ettersom den knappest kan forekomme annet enn i presens (16-17):

16. На Тезиковской улице — хоть глаз *выколи*. (Вирта) 17. Сколько лет воюют. Вот и довоевался — в избе хоть шаром *покати*. (Вирта)

Objektspredikativ uttrykkes med substantiv/-frase i nominativ (18) eller instrumentalis (19), med pronomen/adjektiv i instrumentalis (20-23), med preposisjonsfrase (24) samt med *как*-frase (25-26):

18. Её зовут *Лёна*. 19. Его назначили *директором*. 20. *Кем* ты меня считаешь? 21. Он нашёл эту книгу *неинтересной*. 22. Она чувствовала себя *разбитой, некрасивой*. 23. Длинные волосы, удлинённое, сухошавое лицо *делали его похожим* на молодого Чернышёвского. (Вирта) 24. Врач уже считает его *вне опасности*. 25. Я рассматриваю тебя *как своего соперника*. 26. Свою работу я рассматриваю *как предварительную*.

Attributivt predikativ som viser til subjektet (27) eller objektet (28) står i instrumentalis hvis det er substantiv. Foranstilt og adskilt med komma kan det også stå i nominativ. dvs. kongruere med subjektet (29). Hvis det dreier seg om et adjektivisk ord kan det, hvis det viser til subjektet, kongruere med dette og altså stå i nominativ (30), eventuelt adskilt med komma (31), men det kan også stå i instrumentalis (32); dette er nesten regel hvis det ikke viser til subjektet (33), men også her kan kongruens forekomme (34). Pronomenet *весь, сам* og ordet *один* i betydningen 'alene' følger likevel spesielle regler: de kongruerer alltid med det ordet de viser til (35-40); det samme gjelder ofte (41), men ikke alltid (42) *как*-frase:

27. Он *вернулся стариком*. 28. Мы *знали его студентом*. 29. *Сын* почётного профессора, он *вырос* в буржуазных условиях. 30. Кто не *курит* и не *пьёт*, тот *здоровенький* помрёт. 31. *Уставшие*, охотники *медленно* брели *через* лес. 32. Она *первой* заболела. 33. Она *увидела* мать *сидящей* на полу. 34. Я *видела* его *живого*. 35. Она *самá* не *помнит*, как это произошло. 36. Незнакомец *был весь* в лохмотьях. 37. Она *приехала одна*. 38. Я *хочу* увидеть её *саму*, а не её сестру. 39. Я *отдал* себя *всего* тихой игре случайности. (Тургёнев) 40. Неужели он *оставил* Бима [собáку] *одного*, да ещё на привязи в полутёмных сенях? (Троепольский) 41. Я *знаю* его *как честного человека*. 42. голодного, *как волк*.

8.3. Subjekt

Subjektet er fra et dependenssynspunkt et sterkt styrt avhengig ledd til predikatet, som det kan sies å få sitt kasus fra, men er samtidig i kongruenshenseende et kontrollord, som predikatet får sine numerus-, person- og genusgrammem fra (de to sistnevnte i presens resp. preteritum). Subjekt er også ofte kontrollord for ulike typer predikativer.

I begrenset betydning menes med (grammatisk) subjekt setningsledd i nominativ (1). I videre forstand ("subjektserstatter") kan man hit også regne noen setningsledd som ikke er kasusbærere, nemlig preposisjonsfrase (2-3), adverbfrase (4) samt infinitiv (5) og bisetning (6). Til slutt kan muligens også såkalt "logisk subjekt" regnes med her; det gjelder genitiv- og dativkomplement i upersonlige setninger, kopulative (7), verbale (8) eller infinitivsetninger (9). Enda mer tvilsomt er det om vi også skal ta med agenten (10), som jo oftest opptrer i setninger der det allerede finnes et grammatisk subjekt:

1. *Он знает моего дядю.* 2. *На каждой скамейке сидело по одной паре.* 3. *Присутствовало около десяти человек.* 4. *Москве более 800 лет.* 5. *Кататься на коньках было весело.* 6. *Ясно, куда он пошёл.* 7. *У меня нет денег.* 8. *Мне не спится.* 9. *Быть грозё!* (Островский) 10. *Мною обнаружена ошибка.*

Setningen kan også helt mangle et slik setningsledd som selv med vid tolkning kan kalles for subjekt. Det kan gjelde både upersonlige (11) og personlige (12-13) setninger. I det siste tilfellet kan subjektet være supplerbart (som i eks. 12):

11. *На Плуто́не очень холо́дно.* 12. *Пишú, читаю́ без лампы́.* (Пушкин); 13. *Разве его поймёшь?*

Det kan av og til være vanskelig å entydig bestemme hva som er subjekt. Dette gjelder framfor alt setninger som inneholder den selvstendige pronomformen *это*. Her skal vi betrakte *это* som subjekt ikke bare i setninger som *это хорошо*, men også i setninger som *это он*, trass i kongruensforholdene i det sistnevnte tilfellet: *это был он*. Vi regner altså med at subjektspredikativ kan være kontrollord for den finite verbformen.

8.4. Objekt/Komplement

Det direkte objektet skal per definisjon stå i akkusativ (1), men hvis vi utvider begrepet objekt litt, så kan her også forekomme substantiv/-frase i genitiv (2-3), dativ (4) og instrumentalis (5), samt dessuten preposisjonsfrase ("preposisjonsobjekt") (6), infinitiv (7) og bisetning (8):

1. Я люблю *эту книгу*. 2. Она не читает *газет*. 3. Она боится *собак*. 4. Мы радуемся весеннему *солнцу*. 5. Иванов командует *работой*. 6. Она думает *о тебе*. 7. Я люблю *купаться*. 8. Он знает, *где она живёт*.

Når det styrende ordet ikke utgjøres av et transitivt verb snakker man ikke så gjerne om objekt, men heller om komplement. Det gjelder hovedord som "nullpredikat", kopulaen *быть*, adjektiv og predikativt adverb. Noen av disse komplementene ble behandlet ovenfor under subjektet.

Ved nullpredikat opptrer nominativ- + dativkomplement (9), ved kopula dativ- eller preposisjonskomplement (10-11):

9. Слава *героям!* 10. *Ему* сорок лет. 11. *У меня* четверо детей.

Adjektiv kan styre genitiv, dativ og instrumentalis (12-14), preposisjonsfrase (15), infinitiv (16) og bisetning (17), samt dessuten sammenligningsuttrykk med *как* (18) eller, ved komparativformer, *чем* (19). Sammenligningsuttrykkene kan også stå ved adverb (20) og alternativt utgjøres av genitivfrase (21-22):

12. Его предложение достойно *внимания*. 13. Мы благодарны *тебе* за помощь. 14. Ты довольна *квартирой?* 15. Я готова *ко всему*. 16. Она способна тебе *помочь*. 17. Я очень рад, *что ты приехала*. 18. Деревья у нас растут так же быстро, *как и у вас*. 19. Лена прилётнее, *чем Пётя*. 20. Деревья у нас растут быстрее, *чем у вас*. 21. Хрен *редьки* не слаще. 22. Наши цветы растут быстрее *ваших*.

Predikative adverb kan ta dativ- og akkusativkomplement (23-24), infinitiv- og bisetningskomplement (25-26) samt sammenligningsuttrykk med *как/что* eller *чем* (27-28):

23. *Мне* тошно. 24. *Птицу* в клетке жалко. 25. Жалко *убивать птицу*. 26. Жаль, *что он не пришёл*. 27. Мне так же трудно это понять, *как и тебе*. 28. Мне это понять труднее, *чем тебе*.

Verb og adjektiv kan utøve sin styring også når de ikke står i finitt form (29) resp. predikativ stilling (30). Nominaliserte verb og adjektiv mister eller forandrer ofte (31-32), men ikke alltid (33-34) sin valens:

29. уважающие *себя* люди; 30. со свойственной *ему* энергией; 31. изучение *этого вопроса*; 32. уважение *к старым людям*; 33. помощь *развивающимся странам*; 34. увлечение *музыкой*

Også avhengige ledd til preposisjoner og ikke-sentensjonelle konjunksjoner kan kalles "objekt" (eller kanskje heller komplement) (35-36):

35. на бѣлом свѣте; 36. голо́дный, как волк

Dobbelt objekt foreligger ved visse transitive verb med minst treverdig valens. Noen av disse tar (i aktiv) akkusativ + instrumentalis, f.eks. покрыва́ть, напол-нять, окружа́ть, снабжа́ть (37), ved andre, f.eks. соединя́ть, разделя́ть, kan en preposisjonsfrase komme til (38). Verbene покупа́ть, продава́ть kan ta preposisjonsfrase foruten akkusativ- og dativobjekt (39). Verbet заменя́ть kan konstru-eres etter to modeller (40-41):

37. Она обеспѣчивает нас интересной информацией. 38. От Советского Севера Одесса была отрезана разрушенными железными дорогами (Паустовский) 39. Ива́н продал мне книгу за 5000 рублей. 40. Зайцы были заменены бекáсами. (Ильф-Петров) 41. Петрушку можно заменить на укроп.

I normaltillfellet er objekt et sterkt styrt setningsledd, dvs. den er betinget av hovedordets valens, men det finnes også objekt- resp. komplementlignende dativuttrykk og preposisjonsfraser som er svakt styrte (42-43):

42. Он открыл мне дверь. 43. У меня болит голова́.

8.5. Adverbial

Som adverbial opptrer framfor alt adverb (1) og preposisjonsfrase (2-3), men også substantiv / -frase i akkusativ (4) og instrumentalis (5-6) samt, marginalt, genitiv (7) og nominativ (8):

1. Мы встретились недавно́. 2. Он женился в прошлом году́. 3. Он живёт в Мос-кве́. 4. Я был дома́ весь вечер. 5. Он режет хлеб ножом. 6. Ночью́ был туман. 7. Он приехал второго́ апреля. 8. Он чита́ет книгу́ страница за страницей.

Dessuten forekommer infinitiv (med hensiktsbetydning) (9), konjunksjonsfrase med что́бы (10) samt bisetning (10):

9. Он вышел погуля́ть. 10. Я обраща́юсь к вам, что́бы узнáть, в чём де́ло. 11. Когда́ вернёте́сь, тогда́ и погово́рим.

Normalt er adverbial et svakt styrt setningsledd, dvs. den er ikke betinget av hovedordets valens, men unntak er bl.a. adverb og preposisjonsfraser som betegner retning ved bevegelsesverb (12-13), samt lokalitetsuttrykk ved statiske verb (14-15). Ved tilstandsuttrykk, som kan stå i personlig (16-17) eller upersonlig (18-20) setning,

kan adverbet/preposisjonsfrasen alternativt oppfattes som subjektspredikativ. Med en slik analyse kan også objektspredikativ forekomme (21):

12. Мы поехали *в Киев*. 13. Мы поехали *домой*. 14. Пóчта находится *на углу*. 15. Пóчта находится *наверху*. 16. Она́ *зámужем*. 17. Она́ *в востóрге*. 18. Ей было *невдомёк*, что у него́ есть другая́ жéнщина. 19. Мóжет быть, нам с ва́ми *по пути́*? 20. Нам было́ совсéм *не до шу́ток*. 21. Он дéржит ору́жие *нагото́ве*.

Adverbial er framfor alt, som vi ser av eksemplene, avhengig ledd til verb, men også til adjektiv og adverb i positiv (22-23), adjektiv og adverb i komparativ (24-27), samt marginalt til preposisjonsfrase (28-32) og genitivfrase (33):

22. Моя́ жена́ *очень* молодáя. 23. Он поступáл *чрезвычайно* хитро. 24. А моя́ жена́ *ещё* молодéе. 25. Тропинка становилась *всё* у́же. 26. Нýжно бы́ло *как мóжно* быстрее́ и незамéтнее оста́вить э́то мéсто. 27. Чёрт с тобо́й! — прохрипéл он. — *Одно́й соба́кой* мéньше! (Вирта) 28. река́ *шириной* в два́дцать мéтров; 29. поéздка в Шве́цию *сро́ком* на четы́рнадцать дней; 30. к ю́гу *от Москвы́*; 31. Она́ в востóрге *от э́той поéздки*. 32. Он верну́лся *мéнее чем* че́рез три часа́. 33. представите́ли *бо́лее чем* два́дцати́ стран ми́ра

Semantisk kan sterkt styrte adverbial, som nevnt, betegne retning eller lokalitet, se ovenfor eks. 12-15, marginalt også tid (34-35) og mål (36). Svakt styrte adverbial kan betegne tid (37), rom (38), måte (39), instrument (40), årsak (41), mål (42), "med hensyn på" (43) m.m.:

34. Голосова́ние бы́ло отло́жено *до сле́дующего дня*. 35. Она́ проспала́ *три часа́*. 36. Ка́мень ве́сит *то́нну*. 37. Он занима́ется *по вечера́м*. 38. Он рабо́тает *до́ма*. 39. — Стой! — сказа́л он *гро́мким го́лосом*. 40. Он вы́бил окно́ *э́тим ка́мнем*. 41. «... где *от лёгкого вéтра* колы́шется рожь.» 42. Они́ летя́т *вдво́е* быстрее́ нас. 43. Отку́да вы *ро́дом*?

8.6. Attributt

Som attributt regnes normalt bare avhengig ledd til substantivisk ord (inkl. tall-ord og mengdesord i nominativ/akkusativ), men også tilfeller med adjektivisk hovedord forekommer: *не́которые/пе́рвые из них*.

Kongruerende attributt utgjøres av adjektiviske ord (1) samt tallord i "bøyd" kasusform (2). Normalt er disse foranstilte, men også etterstilling er fullt mulig (3-4). Ved etterstilt tallord tillegges betydningen "cirka" (5). Det finnes også substantiviske kongruerende attributt, såkalte «приложéния», som utgjøres av egnavn (6):

1. *тяжёлого* чемодана; 2. в *пяти* города́х; 3. Па́рень он *хоро́ший*. 4. *места́* *пе́рвое* и *второ́е*; 5. киломе́трах в *четырёх* отсюда; 6. недалекó от го́рода *Ялты*

Etterstilte attributt, som er adskilt med komma, kalles apposisjoner. De kongruerer alltid med sitt hovedord og kan være adjektiviske (7) eller substantiviske (8):

7. Там стоя́ла корзи́на, *по́лная* я́блок. 8. Мы познако́мились с его́ бра́том, *изве́стным хиру́ргом*.

Som ikke-kongruerende attributt forekommer framfor alt substantiv/substantivfrase i genitiv (9), men også i dativ (10), instrumentalis (11-12) og nominativ (13). Dessuten kan attributt utgjøres av preposisjonsfrase (14), adverb (15), infinitiv (16) og bisetning (17):

9. кни́га *бра́та*; 10. па́мятник *Пу́шкину*; 11. увлече́ние *му́зыкой*; 12. Москва́ *но́чью*; 13. Вы зна́ете рома́н «*Война́ и мир*»? 14. дом *в лесу́*; 15. мир *сего́дня*; 16. гото́вность *помо́чь*; 17. дом, *в кото́ром я живу́*

Ikke-kongruerende attributt er som vi ser normalt etterstilte, men unntak finnes (18-20):

18. устрани́ение *вся́кого* ро́да препя́тствий; 19. *часовы́х дел* ма́стер; 20. Мару́ся Ко́сова — *дрянь* ба́ба. (Вирта)

Normalt er attributt et ikke-styrt setningsledd, dvs. det er ikke betinget av hovedordets valens, men det finnes også tilfeller av styrte adverbial, nemlig ved substantiv dannet av adjektiv og verb, som har beholdt og utøver sin valens; attributtet kan avledes til et subjekt (21) eller objekt (22, se også eks. 11 og 16 ovenfor). Jfr med de tilfeller der valensen mangler (23) eller ikke utøves (24-25):

21. темнота́ *но́чи*; 22. утвер́ждение, *что он прав*; 23. *сте́ны* *ко́мнаты*; 24. *уда́р* *ножо́м*; 25. утвер́ждение, *в кото́ром никто́ не сомнева́ется*

Det kan også forekomme flere sterkt styrte attributt ved et hovedord (26); subjektiv og objektiv genitiv kan dog ikke sameksistere, i så fall byttes den subjektive genitiven ut mot et attributt i instrumentalis (27):

26. ... аршинный плака́т, где грома́дными кра́сными бу́квами напеча́тана благода́рность *комво́йскáми* *пе́рвому* *Советскому* *полку́* и всем, кто восстанáвливал со-ветскую́ власть. (Вирта) 27. *завоева́ние* *Казáни* *ру́скими*

8.7. Parentheticum

Parenthetica, eller "innskuddsord", er løst knyttede avhengige ledd til hele setningen, ofte med modal betydning ("kanskje", "nok", "måtte" etc.). De adskilles alltid med komma fra den setningen de inngår i.

Parenthetica kan bestå av ett ord og utgjøres da av et adverb / predikativt adverb (1-4) eller finitt verbform (5-6):

1. Он, *навѣрное*, будет избран в комитет. 2. Она, *видимо*, глубоко обижена. 3. По-моему, это неправда. 4. Они, *по-видимому*, были неопытными. 5. Она, *кажется*, права. 6. *Значит*, Москвѣ более восьмисот лет.

Alternativt kan paranthetica bestå av flere ord og utgjøres da av en verbfrase (7), en frase med predikativt adverb (8) eller en preposisjonsfrase (9-10).

7. Вам, *может быть*, это покажется странным. 8. Он, *должно быть*, уже уехал. 9. По её *мнению*, это несправедливо. 10. К *счастью*, она меня не узнала.

9. Setningstyper

Her siktes til den enkle setnings struktur og funksjon. Man kan her tenke seg ulike klassifikasjoner. En grunn for inndelingen er predikatets utseende (9.1). Vi skiller mellom verbale aktive (9.1.1), verbale passive (9.1.2), kopulative aktive (9.1.3) og kopulative passive (9.1.4) setninger. Dessuten forekommer infinitivsetninger (9.1.5) og predikatløse setninger (9.1.6).

En annen inndelingsgrunn er nærvær og fravær av (grammatisk) subjekt, dvs. substantiv / -frase i nominativ (9.2). Her skiller vi mellom personlige (9.2.1) og upersonlige (9.2.2) setninger samt nominativsetninger (9.2.3).

En tredje inndeling tar utgangspunkt i setningens kommunikative funksjon (9.3). Her skiller vi mellom utsagnssetninger (9.3.1), spørresetninger (9.3.2), oppfordringssetninger (9.3.3) og ønskesetninger (9.3.4).

9.1. Inndeling etter predikatets utforming

9.1.1. Verbale aktive setninger

Hit hører alle ikke-passive setninger. Verbet behøver altså ikke ha "aktiv" betydning, men kan betegne f.eks. tilstand (1), lokalitet (2) eller relasjon (3). Refleksive verb er også alltid aktive (4). Dette gjelder også i de tilfeller da det finnes et transformert uttrykk med motsvarende verb uten -ся, f.eks. Он интересуется этим вопросом / Её интересуется этот вопрос; her er verbets semantikk, dvs. det forholdet at vi har å gjøre med et refleksivt verb, ikke en passivform av et verb, avgjørende for at

setningen defineres som aktiv; subjektet oppfattes således ikke som utsatt for en handling (5-6):

1. Ребёнок спит. 2. Город стоит на реке. 3. Всё теперь зависит от него. 4. Погода меняется. 5. Он радуется предстоящей встрече. 6. Эйнштейн увлекался игрой на скрипке.

9.1.2. Verbale passive setninger

Predikatet i disse utgjøres av imperfektivt verb i finitt eller infinitiv passiv form (1-2):

1. Книга хорошо продаётся. 2. Поля должны обрабатываться колхозниками.

9.1.3. Kopulative aktive setninger

Predikatet består her normalt av kopulative + subjektpredikativ (1). Hit hører også noen setninger med passivpartisipp i predikatet, som til tross for dette regnes som aktive, ettersom subjektet (oftest en person) ikke oppfattes som utsatt for en handling. Noen av disse (2-6) har, andre (7-11) mangler transformasjonell forbindelse med tilsvarende verb i aktiv form.

1. Он богат. 2. Мы удивлены его ответом. 3. Он был восхищён этой мыслью. 4. Мы убеждены в необходимости реформы. 5. Их силы теперь сосредоточены на этой работе. 6. Её волосы были растрепаны от быстрой ходьбы. 7. В кого ты влюблён? 8. Комната была предназначена для гостей. 9. Начальник не лишён чувства юмора. 10. Он был одет в чёрный костюм. 11. Где расположен этот посёлок?

9.1.4. Kopulative passive setninger

Det er her hovedsaklig snakk om konstruksjoner med perfektivt preteritumpartisipp (1-3)

1. Все журналы проданы. 2. Он был арестован и отправлен в Сибирь. 3. Приказано отступать.

9.1.5. Infinitivsetninger

Disse skiller seg fra kopulative setninger gjennom at de ikke danner tempus v.hj.a. kopula. Det dreier seg hovedsaklig om ønskesetninger (1), oppfordringssetninger (2), samt de foreldede og poetiske kategoriske setningene (3). I enkelte tilfeller kan en struktur av denne typen oppfattes som elliptisk (4):

1. Лишь бы не опоздать на лекцию! 2. Без стука не входить! 3. Быть грозё! 4. Взять хотя бы пресловутую проблему [...] (Грёкова)

9.1.6. Predikatløse setninger

Hit hører utropssetninger med strukturen nominativ + dativ (1-2):

1. Вся власть советам! 2. Ска́тертью ему́ доро́га!

9.2. Inndeling etter nærvær/ fravær av grammatisk subjekt

9.2.1. Personlige setninger

Disse kan ytterligere deles inn i egentlig personlige setninger, med nærværende eller supplerbart subjekt (1-2), imperativsetninger, der subjektet oftest (3), men ikke alltid (4), mangler, ubestemt-personlige setninger, der subjekt mangler, men predikatet står i 3. pers. plur. (5-6) samt "generelt"-personlige setninger, også de uten subjekt, men med predikatet i 2. pers. sing. (7):

1. Всё течёт. 2. Знаю. 3. Приходи! 4. «Не забудь и ты эти тихие подмосковные вечера.» 5. Здесь не курят. 6. Говорят, жена у него красивая. 7. Пирожки — пальчики оближешь.

9.2.2. Upersonlige setninger

Predikatet utgjøres normalt av finitt form i 3. pers. sg., i preteritum neutrum, men også infinitivsetninger, se ovenfor 9.1.5, kan regnes som upersonlige. Finitte upersonlige setninger kan inndeles i verbale og kopulative. De verbale kan inneholde et intransitivt (1) eller et transitivt verb; i det siste tilfellet kan setningen være aktiv (2) eller passiv (3-4). De kopulative er ofte dannet med dativ (5) og/eller infinitiv (6). Iblant kan det fraværende subjektet semantisk suppleres fra den utenomspråklige situasjon som utsagnet eksisterer i (7):

1. Темнеет. 2. Лодку унесло течением. 3. Сообщалось, что все живы-здоровы. 4. В комнате прибрано. 5. Мне скучно. 6. Нечего делать. 7. Окрашено.

9.2.3. Nominativsetninger

Disse enleddede setningene består av ett substantiv, sjelden substantivfrase, i nominativ, og det er vanskelig å avgjøre om dette skal anses å være subjekt eller predikativ (1-5):

1. Ночь. 2. Тишина. 3. Ветер, дождь. 4. Стук в дверь. 5. Ночь. Улица. Фонарь. Аптека. (Блок)

9.3. Funksjonell inndeling

9.3.1. Utsagnssetninger

Dette er det umerkede tilfellet (1). Hit kan også regnes utrop (2-3):

1. Снег идёт. 2. Ско́лько лет, ско́лько зим! 3. Ма́ло ва́ми на́шей кро́ви про́рито!
(Серафимóвич)

9.3.2. Spørresetninger

Ettersom vi omhandler den enkle setning blir det her kun snakk om direkte spørsmål. Vi skiller mellom ja/nei-spørsmål (1) og spørsmål med spørreord (2). Det finnes også hybridtilfeller, med den direkte setnings intonasjon, men med den indirekte setnings syntaktiske struktur (3):

1. Ты гото́ва? 2. Когда́ ты бу́дешь гото́ва? 3. Спра́шивается, откуда́ он э́то взял?

9.3.3. Oppfordringssetninger

Hit regnes framfor alt imperativsetninger (1-2), men også setninger med пусть (пуска́й) + finitt verbform (3). Også infinitivsetninger kan ha betydning av oppfordring (4):

1. Иди́ сюда́! 2. Проходи́те, пожа́луйста! 3. Пусть она́ приде́т сюда́! 4. Прекрати́ть разгово́ры!

9.3.4. Ønskesetninger

Disse uttrykkes ofte med den enklitiske konjunktivpartikkelen бы, evt. i forbindelse med partiklene лишь eller хоть. Verbet kan stå i infinitiv (1-2) eller preteritum (3-4). Også preteritumsformen будь kan brukes for å uttrykke et ønske (5), liksom elliptiske konstruksjoner (6-7):

1. Лишь бы́ не воева́ть о́пять! 2. Не воевать бы́ о́пять! 3. Хоть бы́ сме́рть пришла́!
(Л. Толсто́й) 4. Пришла́ бы́ сме́рть! 5. Будь она́ про́клята, э́та война́! 6. Споко́йной но́чи! 7. С прие́здом вас!

10. Setningssammenføring

Teoretisk kan hvor mange enkle setninger som helst settes sammen til en mening, men her skal vi, som man bruker, bare ta for oss sammenføring av to enkle setninger. Det finnes to sammenføyningsprinsipper, sideordning og underordning.

10.1. Sideordning

Denne kan skje med eller uten bindeord. Hvis bindeord finnes betegner disse ulike semantiske relasjoner mellom setningene. Vi skiller mellom konjunktiv (1), adversativ (2) og disjunktiv (3) setningssammenføyning. Forskjellen mellom de to sistnevnte kan iblant nøytraliseres (4). Ved asyndese, dvs. fravær av bindeord, blir det nesten nødvendigvis snakk om den enkleste relasjonen, den konjunktive (5-6):

1. Всё кончено, *и* нам с тобой не по пути́. 2. Он скоро приедет, *но* где он будет жить? 3. Она́ глядела в своё голое окно́, за котóрым падал дождь *или* шёл снег. (Грекова) 4. Немедленно прекрати́ стучать по столу́, *или* / *а* то я сойду́ с ума́! 5. Вётер, дождь идёт, на улице ни души́. 6. Пригласили в гости, предложили выпить.

10.2. Underordning

Det finnes mange måter å klassifisere komplekse setninger med underordnet ledd. Her skal vi ta utgangspunkt i den syntaktiske forbindelsen mellom hovedsetning og bisetning og skille mellom sterkt og svakt styrte bisetninger. En viktig skillelinje går også mellom bisetninger innledet med konjunksjoner resp. konjunksjonelle (relative) ord. Også asyndese, dvs. setningssammenføyning uten bindeord, forekommer.

10.2.1. Sterkt styrte bisetninger

Hit hører først og fremst de eksplikative, som kalles dette nettopp fordi bisetningen utvikler, "ekspliserer" valensen hos det styrende ordet i hovedsetningen. Bindeordet kan utgjøres av konjunksjon eller konjunksjonelt ord. Dessuten kan man her regne med komparative bisetninger innledet med konjunksjonen og styrt av et adjektiv eller adverb i komparativ (eller ord med lignende semantikk, f.eks. друго́й).

10.2.1.1. Eksplikativ bisetning med konjunksjon

Det styrende ordet i hovedsetningen kan være et verb (1), et predikativt adverb (2), et adjektiv (3) eller et substantiv (4). Dessuten kan en hel frase fungere som styrende ledd (5):

1. Я *хочу́*, что́бы он приехал с да́чи. 2. *Стра́нно*, что он ещё не приехал с да́чи. 3. Ты *уве́рен* в том, что он вообще́ приедет? 4. *Утвержде́ние*, будто́ всё в порядке, меня́ не успокаивает. 5. Он *то́же делал вид*, как будто́ бы всё это занима́ет его́.

Bindeordet kan bestå av det nøytrale, "asemantiske" что (6), som etter "aktive" sansingsord erstattes av как (7). Etter uttrykk for ønske og nødvendighet brukes чтобы (8). Denne konjunksjonen brukes også ved hovedord av typen заключаться в том, состоять в том, der чтобы forøvrig ofte etterfølges av infinitiv, dvs. danner konjunktivfrase (9). Videre finnes et antall konjunksjoner som markerer talerens avstandstagende til det som blir sagt (10-11). I indirekte spørsmål, dvs. bisetning styrt av spørreord, fungerer den enklitiske partikkelen ли som bindeord (12). Denne partikkelen utelates dersom bisetningen samtidig er disjunktiv (13). Ved styrende ord av typen бояться har bisetningen form av en nektet ønskesetning (14). – Hovedsetningen kan inneholde et fakultativt såkalt korrelativt ord, i form av et selvstendig eller forent тот; konjunksjonen kan likevel fortsatt anses styrt av verbet (etc.) i hovedsetningen (15-16, se også eks. 3, 9):

6. Ва́жно, что́ все э́то зна́ют. 7. Мы смотре́ли, как де́ти игра́ли во дворе́. 8. Ва́жно, что́бы все э́то зна́ли. 9. Настоя́щее сча́стье состоит в том, что́бы помога́ть други́м. 10. Мне показа́лось, бу́дто кто́-то посту́чал в дверь. 11. Как они́ могли́ пове́рить, бу́дто бы́ именно́ так и ну́жно бы́ло поступи́ть? 12. Он спроси́л, куро́ ли я. 13. Мы не зна́ли, ку́ришь ты и́ли нет. 14. Ма́ть боя́лась, как бы́ де́ти не забо́ле́ли. 15. Я зна́ю то́лько то, что́ он прие́хал из Москвы́. 16. О том, что́ прие́дет оте́ц, я узна́л то́лько час наза́д.

10.2.1.2. Eksplikativ bisetning med konjunksjonelt ord

For å bevare prinsippet om én eneste toppnode også i den komplekse setningen, må vi forutsette at hovedordet her styrer bindeordet, som siden i sin tur styrer bisetningens toppnode (jfr ovenfor kap. 3).

Hovedord kan være stort sett de samme som i foregående gruppe, dvs. verb (1), predikativt adverb (2), substantiv (3) og frase (4). Når det gjelder bindeordene kan vi skille mellom substantivisk pronomer (5), adjektivisk pronomer (6-8), "mengdesordet" сколько (9) samt adverb (10-13):

1. Я зна́ю, кто́ они́. 2. Неизве́стно, куда́ он пое́хал. 3. Оста́ется неразреше́нным вопрóс, отку́да они́ появи́лись. 4. Остава́лось зага́дкой, почему́ она́ не пришла́. 5. Я зна́ю, что́ они́ де́лают. 6. Спроси́ его́, в како́м го́роде он живё́т! 7. Ты не ска́жешь, кото́рый час? 8. Все бы́ли в недоуме́нии, чья́ э́то кни́га. 9. Я спроси́л, сколько́ он запла́тил за дом. 10. Я зна́ю, где́ он живё́т. 11. Я узна́л, когда́́ он прие́дет. 12. Соверше́нно непоня́тно, заче́м она́ пришла́ сюда́. 13. Трудно́ поня́ть, как она́ могла́́ найти́ доро́гу сюда́.

10.2.1.3. Komparative bisetninger

Hovedordet, som oftest står i komparativ, kan være adjektiv (1) eller adverb (2-3). Dessuten kan konjunksjonen *чем* i foranstilt bisetning kobles til det korrelative *тем* i hovedsetningen, og det kreves da komparativform i begge setningene (4):

1. Задача оказалась сложнее, чем мы думали. 2. Перестройка идёт труднее, чем предполагалось. 3. Можно, оказывается, и жить по-другому, и мыслить иначе, чем было долгие годы принято. 4. Чем больше адвокатов, тем легче работать судьям.

10.2.2. Svakt styrte bisetninger

Hit hører determinative og adverbielle bisetninger. De førstnevnte innledes alltid av konjunksjonelt ord, som kontrolleres av et ord (determinanden) i hovedsetningen. Ved de adverbielle finnes ikke noe styrende eller kontrollerende ord i hovedsetningen, men korrelativt ord kan finnes. Vi kan her i første omgang skille mellom bisetninger innledet med konjunksjonelt ord og konjunksjon. Den videre inndelingen skjer etter semantiske kriterier.

10.2.2.1. Determinative bisetninger

Det er naturligvis kun ved flekterende ord, dvs. ved konjunksjonelt pronomen, at hovedordets kontroll kan utøves gjennom kongruens. Denne er ufullstendig; kasus får pronomenet alltid gjennom styring innifra bisetningen. Det relative pronomenet *что* kan likevel vise til f.eks. flere personer, og er dermed unndratt kongruens, se nedenfor eks. 8.

Determinanden kan utgjøres av substantiv eller pronomen. Hvis determinanden er substantiv kan bindeordet utgjøres av pronomen (1-2) eller adverb (3-5). Determinanden kan i begge tilfeller være foregått av et korrelativt ord (6-7). Obs. at som substantivisk pronominalt bindeord kan kun det ikke-kongruerende komme på tale (8-9). I talespråket kan bl.a. *который* brukes uten determinand (10) og iblant få karakter av ubestemt pronomen (11):

1. Я знаю студента, *который* приехал из Москвы. 2. Это дети, *чьи* отцы пропали без вести на войне. 3. Вот дом, *где* я живу. 4. Это место, *откуда* никто не возвращается. 5. А между тем уже приходит день, *когда* кажется, что обдумано всё. 6. Был *тот* особенный вечер, *какой* бывает только на Кавказе. 7. Это *такое* место, *куда* человек всегда возвращается. 8. «Спросите вы у тех солдат, *что* под берёзами лежат.» (Евтушенко) 9. С *луга*, *что* за речкой, тянет резкий мартовский ветер. (Вирта) 10. А сам, *который* в сандалиях, сидит побледневший, как *сук*ин сын, и спать больше не может. (Зощенко) 11. Тут происходят

разные сцены в вагоне. *Которые* открыто хохочут, *которые* хватают за тормоза [...]. (Зощенко)

Hvis determinanden utgjøres av pronomer er dette adjektivisk, men opptrer selvstendig og fyller samtidig funksjonen av korrelativt ord. Determinanden er et demonstrativt eller bestemt pronomen. Som bindeord ved *тот* står ofte de substantiviske relativpronomenene *кто/что* (12-14), men også det adjektiviske *который* forekommer (15). *Такой* og *таков* forenes normalt med *какой* resp. *каков* (16-17), *такой* også med *который* (18). De bestemte pronomenene *весь* og *каждый* forenes vanligvis med et substantivisk relativpronomen (19-21). Det samme gjelder hvis adjektivet *единственный* eller *первый* står som determinand (22):

12. Хозяин *тот, кто* трудится. 13. *Кто* старое помянет, *тому* глаз долой. (поговорка) 14. Трудности, с *которыми* в данном случае сталкивается исследователь, сходны с *теми, что* ожидают археолога, обнаружившего при раскопках груду черепков. 15. Если можно было бы воспроизвести в лабораторных условиях поля, сравнимые с *теми, которые* создаются нейтронными звездами... 16. Дом был не *таким, каким* мы его помнили. 17. *Как* привёт, *так* и ответ. 18. Есть и *такие, которые* заявляют, что... 19. Я знаю *всех, кто* пришёл. 20. Надо известить об этом *каждого, кто* пришёл. 21. *Всё, что* ты говоришь, мне уже давно известно. 22. *Единственная, с кем* я мог говорить об Алёше, это была моя мать.

Til slutt må nevnes de såkalte "tilleggssetningene", som står nær de determinative setningene, men mangler determinand i form av ett bestemt substantivisk ord i hovedsetningen. I stedet kan man si at hele hovedsetningen, representert av den finite verbformen, fungerer som determinand. Bindeordet utgjøres oftest av pronomer *что* (22-24), sjelden av adverbet *почему*, som jo er dannet av det nevnte pronomer (25):

22. Он ещё не приехал из Москвы, *что* меня очень волнует. 23. Задача оказалась трудной, *чего* мы не ожидали. 24. Космонавты удалили посторонний предмет, после *чего* было проведено стягивание аппаратов. 25. Его не было дома, *почему* я и оставил записку.

10.2.2.2. Adverbielle bisetninger innledet med konjunksjonelt ord

Først kan her nevnes bisetninger med rombetydning, som innledes med relativt adverb og har demonstrativt adverb som obligatorisk korrelativt ord (1-3). Biset

ninger med komparativ betydning innledes av det relative *как* og *кан* ha (4) eller *мangle* (5) korrelativt ord. Endelig finnes også bisetninger med kvantitativ betydning, som innledes med pronomenet *ско́лько* og *кан* ha *сто́лько* som korrelativt ord (6):

1. Я хочу рабóтать *там, где* я бóльше всего́ ну́жен. 2. Их посыла́ют не *туда́, куда́* сле́дует. 3. Они́ ушли́ *туда́, откуда́* никто́ не возвра́щается. 4. Она́ любит его́ *так, как* лю́бят родно́го сы́на. 5. Он встрéтил меня́ ра́достно, *как* встреча́ют ста́рого дру́га. 6. Я заплачу́ *сто́лько, ско́лько* пона́добится.

Det finnes også en slags konsessive bisetninger, som innledes med pronomen (7-8) eller adverb (9), i begge tilfeller pluss partikkelen *ни*:

7. Ни одному́ больно́му нельзя́ отказа́ть в лечéнии, *каким бы ни* был у́ровень его́ материáльной обеспéченности. 8. Ёдем в старинное село́ Ве́рхнее Ла́о. *Что ни* двор, буйство кра́сок: огу́рцы, помидо́ры, я́блоки. 9. *Как ни* би́лись констру́кторы, вы́ше 600-700 км/час их [самолётов] ско́рость не росла́.

10.2.2.3. Adverbielle bisetninger innledet med konjunksjon

Den første gruppen, iblant kalt "modale", kjennetegnes av at som korrelativt ord brukes pronomenet *тако́й* eller, oftere, adverbet *так*. Betydningen blir ved konjunksjonen *что* "følge" (1), ved konjunksjonen *что́бы* "hensikt" (2-3) og ved konjunksjonene *бу́дто, сло́вно, то́чно* etc. "sammenligning" (4-5). Det er altså de samme konjunksjonene som kan forekomme i eksplikative bisetninger. Hvis korrelativord mangler i hovedsetningen går bisetningene over til følgebisetninger, hensiktsbisetninger og sammenligningsbisetninger, se nedenfor.

1. Я *так* волновáлся, *что* ниче́го не слы́шал. 2. Говори́ *так, что́бы* тебя́ понима́ли! 3. Будь споко́ен, моя́ мать не из *таких, что́бы* пе́ред вся́ким кирзовым голени́щем кла́няться. (Кóчнев) 4. Смотрéла Анто́нида *так, бу́дто* пе́рвый раз уви́дела его́. 5. Она́ смеётся *так, сло́вно* её шеко́чут и она́ согла́сна. (Гре́кова)

I følgebisetninger brukes bare én konjunksjon, nemlig *так что*; man kan eventuelt si at korrelativet har "flyttet inn" i konjunksjonen (6):

6. Всегдá для вас найдётся рабóта, *так что* имéйте э́то в виду́.

I hensiktsbisetninger brukes konjunksjonene *что́бы* og *лишь бы* (7-8):

7. *Что́бы* его́ ме́сто не за́няли, он це́лыми дня́ми с него́ не сходи́л. 8. Пусть меня́ ненави́дят, *лишь бы* меня́ боя́лись.

I sammenligningsbisetninger brukes konjunksjonene *бўдто*, *слўвно*, *тўчно* etc. (9-11):

9. Потўм она встrepенўлась, *бўдто* сбросила с себя оцепенение. (Лиханов) 10. Адель пришлась тогда удивительно кстати, *как бўдто* её только и не хватало в его жизни. (Шмелёв) 11. В сумерках её фигура показалась мне выше и легче, *тўчно* парила в воздухе. (Распутин)

En annen viktig gruppe er tidsbisetninger, der de tidsavsnitt hovedsetningen resp. bisetningen representerer kan forholde seg på forskjellige måter til hverandre. Dette uttrykkes dels ved hjelp av konjunksjon, dels gjennom verbalaspekten. Vi skiller mellom tilfeller der hovedsetningens og bisetningens handlinger er samtidige, der sammenfallet i tid kan være totalt (12-15) eller delvis (16-17), videre tilfeller der hovedsetningens handling kommer før bisetningens (18-23) og tilfeller der bisetningens handling kommer før hovedsetningens (24-30). Som det framgår av eks. 25 kan det ved konjunksjonen *когда* forekomme et korrelativt *тогда* i hovedsetningen:

12. *Когда* она ехала домой, шёл дождь. 13. *Пока* мать стирала, мальчик рисовал. 14. Эта мудрость приходит к человеку именно тогда, *когда* она нужна. 15. *По мере того как* мы поднимались на холм, горизонт расширялся. 16. *Когда* я пришёл к нему, он работал. 17. *Пока* мы спали, выпал первый снег. 18. *Когда* он вернулся, друзья уже ушли. 19. Из мужиков дружину мне подбирай, чтобы, *как нам вернуться*, у тебя целый взвод был. (Вирта) 20. Мы стояли под деревом, *пока не* кончился дождь. 21. *До того как* я переёхал в Москву, я два года жил в Киеве. 22. Надо было успеть на место, *прежде чем* солнце озарит весь берег. 23. *Перед тем как* придут гости, я вымою полы. 24. *Когда* я окончу работу, я пойду кататься на коньках. 25. Экспериментировать разрешат лишь *тогда, когда* программа будет утверждена в министерстве. 26. *С тех пор как* он уехал, прошло два года. 27. Прошло два года, *как* он уехал. 28. *Едва* я вошёл в комнату, как зазвонил телефон. 29. *Как только* скрылось солнце, стало очень холодно. 30. Прекрасная девочка! В этом все сошлись, *едва* она появилась на сцене.

Neste gruppe er kondisjonale bisetninger, som ofte er foranstilte. Her skiller vi mellom bisetninger der vilkåret framstilles som reelt eller potensielt (31-33) og slike der det framstilles som irreelt (34). I det siste tilfellet finnes partikkelen *бы* i begge setningene:

31. *Если* нажмёшь на эту кно́пку, загорится свет. 32. *Если* мы согласимся с таким критерием, тогда всё ста́нет ясно. 33. *Раз* дождя нет, значи́т мо́жно иди́ти да́льше. 34. *Если бы* у меня́ бы́ли де́ньги, я *бы* поёхал в Москву́.

Årsaksbisetningene er etterstilte hvis de innledes med konjunksjonene потому́ что, и́бо og тем бо́лее что (35-37). Ved konjunksjonene так как og поско́льку kan de være etterstilte (38) eller foranstilte (39). I sistnevnte tilfelle innledes hovedsetningen ofte av et korrelativt то:

35. На у́лицах бы́ло мно́го наро́ду, *потому́ что* был пра́здник. 36. Риск остаётся, *и́бо* ста́рое никогда́ не уходи́т без бо́я. (Извёстия) 37. Бежа́ть бы́ло беспо́лезно, *тем бо́лее что* но́ги у него́ вдруг отяжелели́ от стра́ха. (Га́нина) 38. Ве́рующие отказа́лись снима́ться, *поско́льку* креще́ние — э́то та́инство. (Извёстия) 39. *А так как* порубка́ откры́та со́лнцу, *то* земля́ника поспева́ет там в пе́рвую о́чередь. (Солоу́хин)

Den siste adverbielle gruppen er innrømmelsesbisetninger, som innledes med konjunksjonene хотя́ (и), несмотря́ на то, что samt да́же е́сли (40-43). Hvis хотя́ stár i foranstilt setning innledes hovedsetningen ofte med den adversative konjunksjonen но́ (41):

40. Де́йствия Вашингто́на ка́жутся логи́чными, *хотя́ и* связа́ны с изде́ржками и пораже́ниями. (Извёстия) 41. *Несмотря́ на то, что* в на́ших магази́нах ниче́го нет, всё равно́ торго́вля умудря́ется создава́ть о́череди вокру́г «ниче́го». (Лит. газе́та) 42. Рост, сло́жение, осáнка де́лали его́ за́метным всю́ду, *да́же е́сли* он ни сло́ва не произноси́л. (Кожёвникова) 43. *Хотя́* си́лы у него́ я́вно иссяка́ли, *но* сдава́ться он не хоте́л.

10.2.3. Asyndese

Den semantiske forbindelsen kan være eksplikativ (1), temporal (2), kausal (3), kondisjonal (4-5) etc. I et tilfelle markeres forbindelsen morfologisk, nemlig gjennom imperativformen i bisetningens predikat; det dreier seg her om kondisjonal forbindelse (6-7). Kondisjonal forbindelse kan også markeres gjennom partikkel (8):

1. Я зна́ю: го́род бу́дет. 2. На́станет у́тро — дви́немся в пу́ть. 3. По́ра спать: уже́ по́здно. 4. Взя́лся за гу́ж — не говори́, что не дю́ж! 5. С волка́ми жить — по-во́лчьи выть. 6. Конече́но, *будь* она́ из ме́стных, *живи́* тут же её родня́, то и отноше́ние к ней бы́ло бы друго́е. (Распу́тин) 7. *Не случи́сь* револю́ции, кто зна́ет, не пришло́сь ли бы́ господи́ну Фёдорову́ вы́лететь из адвокату́ры [...]. (Ви́рта) 8. Гво́зди *бы* де́лать из э́тих люде́й, не́ было б в ми́ре кре́пче гво́здей! (Маяко́вский)